

ΚΥΤΤΑΡΟ

Ιερισσού

πολιτισμικό περιοδικό έντυπο

ΤΕΥΧΟΣ 18 / 2019

ΟΙ ΚΡΗΝΕΣ ΤΗΣ ΙΕΡΙΣΣΟΥ

Γυναίκες της Ιερισσού για νερό στο πηγάδι το 1932 [Φωτογραφία της Μαρίας Χρυσάκη, αρχείο "Κυττάρου Ιερισσού"]

«Κι αρπάχνει τ'αργυρό σταμνί
του μαστραπά στα χέρια.
Στου δρόμου να που πάγινι
του Θιο παρακαλούσι.
Κυριό μ' να βρω την αγαπώ
στη βρύση να γιομίζει...»

(Απόσπασμα από το παραδοσιακό τραγούδι της Ιερισσού
«Έχου βδουμάδα πάγου δυο»)

Κείμενο: ΚΩΣΤΑΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Σ' αυτό το τεύχος του «Κυττάρου» θα σουρτουκέψουμε περισσότερο με το μυαλό παρά με το σώμα. Όμως κι αυτό, ταξίδι είναι....

Το νερό ήταν πάντα το πιο πολύτιμο αγαθό που μας χάρισε η φύση. Ένα στοιχείο απαραίτητο για την επιβίωση και τις καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων. Στη σημερινή εποχή η εύκολη πρόσβαση σ' αυτό θεωρείται αυτονόητη και λόγω αυτής της ευκολίας ίσως να μην το σεβόμαστε όσο του πρέπει... Αν πάμε όμως 80 περίπου χρόνια πίσω, διαπιστώνουμε πως η ζωή κυλούσε τελείως διαφορετικά γύρω απ' το νερό. Είμαστε ακριβώς μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1932 που ισοπέδωσε κυριολεκτικά την παλιά Ιερισσό, καταστρέφοντας τα σπίτια και τις ζωές των ανθρώπων που ζούσαν εκεί.

> ... συνεχίζεται στη σελίδα 4

«Έκ τοῦ Θεοσώστου
Κάστρου τοῦ Ἐρισσοῦ
ἐγγραφές»

«Στέφανος κουβουκλήσιος
κατατίθημι...»

σελ.

12

Ο πολεοδομικός
σχεδιασμός της
Ιερισσού μετά το 1932

Η Ιερισσός βρίσκεται στην
ανατολική ακτή...

σελ.

22

Η παλιά αγορά
της Ιερισσού

Ο ισχυρός σεισμός της 26^{ης}
Σεπτεμβρίου 1932 προκάλεσε
καταστροφή...

σελ.

48

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 Οι κρήνες της Ιερισσού
Κώστας Υψηλάντης-
Σουρτούκι

5 Αναγραφή των Πεσόντων
στους πολέμους για την
Πατρίδα, στο Ηρώο της
Ιερισσού Ομάδα "Κύτταρο
Ιερισσού"

6 Πώς βγήκε το
παρατσούκλι LOVER
Ειρήνη Παπαϊωάννου

6 Ποίημα, «Μάνα» Ολυμπία
Μαρίνου Φιλολόγος

7 Μαϊστρος και γαρμπής
σαν φέξει και θα δεις...
Ιωάννης Πλιούκας

8 Σιδηροκαύσια Χαλκιδικής
Γιάννης Κύρκου
Αικατερινάρης Αρχιτέκτονας

10 Η ετυμολογία των
ονομάτων της Ιερισσού
και της αρχαίας Ακάνθου Μ
Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης

12 "Έκ του Θεοσώστου
έγγραφές" Δημήτριος
Χρυσούλης

16 Μουσική & Μουσικοί
της Ιερισσού Δημήτριος
Πάππας (Ζάβαλης)
Ερευνητής λαϊκών μουσικών
παραδόσεων

20 Σπάνια δημοτικά
τραγούδια της
Ιερισσού, Γιάννης Πλεμένο
ς Εθνομουσικολόγος -
ερευνητής στην Ακαδημία
Αθηνών

21 «Ηρθαν καράβια
στου γιαλό» Ιωάννης
Πλιούκας

22 Ο πολεοδομικός
σχεδιασμός της
Ιερισσού Μαρία Λιλιμπάκη
Δρ Αρχιτέκτονας,
Αρχαιολόγος

25 Οι σπάνιες πεταλούδες
του τόπου μας Βιβή
Λεμπίδα Δασολόγος

28 Φωτογραφικό Σαλόνι-
Αναμνήσεις από το
αρχείο της ομάδας του
Κυττάρου

30 «Έρευνα για
τον στρατηγικό
σχεδιασμό μονοπατιών
στην ΠΕ Χαλκιδικής»
Θεοχάρης Ζάγκας καθηγητής
Δασολογίας στο ΑΠΘ

34 Οι πρώτοι εκλογικοί
κατάλογοι της
Ιερισσού Χρήστος Μ
Καραστέργιος

42 Καλλιτέχνες της
Ιερισσού, Κατερίνα
Μανωλούδα Μαρία
Λαγόντζου

44 Γεώργιος Χ Γραφίδης,
Ένας Ιερισσιώτης
ήρωας του 1821 Χρήστος Μ
Καραστέργιος

45 Κάποτε στην
Ιερισσού Χρήστος Μ
Καραστέργιος
• Όταν προτάθηκε η Ιερισσός
να γίνει η έδρα του Νομού
Χαλκιδικής

• Η προεκλογική υποδοχή
του Ελευθέριου Βενιζέλου το
1933 στην Ιερισσό

48 Η παλιά αγορά της
Ιερισσού Μαρία
Λαγόντζου

50 Μαθαίνοντας σωστή
οδηγική συμπεριφορά
Ειρήνη Κορδερά Ψυχολόγος

52 Menhir, Ένα
προϊστορικό ανάλυφο
Δημήτριος Χρυσούλης

53 Η κουζίνα μας,
Σουσουρίτσες Μαρία
Λαγόντζου

54 «Νοῦς ὑγιεῖ» Σταύρος
Σταύρου

• Πανελλήνιο Πρωτάθλημα
Ταε Κβον Do στο κλειστό
γυμναστήριο Ιερισσού
• Αφιέρωμα στη
Πρωταθλήτρια Χαλκιδικής
Μπάσκετ Γυναικών
"ΣΚΙΕΡΙΣΣΟΣ 99"

Η Ιερισσός και τα τραγούδια της

Το ισχυρότερο στοιχείο ταυτότητας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς είναι τα τραγούδια μας, τα οποία διατηρούν μεγάλη μουσική και φιλολογική αξία.

Τα γνωστά τρία CD, στα οποία είναι ηχογραφημένα πενήντα οκτώ τραγούδια της Ιερισσού, και το νέο CD "Να φουρκαλώ τη θάλασσα ν' αράζουν τα καράβια" με δεκαοκτώ τραγούδια μπορεί κανείς να τα προμηθευτεί από τον κύριο Δημήτρη Χρυσούλη, στο τηλέφωνο 6979.650849

Κύτταρο Ιερισσού

Ιδιοκτήτης & Εκδότης
Ομάδα "Κύτταρο Ιερισσού"

ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ:
Καραστέργιος Χρήστος
Λαγόντζου Μαρία
Μαρίνου Ολυμπία
Τριανταφύλλου Κατερίνα
Υψηλάντης Κώστας
Χρυσούλης Δημήτρης

Αρθρογράφοι:
Αικατερινάρης Κ. Ιωάννης
Ζάγκας Θεοχάρης
Καραστέργιος Χρήστος
Κορδερά Ειρήνη
Λαγόντζου Μαρία
Λεμπίδα Βιβή
Λιλιμπάκη Μαρία
Μ. Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης
Μαρίνου Ολυμπία
Παπαϊωάννου Ειρήνη
Πάππας Δημήτριος
Πλεμένο Ιωάννης

Πλιούκας Ιωάννης
Σταύρου Σταύρος
Υψηλάντης Κώστας
Χρυσούλης Δημήτριος

Φιλολογική επιμέλεια
Ολυμπία Μαρίνου

Ψηφιακή επιμέλεια
Κατερίνα Τριανταφύλλου

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

✉ Ομάδα "Κύτταρο Ιερισσού"
25η Μαρτίου 5, τ. κ. 630 75
Ιερισσός Χαλκιδικής

☎ 6972421541 Καραστέργιος Χρήστος
☎ 6973041947 Υψηλάντης Κώστας
☎ 6944779948 Μαρίνου Ολυμπία
@ kyttao.ierrissos@gmail.com
f Κύτταρο. Πολιτισμική Ομάδα Ιερισσού

* Αργυρός Οβολός της αρχαίας Ακάνθου,
χρονολογείται στα 470-390 π.Χ.

Ο: ΑΚΑΝΘΙΟΝ Λύρα εντός εγχοίλου τετραγώνου
Ε: Κεφαλή Απόλλωνος

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Η έκδοση του περιοδικού μας στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στις ευγενικές χορηγίες και στις διαφημίσεις των φίλων αναγνωστών. Γι' αυτό σας παρακαλούμε να συνεχίσετε να στηρίζετε την έκδοσή του. Και το μικρότερο ποσό είναι πολύτιμο για τη συνέχεια της προσπάθειας αυτής.

Θεολόγου Πέτρος	20 €
Καραβασίλης Χρήστος	50 €
Χασάπης Μιχάλης	50 €
Ιγνατάκης Χρήστος	50 €
Θωμάς Θωμάς	10 €
Μητροφάνης Δημήτριος	40 €
Ξωνίκης Δημήτριος	10 €
Ανώνυμος	100 €
Ανώνυμος	50 €

Συνεχίζοντας την προσπάθεια συλλογής αρχαιακού υλικού, παρακαλούμε τους αναγνώστες να διαθέσουν φωτογραφίες και ντοκουμέντα από το προσωπικό τους αρχείο.

Τα πρωτότυπα επιστρέφονται άμεσα, μετά την επεξεργασία και καταχώρησή τους με το όνομα του ιδιοκτήτη.

Η ομάδα του “Κυττάρου” ευχαριστεί για το φωτογραφικό υλικό, που μας παρέδωσαν οι:

Αϊβαζίδη Νούλα	Παντελής Γιώργος (Θαλασσινός)
Αραπατζής Κώστας	Παπαζαριάς Νίκος
Βασιλειάδου Αναστασία	Πολιτιστικός Σύλλογος
Δεσλής Νίκος	Νέων Ρόδων “Προσφυγική
Ιατρού Κατερίνα	Αναγέννηση”
Καρατζοβάλης Αστέριος	Ραμπότα Έφη
Καραβασίλης Χρήστος	Σταύρου Σταύρος
Κελέσης Νίκος	Στέλιου Φιλίω
Κοντογιάννη Αιμιλία	Σφουριστού Μαρίκα
Κορτέσης Νίκος- Καμπανάρης	Τζούμνιας Στέλιος
Μαρίνου Ολυμπία	Τριανταφύλλου Νίκος
Μαυρουδή Maria Zehren	

ΤΟ “ΚΥΤΤΑΡΟ ΙΕΡΙΣΣΟΥ”
ΣΑΣ ΕΥΧΕΤΑΙ
ΚΑΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Η ΧΟΡΗΓΙΑ

Χορηγός της έκδοσης του παρόντος 18ου τεύχους είναι

Ο κ. Δημήτριος Μανάρης του Θεολόγη
Ιερισσιώτης επιχειρηματία, κάτοικος Θεσσαλονίκης

Η Ομάδα «ΚΥΤΤΑΡΟ ΙΕΡΙΣΣΟΥ»

Ευχαριστεί

Εκ βαθέων τον αξιότιμο κ. Δημήτρη Θ. Μανάρη για την ευγενική του χειρονομία – χορηγία, με την οποία δίνει ευκαιρία για τη συνέχεια της έκδοσης του περιοδικού «ΚΥΤΤΑΡΟ ΙΕΡΙΣΣΟΥ», που κυκλοφορεί ανελλιπώς από το 2010, και στοχεύει στην ενημέρωση, την καλλιέργεια των αναγνωστών του και την ανάδειξη της ιστορίας, της παράδοσης και του πολιτισμού της Ιερισσού και της ευρύτερης περιοχής. Διανέμεται δωρεάν στους αναγνώστες, συμπατριώτες και μη, που αγαπούν την Ιερισσό.

Με εκτίμηση,

Η Ομάδα «ΚΥΤΤΑΡΟ ΙΕΡΙΣΣΟΥ»

...πανάθιμα τις μάγισσες
που κάνουν τα μάγια,
που κάμουν τα καμώματα
τα έρημα τα μάγια.
Και στα πηγάδια τα' ριχναν
και στις κρύες βρυσούλες

(Απόσπασμα από το παραδοσιακό τραγούδι της Ιερισσού «Πανάθιμα τις μάγισσες»).

Στο χάρτη σημειώνονται τα σημεία που σύμφωνα με την έρευνα μας υπήρχαν κρήνες και πηγάδια.

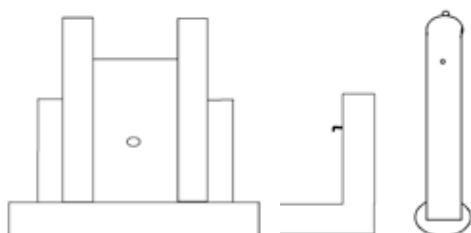
< 1950 Φωτογραφία της Δάνη Λόλας

> 1955 Αγορά της Ιερισσού. Φωτογραφία της Σαμαρά Κατίνας

Όμως η ζωή συνεχίζεται· έτσι στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα κατασκευάστηκε το νέο πολεοδομικό συγκρότημα της Ιερισσού. Αυτό δημιουργήθηκε σε διαφορετική τοποθεσία σε σχέση με το παλιό και με πολύ σύγχρονο σχεδιασμό, ειδικά για τα δεδομένα εκείνης της εποχής. Η υδροδότηση του νέου οικισμού ξεκίνησε σχεδόν άμεσα. Το νερό «ερχόταν» από την περιοχή «αγελαδόσπιτα» και ήταν εξαιρετικής ποιότητας. Την κατασκευή του δικτύου την ανέλαβε ο αείμνηστος πολυτεχνίτης Ιερισσιώτης Μανωλούδας Δημητράκης και ολοκληρώθηκε το 1937. Στο σχεδιασμό του προβλέφθηκαν και κατασκευάστηκαν εντός του οικισμού και γύρω απ' αυτόν βρύσες (κρήνες), πηγάδια και γούρνες (ποτίστρες) για τα ζώα. Έτσι μ' αυτόν τον τρόπο καλύφθηκαν οι ανάγκες όλων των κατοίκων της νέας Ιερισσού, μιας και αρχικά δεν υπήρχε σύνδεση όλων των σπιτιών του οικισμού με το κεντρικό υδρευτικό δίκτυο. Σύμφωνα με μαρτυρίες των παλαι-

ότερων κατοίκων της Ιερισσού, για τη σωστή διαχείριση του νερού είχε οριστεί από τις αρχές του τόπου κι ένας υδρονομέας ονόματι Γαρέφης (Γαρύφαλλος)! Μάλιστα τα παιδιά τον φοβόντουσαν αρκετά, γιατί πολλές φορές καθώς αυτά έπαιζαν με το νερό στις βρύσες, ερχόταν αυτός κρατώντας συνήθως ένα ξύλο και τα έδιωχνε! Αυτό βέβαια το έκανε γιατί τα παιδιά συνήθως μετά το παιχνίδι τους, ξεχνούσαν ανοιχτές τις βρύσες και γινόταν άσκοπη σπατάλη του νερού! Υπήρχαν τρεις μορφές κρηνών, σχεδιαγράμματα των οποίων σας παραθέτω κάτωθι.

Η κάθε μια τους είχε την δική της ομορφιά και χάρη!

Φωτογραφία της Πηγής Ζάφρη

>
Φωτογραφία της
Σφουριστού Μαρίας

<
Φωτογραφία του
Θεολόγη Μπρέλη

Η συλλογή και η μεταφορά του νερού γινόταν κυρίως από τις γυναίκες του χωριού, οι οποίες μετέφεραν το νερό στο σπίτι τους μέσα σε πήλινες στάμνες συνήθως αλλά και σε κουβάδες ξύλινους ή τσίγκινους, όταν χρειαζόταν να κουβαλήσουν μεγαλύτερες ποσότητες. Μερικές φορές μάλιστα, το πλύσιμο των ρούχων γινόταν μπροστά στη βρύση. Όμως τα σημεία που υπήρχαν αυτές οι κατασκευές αποτελούσαν και το επίκεντρο της κοινωνικής ζωής των Ιερισσιωτών.

Στις βρύσες ακουγόταν τα νέα της ημέρας, εκεί γινόταν συζητήσεις που αφορούσαν τρέχοντα θέματα της καθημερινής ζωής τους, εκεί κλείνονταν ακόμα και συμφωνίες για δουλειές. Όμως εκεί τροφοδοτούσαν και έρωτες μέσα από βιαστικές ματιές, μιας και οι άντρες γνώριζαν καλά πως αυτά ήταν τα πιο πρόσφορα μέρη για να συναντήσουν την καλή τους χωρίς να δώσουν αφορμή για αρνητικά σχόλια.

Οι βρύσες και τα πηγάδια ήταν πάντα συνδεδεμένα με θρύλους και λαϊκές

παραδόσεις για μάγισσες και ξωτικά που τις νύχτες τριγυρούσαν εκεί γύρω.

Οι κρήνες και τα πηγάδια της Ιερισσού εξυπηρέτησαν για πολλά χρόνια το σκοπό τους δίνοντας πέρα από το νερό τους και άλλα πράγματα εξίσου σημαντικά. Η παρουσία τους στην Ιερισσό, έδινε ξεχωριστό χαρακτήρα στον οικισμό και τον «πλημμύριζε» μ' όλη τη θετική ενέργεια του νερού. Σήμερα όλα αυτά έχουν αλλάξει. Ο οικισμός μεγάλωσε και έγινε κωμόπολη. Οι περισσότερες βρύσες γκρεμίστηκαν, τα πηγάδια έκλεισαν, τα ξωτικά φοβήθηκαν από τα φώτα και το θόρυβο της πόλης και έφυγαν και οι μάγισσες δεν έχουν πια που να ρίξουν τα μάγια τους... ■

Σημ: Τις πληροφορίες για τις κρήνες μας τις έδωσε ο κ. Παπαζαρίας Νικόλαος και τον ευχαριστούμε πολύ για αυτό. Ευχαριστώ πολύ επίσης την φίλη μου και συνεργάτιδα του «Κυττάρου» Λαγόντζου Μαρία για τη βοήθειά της στη συλλογή των πληροφοριών.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
ΤΟΥ "ΚΥΤΤΑΡΟΥ ΙΕΡΙΣΣΟΥ"
Τηλ: 6972421541
& 6973041947
e-mail: kyttaro.ierissos@gmail.com

 ΚΥΤΤΑΡΟ
Ιερισσού

ΠΡΟΣ:
ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

ΘΕΜΑ: Αναγραφή των Πεσόντων στους πολέμους για την Πατρίδα, στο Ηρώο της Ιερισσού

Αξιότιμε κε Πρόεδρε
Κε Δήμαρχε, και σεβαστά μέλη του δημοτικού συμβουλίου

Η πολιτισμική ομάδα του "Κυττάρου Ιερισσού" θεώρησε ως χρέος τη διεξαγωγή μιας έρευνας γύρω από τους συμπολίτες μας που έδωσαν τη ζωή τους στα πεδία των μαχών και του καθήκοντος προς την πατρίδα. Η έρευνα αυτή δημοσιεύτηκε στο 17ο τεύχος του περιοδικού "Κύτταρο Ιερισσού". Επειδή όμως θεωρούμε ότι αυτό δεν είναι αρκετό, ζητούμε από τον δήμο Αριστοτέλη, ως ελάχιστο φόρο τιμής να φροντίσει για την αναγραφή των ονομάτων των Πεσόντων στο Ηρώο της Ιερισσού, ώστε να μη λησμονηθούν οι συμπατριώτες μας, χάρη στους αγώνες και στις θυσίες των οποίων απολαμβάνουμε σήμερα όλοι οι Έλληνες και η ιδιαίτερη πατρίδα μας τα αγαθά της ελευθερίας και της δημοκρατίας.

Η ομάδα του
"Κυττάρου Ιερισσού"

Κωνσταντίνος Υψηλάντης
Ολυμπία Μαρίνου
Μαρία Λαγόντζου
Κατερίνα Τριανταφύλλου
Χρήστος Καραστέργιος

Αναγραφή των Πεσόντων στους πολέμους για την Πατρίδα, στο Ηρώο της Ιερισσού

Ομόφωνα έγινε δεκτό και με ενθουσιασμό από το Δημοτικό Συμβούλιο, το αίτημα της ομάδας του «ΚΥΤΤΑΡΟΥ ΙΕΡΙΣΣΟΥ» για την αναγραφή των ονομάτων των Πεσόντων στους πολέμους για την πατρίδα, στο Ηρώο της Ιερισσού. Το αίτημα βασίστηκε σε έρευνα που διεξήχθη από την ομάδα και δημοσιεύθηκε στο 17ο τεύχος του πολιτισμικού περιοδικού «Κύτταρο Ιερισσού».

Η εργασία αποφασίστηκε να ολοκληρωθεί με συνεργασία του Δήμου με την Ομάδα του Κυττάρου.

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε τον δήμαρχο του Δήμου Αριστοτέλη κ. Γεώργιο Ζουμπά, τους αντιδημάρχους κ. Αργύριο Τσακνή και κ. Δημήτριο Ψιλιάγκο, καθώς και τους δημοτικούς συμβούλους, που εξήραν την προσφορά της ομάδας μας όλα αυτά τα χρόνια για την έρευνα, τη διάσωση και την ανάδειξη των πολιτισμικών εκφάνσεων του τόπου. ■

Ο Βασίλειος Ιατρού (Lover) του Ιωάννου,
το 1945 σε ηλικία 36 χρ.
[Φωτογραφία της Κατερίνας Ιατρού]

Κείμενο: ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Πώς βγήκε το παρατσούκλι "LOVER"

Κάποτε ήταν ο Ιατρού Βασίλης στο Άγιο Όρος και ήθελε να αγοράσει ένα άλογο από έναν καλόγερο· δεν είχε όμως χρήματα. Έπεισε τον καλόγερο να του δώσει το άλογο με την προϋπόθεση να του δώσει τα χρήματα ύστερα από κάποιο διάστημα, αφού εκείνη τη στιγμή δεν τα είχε. Ο καλόγερος συμφώνησε υπό τον όρο να του φτιάξει ο Ιατρού Βασίλης που ήξερε γράμματα ένα χαρτί που να γράφει ότι πήρε το άλογο από τον ίδιο όμως του χρωστάει χρήματα. Συμφώνησαν κι έτσι έγινε. Ο καλόγερος έδωσε το άλογο στον Ιατρού Βασίλη, κι εκείνος του έδωσε ένα χαρτί όπου έγραφε ό,τι του είχε ζητήσει ο καλόγερος. Ο καλόγερος δεν ήξερε γράμματα όμως κι έτσι δεν μπορούσε να το διαβάσει για να δει αν όντως έγραφε αυτά· αρκέστηκε στο λόγο του. Πέρασε καιρός και τα χρήματα δεν είχαν δοθεί στον καλόγερο. Αποφάσισε λοιπόν ο καλόγερος να τον επισκεφτεί και να του τα ζητήσει. Όταν όμως το έκανε ο Βασίλης αρνήθηκε ότι του χρωστάει κι έτσι μη έχοντας άλλη επιλογή, ο καλόγερος πήγε στην αστυνομία, αφού προηγουμένως τον είχε προειδοποιήσει και για το χαρτί που ο ίδιος του είχε γράψει και ο Βασίλης με περίσσιο θράσος του είπε να πάει. Πήγε λοιπόν στην αστυνομία ο καλόγερος και είπε ό,τι συνέβη. Ο αστυνομικός φώναξε και το Βασίλη και τον ρώτησε αν ισχυαν όσα ισχυριζόταν ο καλόγερος. Όταν μπροστά στον ίδιο το καλόγερο ο Βασίλης τα αρνήθηκε όλα, ο καλόγερος ανέφερε ότι έχει το χαρτί που ο ίδιος του είχε γράψει. Το έδωσε στον αστυνομικό για να διαπιστώσει την ορθότητα των λόγων του, όμως αντί για αυτό ο αστυνομικός είδε στο χαρτί να γράφονται τα παρακάτω:

Μικρή μικρή σ' αγάπησα,
Μεγάλη δε σε πήρα,
Κι έχω ελπίδα απ' το Θεό,
Για να σε πάρω χήρα!
Αχ βαχ Βασίλειος Lover

Ύστερα από αυτό το συμβάν το παρατσούκλι Lover έμεινε στο Βασίλη Ιατρού και τον φώναζαν έτσι. Όμως δεν έμεινε μόνο στον ίδιο, αργότερα τόσο τα παιδιά του όσο και τα εγγόνια του «κληρονόμησαν» αυτό το παρατσούκλι εξαιτίας του ίδιου. Μέχρι και σήμερα πολλοί έτσι τους φωνάζουν. ■

Μάνα

Ποίημα: ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΜΑΡΙΝΟΥ

Το κουδουνάκι της αυλόπορτας ανοίγει την ψυχή της...
Τα βήματά σου ξυπνούν την κοιμισμένη της ζωή.
Μπαίνεις στο σπίτι κι ανασαίνεις τη μυρωδιά
του κάστανου και του μανταρινιού
πάνω στην ξυλόσομπα.
Και ξέρεις ότι η μάνα είναι δω...
Χαϊδεύεις το γάτο και την κοιτάζεις.
Ξέρει ότι είσαι εδώ...
Σωπαίνεις κι ο αέρας γεμίζει λόγια.
Σωπαίνει· και η αγάπη της σε τυλίγει· τη νιώθεις;
Πονάω όταν σκέφτομαι ότι θα ψάξεις τη μάνα
μέσα από μυρωδιές και σιωπές...
Μα πάντα θα τη βρίσκεις σε κείνα τα όμορφα φεγγάρια,
τα τυλιγμένα στα σύννεφα,
στο απαλό αγκάλιασμα ενός γάτου,
στη μυρωδιά του κάστανου και του μανταρινιού,
στο δάκρυ σου και στη χαρά·
γιατί θάναι πάντα εδώ ακόμη κι όταν φύγει.

Η μάνα στο σπίτι

ΜΗΤΩΣΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
χειρουργός οδοντίατρος
πτυχιούχος Α.Π.Θ.

Τηλ. 23770 22260
Κιν. 6974 609955

Γεώργιος Χαϊκιάδης

Μαΐστρος και γαρμπής σαν φέξει και θα δεις...

Κείμενο: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΛΙΟΥΚΑΣ

Μια έκφραση που χρησιμοποιούνταν πολύ συχνά από τους παλιότερους αλλά πέρασε και στους νεότερους. Μέσα από το παρακάτω διδακτικό μασά-λι λοιπόν της παράδοσής μας μαθαίνουμε από πού προέρχεται. Ζούσε κάποτε σε ένα χωριό μακρινό και δίπλα σε ένα μεγάλο ποταμό ένα ζευγάρι με τα παιδιά του και τις δυο πεθερές. Τη μάνα του άντρα και την μάνα της γυναίκας. Ζούσαν φτωχά παρόλο που δούλευαν σκληρά και οι δυο για να τα φέρουν βόλτα.

Μια χρονιά ο χειμώνας ήρθε νωρίς και οι δουλειές λιγόστεψαν. Οι μήνες περνούσαν δύσκολα με παγωνιά και όλο και περισσότερη φτώχεια. Πάλευε το ζευγάρι να τα καταφέρει αλλά οι οικονομικές δυσκολίες ήταν πολλές και το φαγητό ήταν όλο και πιο λίγο στο τραπέζι και με δυσκολία μπορούσαν να τραφούν τόσα στόματα.

Ένα βράδυ λοιπόν λέει η γυναίκα στον άντρα:

-Άντρα μου στα αμπάρια μας το λάδι, το αλεύρι και το σιτάρι τελειώνουν. Δε θα μας φτάσουν να βγάλουμε το χειμώνα. Έτσι όπως δυσκόλεψαν τα πράγματα μόνο ένα πράγμα θα μας σώσει.

-Τι θα μας σώσει ρε γυναίκα; ρώτησε ο άντρας.

-Σκέφτηκα πως για να μπορέσουμε να τα καταφέρουμε θα πρέπει να ξεφορτωθούμε μια γριά. Ένα στόμα δηλαδή λιγότερο.

-Τι είναι αυτά που λες ρε γυναίκα; Είναι δυνατόν να κάνουμε κάτι τέτοιο; της απάντησε ο άντρας της.

-Αυτό που σου λέω, απάντησε εκείνη «κι όποιος μας ρωτάει εμείς θα κλαίμε θα θρηνούμε θα λέμε πως η γριά

χάθηκε».

Άρχισε να το σκέφτεται και ο άντρας και μη βρίσκοντας άλλη λύση ρώτησε τη γυναίκα του.

-Και ποια γριά να ξεφορτωθούμε ρε γυναίκα την μάνα σου ή την μάνα μου;

-Όποια είναι πιο βολικιά, απάντησε εκείνη, θα μπορούμε στο δωμάτιο που κοιμούνται και θα αρπάξουμε μια. Μη έχοντας τίποτα άλλο να κάνει ο άντρας της συμφώνησε.

Την επόμενη μέρα το πρωί πιάνει ο άντρας την μάνα του και της λέει

-Σε ποιο κρεβάτι κοιμάσαι μάνα;

-Στο πρώτο μπαίνοντας από την πόρτα γιέ μου. Έτσι μας στρώνει η γυναίκα σου και κοιμόμαστε.

-Μάνα απόψε το βράδυ θα πεις πως είσαι άρρωστη και θα πας να πέσεις για ύπνο νωρίς. Αλλά δεν θα ξαπλώσεις στο δικό σου κρεβάτι θα πας στο άλλο.

-Τι είναι αυτά που λες γιε μ' στο άλλο κρεβάτι κοιμάται η συμπεθέρα πως θα της πάρω εγώ το στρώμα;

-Κάνε αυτό που σου λέω και όταν έρθει η πεθερά μου κάνε ότι κοιμάσαι και δεν θα σε σηκώσει, είπε ο άντρας. Σαν βράδιασε λοιπόν η μάνα του

1930, πλύστρες στην Ιερισσό. Φωτογραφία του Νικόλα Κάλας [Φωτογραφικά ντοκουμέντα του ΕΛΙΑ- ΜΙΕΤ, αρχείο Χ. Καραστέργιου]

έκανε την άρρωστη και πήγε και ξάπλωσε όπως της είπε ο γιος της. Αφού κοιμήθηκαν όλοι σηκώνονται άντρας και γυναίκα παίρνουν ένα μεγάλο τσουβάλι και μπαίνουν στο δωμάτιο που κοιμόταν οι γριές. -Ποιά γριά θα αρπάξουμε τελικά, γυναίκα; ρωτάει ο άντρας. -Πάρε αυτή που κοιμάται στο πρώτο κρεβάτι που είναι πιο βολικιά να τελειώνουμε, απάντησε αυτή. Αρπάζουν τη γριά που κοιμόταν στο πρώτο κρεβάτι μπαίνοντας από την πόρτα, τη φόρτωσαν στον ώμο και πήραν το δρόμο για το ποτάμι. Ήταν μια πολύ κρύα νύχτα· ο

μαΐστρος φυσούσε και έκανε τόση παγωνιά που τρυπούσε κόκαλα. Πήγαν λοιπόν στο ποτάμι πέταξαν τη γριά και κάθισαν και περίμεναν να την πάρει το ποτάμι και να χαθεί. Όταν το τσουβάλι με τη γριά χάθηκε από τα μάτια τους λέει η γυναίκα: -Άντε άντρα μου να φύγουμε τώρα και μην ξεχνάς όταν μας ρωτούν πού πήγε η γριά θα κλαίμε και θα θρηνούμε κι άντε να φύγουμε γιατί αυτός ο μαΐστρος μας θέρισε σήμερα. Και τότε ο άντρας της απάντησε -Αχ γυναίκα μου μαΐστρος και γαρμπής σαν φέξει και θα δεις τίνος μανούλα θα θρηνείς. ■

**ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ
ΕΡΓΑΣΙΕΣ**

ΑΦΟΙ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΑ

Ιερισσός Χαλκιδικής

Τηλ./Fax: 23770 23054
Κιν. 6972 292141, 6946 463124

**ΒΙΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΟ -ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ**

Ίασις

Dott. Βαρκάρης Δημήτρης

Ιερισσός Χαλκιδικής
Τηλ: 23770 41100
κινητό : 6945 416 436

ΣΙΔΗΡΟΚΑΥΣΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ, 16ος ΑΙΩΝΑΣ

Μια εξόρυξη στο πνεύμα
της αειφορίας

GREEK ART THOMAS
Κοσμήματα. Ενδύματα.
Είδη λαϊκής τέχνης.

IERISSOS HALKIDIKI T.K 63075
Τηλ.23770 22037 Κιν.6977703170
e-mail: thwmas4@hotmail.com

Κείμενο: ΓΙΑΝΝΗ ΚΥΡΚΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΑΡΗ

Αρχιτέκτονας, π. πρόεδρος ΤΕΕ Κ.Μ.

Ο Edward Daniel Clarke (1769 - 1822), Άγγλος φυσιοδίφης και περιηγητής, στο βιβλίο του CLARKE'S TRAVELS¹ κάνει μια αναφορά και σχολιάζει τις πολύ ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις του Γάλλου φυσιοδίφη Pier Belon (1517-1564), όταν αυτός επισκέφτηκε, πριν δύο και παραπάνω αιώνες από την εποχή του Clarke, την περιοχή της Χαλκιδικής όπου γινόταν η εξόρυξη μετάλλωνⁱⁱ. Ήταν η περιοχή Στρατωνίου – Ολυμπιάδας και Κακάβου, τα γνωστά Σιδηροκάυσια, όπου και λειτούργησε κι ένα από τα νομισματοκοπεία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Παρουσιάζω το κείμενο, γιατί μέσα απ' αυτό μπορεί να αντιληφτεί κανείς την τότε μεθοδολογία εξόρυξης των μετάλλων και πως διασφαλιζονταν -με την τότε τεχνογνωσία- οι αρχές της αειφορίας και της θαυμαστής διαχείρισης των αγαθών της φύσης. Όσο κι αν οι συνθήκες ήταν αντίξοες και οι εποχές αλλιώτικες, οι αρχές αυτές διασφάλιζαν στις μελλοντικές γενιές -και σ' εμάς επομένως που ζούμε στη σημερινή εποχή- μια μοναδική κληρονομιά σε φυσικά αποθέματα (ύδατα, δάση, τα ίδια τα μεταλλεύματα κ.λπ.), αλλά και τη διατήρηση των πολιτισμικών αγαθών και των ποιοτικών προϋποθέσεων ζωής. Γράφει λοιπόν ο Clarke: «Στην Καβάλα, ακολουθήσαμε τη διαδρομή που είχε κάνει ο Pier Belon στο ταξίδι του από το Άγιο Όρος στην Κωνσταντινούπολη, μετά το ταξίδι του στα ορυχεία χρυσού και ασημιού στη Σιδηρόκαψα, τους Χρυσίτες των αρχαίων. Ο Belon είναι το μόνο άτομο που έχει δημοσιεύσει κάποια αναφορά για εκείνα τα ορυχεία, που κάποτε ήταν τα περίφημα αποθέματα της μακεδονικής δύναμης. Απέχουν δυο ημερών ταξίδι από τη Θεσσαλονίκηⁱⁱⁱ. Η τουρκική κυβέρνηση, κάποιες φορές εισέπραττε ως καθαρό κέρδος από αυτά τα ορυχεία 30.000 χρυσά δοκάτα^{iv} ετησίως. Όταν ο Belon τα επισκέφτηκε, υπήρχαν περίπου 500 με 600 φούρνοι για το λιώσιμο, σκορπισμένοι παντού στο βουνό. Τα μέταλλα αποτελούνταν από

χρυσοφόρο πυρίτη και από γαληνίτη, που είναι ο θειούχος μόλυβδος. Οι φυσικήτες λειτουργούσαν με τη βοήθεια νερόμυλων και η μέθοδος του διαχωρισμού του χρυσού από το ασημί ήταν η ίδια η οποία εφαρμόζεται τώρα στην Ουγγαρία, με τη βοήθεια του νιτρικού οξέος». Κι εδώ ο Clarke διατυπώνει μια άποψη που, όπως προκύπτει στη συνέχεια από την περιγραφή των ταξιδιωτικών του εντυπώσεων στην Ουγγαρία, στηρίζεται στη δική του αντίληψη για τα εκεί ορυχεία και στον παραλληλισμό τους με αυτά της Σιδηρόκαψας στη Χαλκιδική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον περί αυτού παρουσιάζει ένα σκίτσο για τα ορυχεία του Gremnitz, όπου τσιγγάνοι της Ουγγαρίας πλένουν χρυσό! Γράφει λοιπόν σε μια σημειώσή του^v: «Πράγματι, η όλη περιγραφή από τον Belon είναι τόσο εφαρμόσιμη στη διεργασία που χρησιμοποιείται στο Gremnitz, ώστε είναι φανερό ότι πρέπει να έχουν την ίδια προέλευση. Χρησιμοποιούν τον ίδιο όρο LECHS για να εκφράσουν το αποτέλεσμα της τέχνης συγχώνευσης και ο Belon λέει ότι στη Σιδηρόκαψα τα ονόματα που είχαν δοθεί στα μέταλλα δεν ήταν ούτε ελληνικά, ούτε τουρκικά, αλλά οι κάτοικοι τα δανείστηκαν από τους Γερμανούς ή Almans, όπως αυτός τους αποκαλεί». Και ο Clarke συνεχίζοντας συμπεραίνει ότι «αυτό είναι το σύνολο και η ουσία όλων των παρατηρήσεων

ΦΩΤΕΙΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΟΣ
ΜΑΙΕΥΤΗΡΑΣ

ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΘΗΣ ΕΙΣ Queen Charlotte's & Chelsea
Hospital (Imperial College) LONDON

ΙΕΡΙΣΣΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ - Τ. 23770 22000
Κ. 6973 032 883 - E. giannisfotinacis@yahoo.gr

που έγιναν από τον Belon επιτόπου, εκτός από τον αριθμό των εργατών, που είχαν προσληφθεί στα ορυχεία και ήταν πάνω από 6.000. Βεβαίως εκείνα τα ορυχεία δε διευθύνονταν καλύτερα απ' ό,τι άλλα ιδρύματα στην Τουρκία, όπου η εργασία και η επιδεξιότητα θεωρούνται απαραίτητες, αλλά μακάρι να μπορέσει να υπάρξει ως προς αυτά μια πιο λεπτομερής και περισσότερο επιστημονική αναφορά.

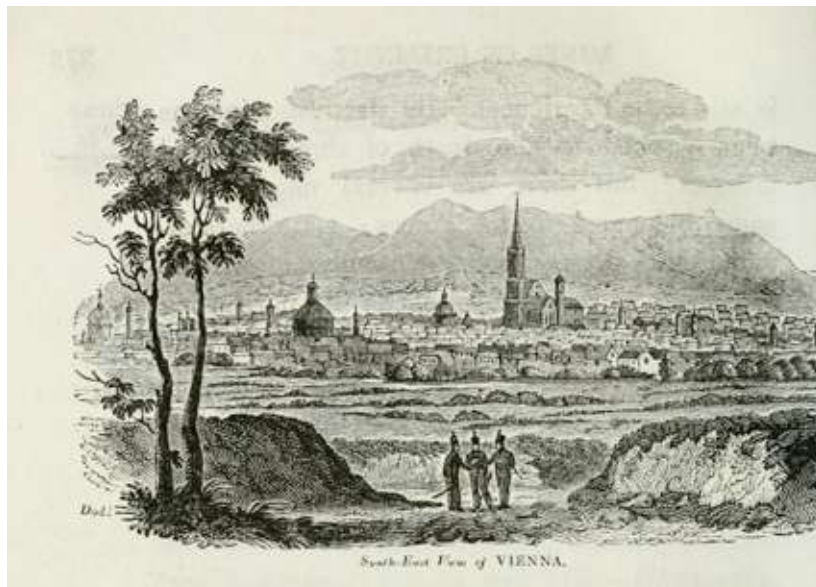
Η παραγμένη κατάσταση της χώρας κατά την περίοδο του ταξιδιού μας, απέκλεισε μια επίσκεψη σ' αυτά (τα ορυχεία), γιατί όλοι οι πασάδες βρίσκονταν σε πόλεμο, όχι μόνο με το Σουλτάνο^{vi} αλλά και μεταξύ τους και γι' αυτούς ένα φιρμάνι δε σήμαινε τίποτα περισσότερο από μια άδεια κόλλα χαρτί.

Ο Belon ταξίδευε δύο μέρες από τη Σιδηρόκαψα στην Καβάλα αλλά σημειώνει ότι θα μπορούσε να είχε κάνει το ταξίδι μέσω θαλάσσης σε μισή μέρα.^{vii}

Ο Johannes Leunclavius (1541-1594)^{viii}, λέει ότι το αρχικό όνομα της Σιδηρόκαψας, την περίοδο της κατάκτησης της Μακεδονίας από τους μωαμεθανούς ήταν Sidrus (:), η επονομαζόμενη Syrgus από τους Τούρκους.^{ix} Ο ίδιος συγγραφέας έχει αναφερθεί σε μια θεωρία του Belon, η οποία αν και ευρηματική^x, δεν τεκμηριώνεται ιστορικά. Συγκεκριμένα ότι η Καβάλα ήταν κατά την αρχαιότητα η πόλις Βουκεφάλαχι. Υπήρχε μια πόλη που ονομάστηκε Βουκεφαλέα, χτισμένη από τον Αλέξανδρο στην Ινδία, κοντά στον ποταμό Hydaspes, εις δόξαν του αλόγου του Βουκεφάλα, επίσης ένα λιμάνι της Αττικής ονομάστηκε Βουκεφάλα, και οι κάτοικοι του α' δήμου της Θεσσαλονίκης ονομάστηκαν Βουκεφαλίται^{xii}. Από το σημείο αυτό και μετά ο Clarke σταματά τις παρατηρήσεις του για όσα αφορούν στην περιοχή των Σιδηροκαυσίων και συνεχίζει το

ταξίδι προς την Αρχαία Αμφίπολη, Καβάλα, κ.λπ. Μετά, ωστόσο, τις τόσο ενδιαφέρουσες αναφορές στα μεταλλεία χρυσού, κρίνεται χρήσιμο να διατυπωθούν ορισμένες γενικές παρατηρήσεις, όσον αφορά στη σημερινή φάση των μεταλλείων. Κατανοώντας το δικαίωμα δουλειάς των εργαζομένων στη επιχειρούμενη σήμερα εξόρυξη μετάλλων -πολύ λιγότερων ωστόσο από τους τότε απασχολούμενους-, θα πρέπει κανείς να σταθμίσει τα υπέρ και τα κατά για να πάρει μια κρίσιμη απόφαση, που αφορά στον τρόπο ανάπτυξης της περιοχής. Σημαντικό κριτήριο στην όποια επιλογή θα πρέπει να αποτελούν πάντα οι συγκριτικές μελέτες των διαφορετικών δραστηριοτήτων των κατοίκων, ώστε να σταθμιστούν οι πιθανές αλληλοεπιδράσεις τους και οι εξ αυτών επιπτώσεις στην τοπική οικονομία, στην απασχόληση, στην ποιότητα ζωής και στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Χαλκιδικής. Η θέσπιση κανόνων σωστής λειτουργίας της κάθε δραστηριότητας, κι αν ακόμη υποθέσουμε ότι αυτό μπορεί να διασφαλιστεί ικανοποιητικώς, δεν είναι από μόνη της αρκετή. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να συνεκτιμώνται ο προβλεπόμενος χρόνος περαίωσής της και η εξ αυτού διάρκεια απασχόλησης των εργαζομένων, αλλά και τα κέρδη και οι ζημιές, από την ταυτόχρονη λειτουργία της με άλλες δραστηριότητες, που συχνά είναι αντικρουόμενες μεταξύ τους ή και ασύμβατες.

Πέρα όμως απ' όλα αυτά, από την επιλογή του χαρακτήρα ανάπτυξης μιας περιοχής δεν θα πρέπει να λείπει η μέριμνα της αλληλεγγύης των γενεών, καθώς σ' αυτή τη γη δεν ήρθαμε μόνο εμείς, αλλά θα υπάρξουν και μελλοντικές γενιές. Η προνοητικότητα και η λήψη μέτρων για την συνέχεια της ζωής στον ευλογημένο αυτό τόπο, την Χαλκιδική, αποτελεί βασική ηθική μας υποχρέωση! ■

i Greece, Egypt Holly land, έκδ. Λονδίνου, 1818, σ.46-48

ii Γενικότερα η αποστολή του Belon στην Ανατολή, ξεκινώντας το 1549 από την Κρήτη, είχε ως επιπρόσθετο σκοπό να μελετήσει τα φυτά και τα ζώα που αναφέρονταν σε μελέτες προγενέστερων εποχών. Ειδικότερα των έργων: α) του Αριστοτέλη (384-322 π.Χ.) που μελέτησε τα ζώα της πατρίδας του, β) του Θεόφραστου του Ερέσιου από τη Λέσβο (371 π.Χ. - περ. 287 π.Χ.), φιλόσοφου, γνωστού και ως πατέρα της Βοτανικής, συνεχιστή του έργου του Αριστοτέλη και διάδοχου του στη διεύθυνση της Περιπατητικής Σχολής στην Αθήνα και γ) του Πεδάνιου Διοσκουρίδη (40-90 μ.Χ.) σημαντικού γιατρού, φαρμακολόγου και βοτανολόγου. Η σχετική μελέτη του Μπελόν δημοσιεύθηκε στο Παρίσι το 1555.

iii Η άποψη του Clarke -με αναφορά στο Belon- ότι τα μεταλλεία των Σιδηροκαυσίων αποτελούσαν το θησαυροφυλάκιο της μακεδονικής δύναμης είναι ελεγχόμενη. Κι αυτό γιατί δεν επαληθεύεται, απ' όσα έχω υπόψη μου και από άλλες πηγές.

iv Το δουκάτο κυκλοφορούσε ευρέως στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ήταν ένα χρυσό νόμισμα σταθερής αξίας, το βάρος του οποίου υπολογιζόταν σε 3,4909 γραμμάρια καθαρού χρυσού 986 βαθμών. Ας σημειωθεί ότι τα 24 Καρατία προϋποθέτουν τους 990 βαθμούς, δηλαδή ελάχιστη περιεκτικότητα σε καθαρό χρυσό 99.00%.

v Ο.π. CLARKE'S TRAVELS σ. 47

vii Στο πρωτότυπο κείμενο γράφει Grand Signior, αξίωμα που αντιστοιχίζει με τον οθωμανικό τίτλο του Σουλτάνου.

viii (σημ. Στο πρωτότ. 1) «De Siderokapsa allant par mer a la Cavalle, il n'y auroit que demie journee de Chemin» &c. Belon. Premier Livre des Singular. C55. Paris, 1555.

ix Γερμανός ιστορικός και μελετητής της Ανατολής εξειδικευμένος στην τουρκική ιστορία.

x (σημ. πρωτότ. 2) «Aut Syrgus a Turcis dicta pro SIDRUS, quae Sidrocapsa nunc» &c. Leunclavii Pandect. Histor. Turcic. Cap. 44. σ. 417, 1650.

xi (σημ. στο πρωτότ. 3) «Qui anciennement avoit non Boucephala.» Belon.

xii (σημ. στο πρωτότ. 4) «CAVALA versus Philippos Macedoniae tendit. Bucephalum putavit Bellonius antiquis fuisse dictam, ab equo regis Alexandri.»

xiii (σημ. στο πρωτότ. 5) Vide Stephanum, lib. Urbib. &c. σ.178. Anist. 1678.

Πασχαλίδης Θ.Χ.

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΞΥΛΟΥ - ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ

Η ετυμολογία των ονομάτων της Ιερισσού και της αρχαίας Ακάνθου¹

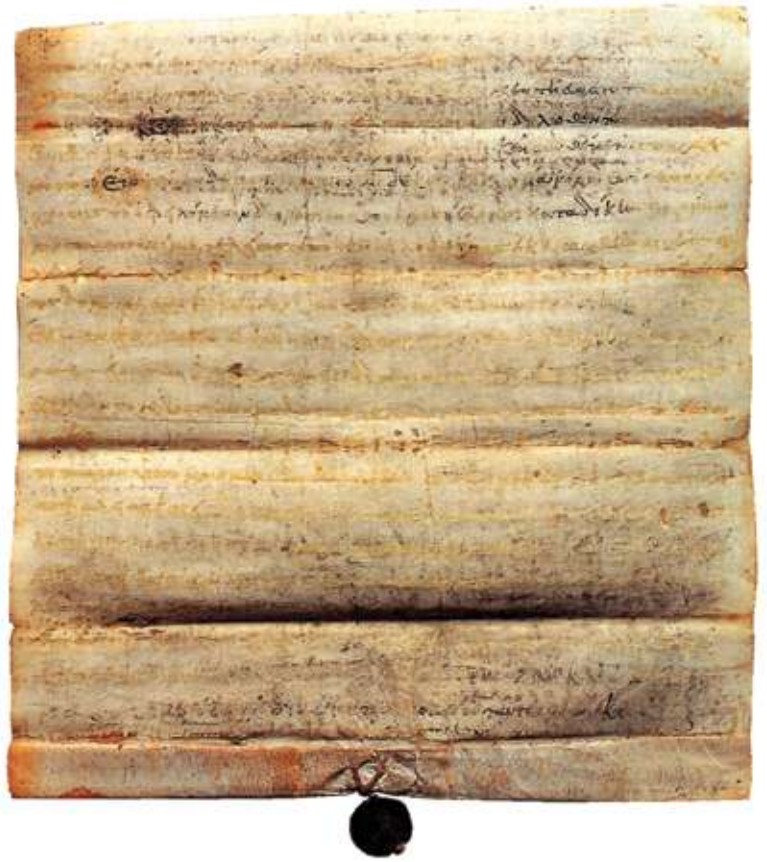
Κείμενο: ΜΟΝΑΧΟΣ ΚΟΣΜΑΣ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΗΣ

Είναι γνωστό ότι η αρχαία Άκανθος ήταν αποικία των Ανδρίων στον ισθμό της Αθωνικής Χερσονήσου, στη θέση της παλαιάς Ιερισσού². Το τοπωνύμιο προέρχεται από το προσηγορικό άκανθος 1) «bearsfoot, το φυτό *Acanthus mollis*», 2) «το δένδρο ακακία», παράλληλος τύπος του αρχαίου ελληνικού άκανθα «αγκάθι», «οιοδήποτε ακανθώδες φυτό». Η βυζαντινή ονομασία της πόλης, που επιβιώνει μέχρι σήμερα, είναι Ερισός/ Ιερισσός. Το σημερινό όνομα εμφανίζεται για πρώτη φορά το 883, σε σιγίλλιο του αυτοκράτορα Βασιλείου Α' με τη μορφή Ερισός, ο (του Έρισου ή ένορία), που επαναλαμβάνεται σε έγγραφο του Λέοντος Στ' του 908 (ένοριαν του Έρισου), καθώς και σε άλλα έγγραφα του 10ου αι. (934, 942)³. Στα 942-943 απαντά ο θηλυκός τύπος τεις Έρισου, παράλληλα με τον αρσενικό. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις πρώτες αυτές μαρτυρίες το τοπωνύμιο δηλώνει και το κάστρο Έρισου⁴. Το 927 εμφανίζεται για πρώτη φορά ο τύπος κάστρον Έρισσού⁵, που έκτοτε χρησιμοποιείται παράλληλα με τον τ. Ερισός⁶. Από την χρονική διαφορά που υπάρχει ως προς την εμφάνιση του τύπου Ιερισσός προκύπτει ότι ο τύπος αυτός πρέπει να αποδοθεί σε παρετυμολογία του αρχικού Ερισός προς το ιερός ή σε λόγια «διόρθωση» του τοπωνυμίου από τους Αγιορείτες μοναχούς.

Για να ερμηνευτεί το οικωνύμιο Ερισός πρέπει καταρχήν να λάβουμε υπόψη μας την εγκατάσταση λατινόφωνης κοινότητας στην Άκανθο μεταξύ 85-57 π.Χ., όπως πληροφορούμαστε από επιγραφή που βρέθηκε στην ακρόπολη της (γνωστή ως το μάρμαρο της Λαδιάβας) και χρονολογείται μεταξύ 27 π.Χ.-14 μ.Χ. Η ρωμαϊκή αυτή κοινότητα (conventus civium Romanorum) αποτελούνταν από λατινόφωνους εμπόρους (negotiatores), που, όπως υποστηρίζει ο Δ. Σαμσάρης⁷, πρέπει να ασχολούνταν με την εκμετάλλευση των μεταλλείων και της ξυλείας των δασών της περιοχής. Τα μέλη της ήταν προφανώς διγλωσσοι, δηλαδή μιλούσαν λατινικά και ελληνικά. Ο Ρωμαίος γεωγράφος Πομπόνιος Μέλα αναφέρει την Άκανθο ως εξής: «inter Strymona et Athon, turris Calarnaea et portus Κάπρου λιμνών Capru limen, urbs Acanthos et Echinia»⁸.

Για την πόλη Εχίνια που αναφέρεται μαζί δεν έχουμε δυστυχώς άλλες πληροφορίες⁹. Από το γεγονός όμως ότι ο Πομπόνιος Μέλα μνημονεύει τα δύο ονόματα μαζί, πρέπει να υποθέσουμε ότι οι δύο πόλεις βρίσκονταν πολύ κοντά η μία στην άλλη¹⁰, χωρίς να αποκλείεται ακόμη και ότι το οικωνύμιο Εχίνια ήταν μία παράλληλη ονομασία της ίδιας της Ακάνθου. Όταν πρόκειται για δύο ξεχωριστές πόλεις, ο Μέλα χρησιμοποιεί συνήθως πληθυντικό και στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι αναμενόμενο ότι θα έγραφε «urbes Acanthos et Echinia» και όχι «urbs Acanthos et Echinia». Συνεπώς, όταν οι διγλωσσοί αυτοί πληθυσμοί (Ρωμαίοι) εγκαταστάθηκαν στην Άκανθο τον 1ο αι. π.Χ., είτε βρήκαν να χρησιμοποιείται στα ελληνικά για αυτήν παράλληλα το όνομα Εχίνια, το οποίο καταγράφεται τον ίδιο αιώνα (περίπου το 45 π.Χ.) είτε κάποιον οικισμό Εχίνια, που βρισκόταν πολύ κοντά στην Άκανθο.

Το οικωνύμιο Εχίνια προέρχεται από το προσηγορικό εχίνος, που ήταν την ίδια περίοδο (1ος αι. π.Χ.) η κανονική λέξη της αρχαίας ελληνικής για το ζώο «σκαντζόχοιρος». Ήδη όμως από την πρώιμη βυζαντινή περίοδο η λέξη εχίνος χρησιμοποιείται κυρίως για τη δήλωση του «αχινού», το γνωστό μικρό θαλάσσιο ζώο, ο οποίος εκτοπίζει τη σημασία «σκαντζόχοιρος» (εξ ου και νεοελληνικό αχινός), για την οποία πλέον χρησιμοποιείται το ανύπαρκτο στα αρχαία ελληνικά σύνθετο ακανθόχοιρος¹¹. Οι διγλωσσοί Ρωμαίοι, που ταυτό-

Οκτώβριος του 927 μ.Χ.. Υπόμνημα του κριτού Θεσσαλονίκης Σαμωνά. Για πρώτη φορά σε αυτή την περγαμινή εμφανίζεται η Ιερισσός ως «κάστρον Ιερισσού». Από το βιβλίο «ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Ιερά Κοινότης Αγίου Όρους Άθω & Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 436.

Για να ερμηνευτεί το οικωνύμιο Ερισός πρέπει καταρχήν να λάβουμε υπόψη μας την εγκατάσταση λατινόφωνης κοινότητας στην Άκανθο μεταξύ 85-57 π.Χ., όπως πληροφορούμαστε από επιγραφή που βρέθηκε στην ακρόπολη της

χρονα στα ελληνικά τους 2 χρησιμοποιούσαν το προσηγορικό εχίνος «σκαντζόχοιρος», μετέφρασαν το ελληνικό οικωνύμιο Εχίνια (ή πιθανόν Εχίνος) στα λατινικά ως Eričius «σκαντζόχοιρος», το οποίο με την ουράνωση του κλειστού ουρανικού /k/ πριν από μπροστινό φωνήεν, που εμφανίζεται στα λατινικά της Βαλκανικής ήδη από τον 3ο αι. μ.Χ.¹², εξελίχθηκε σε *Eričius > Ερισός. Η παρουσία του /s/ αντί του /tʃ/, που είναι το συνηθισμένο αποτέλεσμα της ουράνωσης του κλειστού ουρανικού /k/ στην λατινική της Βαλκανικής, μπορεί να αποδοθεί είτε σε φαινόμενο της βαλκανικής λατινικής, πβ. τους βαλκανικούς λατινικούς τύπους Dalmasius = Dalmatius, depossio = depossio, Eustasiae = Eustatiae, Eustasia = Eustatia, Lutadius = Lutatius, innocensius = innocentius κ.λπ. (3ος-4ος αι. μ.Χ.)¹³, είτε σε φαινόμενο της ελληνικής, δηλαδή σε πρώιμη απόδοση του λατινικού /tʃ/ με ελληνικό /s/ λόγω ελλείψεως -εκείνη την περίοδο- /tʃ/ στα ελληνικά. Κατά συνέπεια το οικωνύμιο Ερισός αποτελεί μεταφραστικό δάνειο στα λατινικά του ελληνικού Εχίνος, ετυμολογία που ενισχύεται από το ότι τόσο στις πρώτες γραπτές μαρτυρίες, όσο και μέχρι σήμερα στο τοπικό ιδίωμα το οικωνύμιο εμφανίζεται ως Νιρσός, ο¹⁴/ Ιρσός

(πβ. τύπους Ιρσιώτης ή Ρσιώτης «Ιερισσιώτης»¹⁵), δηλαδή το νέο όνομα είναι αρσενικό, προφανώς από επίδραση του γραμματικού γένους του εχίνου. Πρέπει να προσθέσουμε ότι ο τύπος Ερισός < *Erišus είναι πρωιότερος και διαφορετικός από τον τύπο αρίτσιους [arítšus] (προσηγορικό), που απαντά σε πολλά βόρεια ελληνικά ιδιώματα, ακόμη και στην Χαλκιδική (π.χ. στην Ιερισσό αρισσομένους «αυτός που του έχουν σηκωθεί οι τρίχες των μαλλιών όπως του σκαντζόχοιρου»¹⁶), στον οποίο έχουμε το αναμενόμενο αποτέλεσμα της ουράνωσης, δηλ. /ki/ > /tši/ (ericius > /arítšus/), στην βαλκανική λατινική. Οι τύποι αυτοί των ελληνικών ιδιωμάτων δεν αποτελούν δάνεια από την κουτσοβλαχική (πβ. ρουμ. ariciu), όπως ενίοτε υποστηρίζεται, αλλά ρωμανικά δάνεια, δηλαδή δάνεια που πέρασαν από το λαϊκό κανάλι της βαλκανικής λατινικής πριν τον σχηματισμό των επιμέρους τεσσάρων βαλκανικών νεολατινικών γλωσσών (6ος έως 10ος αι.)¹⁷. Εξάλλου το κλασικό λατινικό ericius «σκαντζόχοιρος» σώζεται σε όλες σχεδόν τις νεολατινικές γλώσσες, πβ. ρουμανικό ariciu, ιταλικό riccio, προβηγκιανό, καταλανικό aritz, ισπανικό erizo, πορτογαλικό ouriço, γαλλικό hérisson¹⁸ κ.λπ.

Ως προς την ακριβέστερη σημασιολογική σχέση του οικωνυμίου με το λατινικό ericius «σκαντζόχοιρος», η άποψή μας είναι ότι η ονομασία Εχίνια οφείλεται στην οχυρωματική οργάνωση της πόλης και ότι το όνομα είχε μία χρήση παρόμοια με αυτήν που μεταξύ άλλων αναφέρει ο Ησύχιος (5ος αι. μ.Χ.) στο λήμμα εχίνιο: «καί οί τών τειχών γκῶνες». Μετά τα παραπάνω, δεν μπορεί να αποκλειστεί και ότι το οικωνύμιο Ερισός αποτελεί μεταφραστικό δάνειο απευθείας από το ελληνικό Άκανθος, που ταυτίστηκε με προσηγορικό άκανθος «σκαντζόχοιρος», χωρίς τη μεσολάβηση του τύπου Εχίνια/Εχίνος, πβ. αρχαία ελληνικά άκανθα «αγκάθια του σκαντζόχοιρου», ακανθίων, -ονος «σκαντζόχοιρος»¹⁹. Δηλαδή δεν θα ήταν απίθανη μία σημασιολογική εξέλιξη άκανθος «τα αγκάθια του σκαντζόχοιρου» > «σκαντζόχοιρος» στο τοπικό αρχαίο ελληνικό ιδίωμα. Βλ. και Ησύχιος, λήμμα κάνθιον «ράμνος καί εχίνος», λήμμα άκανθος 2 «περίρραμμα ύφασμένον καί ζών».

Ο Χ. Συμεωνίδης²⁰ υποστηρίζει ότι το οικωνύμιο Ιερισσός προέρχεται από λατινικό cerissus «αγκάθι», παραπέμποντας για την τεκμηρίωση της άποψης αυτής στην Ε. Τρακασπούλου-Σαλακίδου²¹. Αυτή με την σειρά της παραπέμπει στην Λ. Παρλαμά²². Δεδομένου όμως ότι η τελευταία δεν δίνει καμία παραπομπή για την ύπαρξη στα λατινικά τέτοιας λέξης ούτε αυτή είναι γνωστή από κάποια πηγή της λατινικής ή των νεολατινικών γλωσσών, η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Μία τέτοια ετυμολόγηση εξάλλου θα άφηνε ανεξήγητη την αποβολή του αρχικού λατινικού /k/ (cerissus > erissus); ■

Το μάρμαρο της Λαδιάβας [φωτογραφία Χ. Καραστέργιου]

¹ Το παρόν άρθρο αποτελεί μεταφρασμένο στα ελληνικά (με ελάχιστες τροποποιήσεις) τμήμα της μελέτης «Linguistic Evidence on the Natural Environment of Halkidiki: Oiconyms and Toponyms», που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Αριστείας «Μεταλεία, ελιές και μοναστήρια: όψεις της περιβαλλοντικής ιστορίας της Χαλκιδικής» και χρηματοδοτήθηκε από το ΓΓΕΤ Πρόγραμμα Αριστεία Π, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και διά βίου μάθηση». Είναι διαθέσιμη στα αγγλικά στο ηλεκτρονικό αποθετήριο της βιβλιοθήκης του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος. Ευχαριστούμε τον καθηγητή κ. Β. Γούναρη (Basil C. Gounaris) για την παροχή της δυνατότητας δημοσίευσής του και τον καθηγητή γλωσσολόγας κ. Χρ. Τζιτζιλί για τις υποδείξεις του.

² Όπως είναι γνωστό, η παλαιά Ιερισσός ήταν κτισμένη σε λόφο και μετά την καταστροφή της από τον σεισμό του 1932 μεταφέρθηκε στη σημερινή θέση της.

³ D. Papachryssanthou, Actes du Prôtaton, Paris: P. Lethielleux, 1975, αρ. 1, σ. 15, αρ. 2, σ. 8, 50, αρ. 3, σ. 10, αρ. 4, σ. 23, 25, 27, αρ. 5, σ. 24.

⁴ Actes du Prôtaton, αρ. 5, σ. 1, 11, 19, 24, 28, 53, 66, αρ. 6, σ. 4-6.

⁵ «Η τών οικητόρων τού κάστρου Ιερισσοῦ πείθεια καί σκληρότης...», βλ. J. Lefort, N. Oikonomidès, D. Papachryssanthou (επιμ.), Actes d'Iviron, des origines au milieu du xie siècle, τόμ. I, Paris: P. Lethielleux, 1985, αρ. 1, σ. 1. J. Lefort, N. Oikonomidès, D. Papachryssanthou (επιμ.), Actes d'Iviron, du milieu du xie siècle à 1204, τόμ. II, Paris: P. Lethielleux, 1990, αρ. 31, σ. 54.

⁶ Π.χ. το 982 «έν τῶδε τῶ θεοσωτῶ κάστρῳ Ιερισσοῦ», βλ. Actes d'Iviron, τόμ. I, αρ. 4, σ. 19, και μετά αρ. 5, σ. 15, αρ. 7, σ. 10, 22, 27, αρ. 15, σ. 53, αρ. 16, σ. 3-4, 47, 57. P. Lemerle, A. Guillou, N. Svoronos, D. Papachryssanthou (επιμ.), Actes de Lavra, des origines à 1204, τόμ. I, Paris: P. Lethielleux, 1970, αρ. 18, σ. 26, αρ. 24, σ. 8. J. Bompaire, Actes de Xéropotamou, Paris: P. Lethielloux, 1964, αρ. 4, σ. 6 κ.λπ.

⁷ «Οι Ρωμαίοι και η Χαλκιδική», Πρακτικά του Πρώτου Πανελληνίου Συμποσίου Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Χαλκιδικής, Πολύγυρος, 7-9 Δεκεμβρίου 1984, Χρονικά της Χαλκιδικής (παράρτ.), Θεσσαλονίκη: Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Χαλκιδικής, 1987, 113-25.

⁸ Pomponius Mela, De Chorographia Libri Tres, Lipsiae: B.G. Teubner, 1880, 35.

⁹ Βλ. M. Zahrt, Olynth und die Chalkidier, Μόναχο: C.H. Beck, 1971, 185-6.

¹⁰ Πβ. και όσα γράφει ο Zahrt, όπ.π., 185: «Ein Echinia wird nur von Mela 2, 30 neben Akanthos genannt» («μία Εχίνια αναφέρεται μόνο από τον Μέλα 2, 30 δίπλα στην Άκανθο»). Την ερμηνεία ότι η Εχίνια ήταν άλλη ονομασία της Ακάνθου δίνει και ο Σ. Λιάκος: «Ο Μέλα που έζησε

κατά τον Α' μ.Χ. αιώνα μας αποκαλύπτει ότι η Άκανθος λέγεται και Εχίνια» (βλ. Γ. Αποστολίδης, Άκανθος: Ερισσός- Ιερισσός και Αγιορείτες, Ιερισσός: Δήμος Σταγείρων-Ακάνθου, 2004, 121).

¹¹ Ήδη η σημασία «αχίνος» εμφανίζεται ως η βασική του εχίνος στον Ησύχιο (5ος αι. μ.Χ.), βλ.

Hesychii Alexandrini Lexicon, λ. εχίνος: «μικρόν τῆς θαλάσσης ζῶον». Η κανονική για τον σκαντζόχοιρο λέξη στον ίδιο αρχαίο λεξικογράφο είναι ακανθόχοιρος, όπως προκύπτει από το ότι τη δίνει ως ερμηνευμα του λήμματος εχίνος: «πέμμα νησιωτικόν... και οι ακανθόχοιροι».

¹² Βλ. Ν. Κατσάνης, «Λατινοελληνικά II: Λατινικές λέξεις στα νεοελληνικά ιδιώματα», Graeco-Romanica, Πρακτικά της ημερίδας της 24ης Απριλίου 1996 στα πλαίσια της 17ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη: Τομέας Γλωσσολογίας ΑΠΘ, 1997, 106.

¹³ H. Mihăescu, Limba latină în provinciile Dunărene ale imperiului Roman, București: Academia Republicii populare romine, 1960, 93- του ίδιου, La langue latine dans le sud-est de l'Europe, București-Paris: Editura Academiei, 1978, 197-8.

¹⁴ Ο πρώτος που υποστήριξε την ετυμολογία του οικωνυμίου Ερισός από το λατινικό ericius ήταν ο Σ. Λιάκος, βλ. επιστολή του στον Αποστολίδη (Άκανθος: Ερισσός-Ιερισσός και Αγιορείτες, όπ.π., 119- 122). Στο μη καθαρά επιστημονικό αυτό έργο του Γ. Αποστολίδη (σ. 115-28) γίνεται επίσης προσπάθεια ετυμολόγησης από το λατινικό ericius, άποψη που, παρά τις αρκετές και σοβαρές ανακρίβειες που την συνοδεύουν, κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση.

¹⁵ Προφορική πληροφορία αρχαιολόγου Δρ Ιωακείμ Παπάγγελου.

¹⁶ Γ. Αποστολίδης, όπ.π., 127.

¹⁷ Ν. Κατσάνης, «Τα λατινικά και λατινογενή δάνεια στις διαλέκτους και στα ιδιώματα της Νέας Ελληνικής», Νεοελληνική Διαλεκτολογία, τόμ. 1, Αθήνα 1994, 195-201.

¹⁸ Για την εξέλιξη του ericius στις νεολατινικές γλώσσες και τις διάφορες σημασίες που παίρνει σε αυτές βλ. W. Meyer-Lübke, Romanisches etymologisches Wörterbuch, Χαϊδελβέργη: C. Winter, 1911, αρ. 2897.

¹⁹ H.G. Liddel, R. Scott, A Greek-English Lexicon, Oxford: Clarendon Press, 1996, λ. άκανθα.

²⁰ Ετυμολογικό Λεξικό Νεοελληνικών Οικωνυμίων, τόμ. 1, Λευκωσία, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Μελετών Ι.Μονής Κύκκου, αρ. 5815.

²¹ «Οι ανασκαφές στην αρχαία Άκανθος», Πρακτικά του Πρώτου Πανελληνίου Συμποσίου Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Χαλκιδικής, Πολύγυρος, 7-9 Δεκεμβρίου 1984, Χρονικά της Χαλκιδικής (Παράρτημα), Θεσσαλονίκη: Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Χαλκιδικής, 1987, 84.

²² «Καύσεις στο κλασικό νεκροταφείο της Ακάνθου», Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ Αθηνών, 11.1 (1978), 5, σ. 1.

“Ἐκ τοῦ Θεοσώστου Κάστρου τοῦ Ἐρισσοῦ ἔγγραφές” “Στέφανος κουβουκλήσιος κατατίθημι...”

Κείμενο: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡΥΣΟΥΛΗΣ

εικ.1. Το ἔγγραφο Lavra 22.

Με αυτήν την σειρά των άρθρων μου, που φέρει τον τίτλο “εκ του Θεοσώστου Κάστρου του Ερισσοῦ ἔγγραφές” θα προσπαθήσω να γνωρίσω στους συντοπίτες μου την Καστροπολιτεία της Ιερισσοῦ. Την πόλη-κάστρο που άκμασε κατά τους μέσους χρόνους και αποτέλεσε τον καθοριστικότερο παράγοντα διαμόρφωσης του ιδιαίτερου παραδοσιακού πολιτισμοῦ μας. Είναι αλήθεια ότι η λιγότερο γνωστή και πλέον διαστρεβλωμένη ιστορική περίοδος του ελληνισμού είναι αυτή που αφορά την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, γνωστή σήμερα ως Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Αγνοούμε οι περισσότεροι ότι σε αυτήν την περίοδο εντοπίζονται η διαδικασίες που μετεξέλιξαν και εντέλει διαμόρφωσαν τη σύγχρονη ιδιαίτερη πολιτισμική κληρονομία μας: η διάλεκτος, η παραδοσιακή μουσική,

η λατρευτική παράδοση, τα ἴθη και τα ἔθιμα μας εδράζονται σε αυτήν τη χρονική περίοδο. Οπότε η σε βάθος γνώση της είναι σε βάθος γνώση του παραδοσιακοῦ μας πολιτισμοῦ. “Το Θεόσωστο Κάστρο του Ερισσοῦ” είναι ο πλήρης τίτλος της πόλης-κάστρου που άκμασε κατά την “Μέση Βυζαντινή” περίοδο, αποτελεί τη διάδοχο της αρχαίας Ακάνθου, και ἔφτασε στο απόγειο της οικονομικής, διοικητικής και δημογραφικής ακμής της κατά τον ενδέκατο αἰώνα. Ἦταν το κέντρο μίας εκτεταμένης φορολογικής ενότητας (της ενορίας του Ερισσοῦ), η ἔδρα του επισκόπου Ιερισσοῦ (της ομώνυμης επισκοπής) και του Δρουγγαρίου Ιερισσοῦ (ανώτατου στρατιωτικοῦ αξιωματοῦχου του Θεματικοῦ στρατοῦ). Η αλματώδης ανάπτυξη που σημείωσε αυτήν την περίοδο οφείλονταν σε τρεις κύριους παράγοντες. Πρώτον στη δραστηρι-

ότητα του λιμανιοῦ της, ἓνα από τα σημαντικότερα του βορείου Αιγαίου, πύλη ἐξόδου της εὐφορῆς ἐνδοχώρας της σε ξυλεία, μεταλλεύματα και γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα, δεύτερον στην ανεπτυγμένη ἀμπελοκαλλιέργειά της και τρίτον στη ραγδαία ἀνάπτυξη των Αθωνικῶν μονῶν, κέντρων ὄχι μόνο πνευματικῶν ἀλλὰ και οικονομικῶν.

Ὡς πηγή αὐτῆς της ἐργασίας θα χρησιμοποιήσω τα δημοσιονομικά και δικαιοπρακτικά ἔγγραφα πού φυλάχτηκαν ἐπιμελῶς για αἰῶνες στα χαρτοφυλάκια των Αθωνικῶν μονῶν και τις τελευταίες δεκαετίες δημοσιεύθηκαν ἀπὸ μία γαλλοελληνική ἀκαδημαϊκή συνεργασία, σύμφωνα με τη μεθοδολογία των ἐπιστημονικῶν κριτικῶν ἐκδόσεων. Η ἐκδοση αὐτή είναι γνωστή διεθνῶς ὡς ARCHIVES DE LATHOS και περιλαμβάνει τα βυζαντινά ἔγγραφα πού χρονολογήθηκαν πρὶν το 1453. Κάθε ἓνας τόμος περιέχει και τα ἀρχαία μίας μονῆς του Ἄθω με ἐιδικὸ τίτλο το ὄνομα της μονῆς. Τα ἔγγραφα κατατάσσονται με χρονολογική σειρά ἀπὸ το παλιότερο πρὸς το νεότερο. Ἔτσι δημιουργεῖται ο τίτλος του ἐκδιδόμενου ἐγγράφου ὡς ἐξῆς: το ὄνομα της μονῆς και δίπλα ο ἀύξων ἀριθμὸς χρονολόγησής π.χ. Actes de Lavra 1, Lavra 2, Lavra 3 κλπ. Τα ἔγγραφα αὐτά, πολλὰ ἐκ των ὁποίων συντάχθηκαν στη μεσαιωνική Ιερισσοῦ, ἀποτελοῦν μία ἀνεξάντλητη πηγή πληροφοριῶν για αὐτήν. Μέσα σε αὐτά διασώζονται δεκάδες ὀνόματα κατοίκων της, τοπωνύμια πού πολλὰ ἀπὸ αὐτά είναι ἀκόμα σε χρήση και η κοινωνική και οικονομική ὀργάνωσή της.

Το ἔγγραφο πού θα μας ἀπασχολήσει σε αὐτὸ τὸ ἀρθρο είναι το Lavra 22. (εικ.1). Είναι μια λευκή περγαμηνή

διαστάσεων 390x300 m.m. Στο πάνω ἀριστερὸ ἄκρο βλέπουμε την ἰδιόχειρη υπογραφή του Κουβουκλήσιου Στεφάνου (εικ.2). Το ἔγγραφο ξεκινά με τη συνηθισμένη για τα δημόσια ἔγγραφα της περιόδου ἐπίκληση στην Ἁγία Τριάδα. Φέρει τη χρονολογία 6525 ἀπὸ κτίσεως κόσμου (κατὰ την ἐπικρατοῦσα βυζαντινή χρονολόγησι) πού ἀντιστοιχεί στο 1017μ.Χ. και συντάχθηκε στην Ιερισσοῦ ἀπὸ τον δομεστικὸ Θεοδόσιο καθ’ ὑπαγόρευση του Στεφάνου. Είναι μία γονική παροχή πρὸς την θυγατέρα του Μαρία μοναχή, πού περιλαμβάνει σπόριμη γη, συνολικῆς ἔκτασης πενήντα μοδίων (περίπου πενήντα στρέμματα), ἓναν ἀμπελώνα, μία αὐλή, την γυναικεία μονή της Θεοτόκου και ἓναν ἀναλυτικὸ κατάλογο οὐκοσκευῆς. Μποροῦμε να πούμε ὅτι πρόκειται για μία προίκα. Βέβαια η Μαρία ὡς μοναχή δεν παντρεύτηκε και το σύνολο της περιουσίας της πέρασε στο Μοναστήρι της υπεραγίας Θεοτόκου της Ιερισσοῦ. Ἀκολουθεῖ η δέσμευσή για την τήρηση της ἐπιθυμίας του ἀπὸ τους ὑπόλοιπους συγγενεῖς και κληρονόμους του με μία σειρά ὀρκων και κατάρων, ἐνδεικτικὰ των θρησκευτικῶν πεποιθήσεών του. Το ἔγγραφο κλείνει με τις υπογραφές των ἀξιόπιστων μαρτύρων, πού είναι πέντε πρεσβύτεροι και ἓνας λαϊκός (εικ.6).

Στη συνέχεια θα ἀκολουθήσει η νεοελληνική μεταγραφή και η ἀνάλυση των σημαντικότερων πραγματολογικῶν σημείων του ἐγγράφου.

ΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ LAVRA 22:

Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐγὼ ὁ Στέφανος ὁ ἐλάχιστος Κουβουκλήσιος, πού ἰδιοχείρως ποίησα τὸν τίμιο καὶ ζωποιοῦ Σταυρό.

Ὅμολογῶ καὶ συναινῶ πρὸς ἔσένα

Μαρία μοναχή, την γνήσιά μου θυγατέρα, νά σοῦ δοθεῖ ὡς κλήρος καὶ μερίδιό σου τὸ μοναστήρι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, μαζί μὲ τὰ κελιά του καὶ ἀκόμα τὴν αὐλὴ καὶ τὸν πλησίον σὲ αὐτὸ ἀμπελώνα ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἀπὸ πάνω ὡς κάτω ἀδιαίρετος, μαζί μὲ ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα του, κατὰ πλήρη κυριότητα. Χωράφια σπόριμα πενήντα (50) μοδιῶν. Τὸ πρῶτο χωράφι πάνω στὴν Χρούσεβα, τὸ δίπλα στὸ χωράφι τῆς Λαύρας τριάντα (30) μοδιῶν. Τὸ ἐπόμενο χωράφι στῆς Σωφανοῦς πρὸς τὸ μέρος τῆς Ζελενητίας δώδεκα (12) μοδιῶν. Καὶ ἕτερο χωράφι στὸν Λόγγον στά Διάλια τὸ δίπλα τὸ χωραφιοῦ τοῦ Σακούλι καὶ τοῦ βασιλικοῦ δρόμου δώδεκα (12) μοδιῶν.

Οἰκοσκευὴ καὶ τάπητες, μάλλινο ἐπικάλυμμα κλίνης, κλινοσκεπάσματα, πάπλωμα, μαξιλάρι, μεγάλη κυπριακὴ χύτρα, μεταλλικὸ δοχεῖο, χερνηβόξηστον, καρδάρι χάλκινο, λίθινο ὑδροφόρο ἀγγεῖο, βαρέλι καὶ ζεύγος βοδιῶν, νά τὰ κατέχει ὅλα ὡς κυρίαρχος χωρὶς νά τὴν ἐμποδίζει κανένας.

Ἐὰν κανεὶς ἀπὸ τοὺς κληρονόμους μου ἢ συγγενεῖς μου θελήσει ποτὲ νά οἰκειοποιηθεῖ ὅτιδήποτε ἀπὸ αὐτὰ πού σοῦ δίνω, νά ἔχει ἀντίπαλο του τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ νά λογίζεται μὲ τοὺς ἀπίστους, καὶ γιὰ αὐτὸ νά ἔχει καὶ τὴν κατάρα μου τοῦ ἐλάχιστου καὶ ἀμαρτωλοῦ.

Γράφτηκε αὐτὴ ἡ Ἀποδοτὴ κατάθεση (δωρεὰ) διὰ χειρὸς Θεοδώρου Δομερτικοῦ μηνὸς Αὐγούστου Ἰνδικτιονοσιε' (15) τὸ ἔτος ρσφε' (6525).

Ἐνώπιον τῶν παρευρισκομένων καὶ ὑπογράψαντος μαρτύρων.....

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:

Τα πρόσωπα που αναφέρονται στο ἔγγραφο εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γνωστοὶ Ἱερισσιῶτες καὶ ἀπὸ ἄλλα παλαιότερα ἔγγραφα. Μας δίνουν μία μοναδικὴ εἰκόνα τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς οργάνωσης τῆς Ἱερισσοῦ τοῦ ἐνδέκατου αἰώνα. Εἶναι τὰ τρία μέλη τῆς οἰκογένειας τοῦ Στεφάνου, ὁ συμβολαιογράφος, πέντε κληρικοί, ἕνας ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπαρχιακοῦ στρατοῦ καὶ γίνεται ἀναφορὰ σε ἕνα μικροκαλλιεργητὴ συνουρίτη.

1) Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ:

α) Στέφανος Κουβουκλείσιος: Εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπιφανέστερα πρόσωπα τοῦ ἐνδέκατου αἰώνα στο Κάστρο τῆς Ἱερισσοῦ. Εμφανίζεται σε μία σειρά ἐγγράφων ἀπὸ τὸ 982 μ.Χ. ὡς τὸ 1017 μ.Χ. (Iviron 4,9,12,13,16,23 καὶ Lavra 18,22). Εἶναι γόνος μίας σημαντικῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας, γιος τοῦ Νικηφόρου τοῦ Πρωτοπαπά, μὲ μεγάλη ἀκίνητη περιουσία που περιελάμβανε σπόριμη γη, ἀμπελώνες, υδρομύλους καὶ ἀστικά ἀκίνητα ὅπως σπίτια, αὐλές, ἐργαστήρια, ἐκκλησίες κλπ. Τα καθήκοντα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ Κουβουκλείσιου, τὸ ὁποῖο φέρει ἤδη ἀπὸ τὸ 982, εἶναι κυρίως τελετουργικά καὶ ἐθιμοτυπικά, δὲν ἔχει συγκεκριμένες ἀρμοδιότητες στη διοίκηση τῆς ἐπισκοπῆς. Πρόκειται γιὰ τὸν πῶ ἐμπιστο συνεργάτη τοῦ Ἐπισκόπου.

β) Μαρία μοναχή: Εἶναι ἡ μοναδικὴ φορὰ που ἀναφέρεται στα ἔγγραφα.

Ὡς ἰδιοκτῆτρια τῆς γυναικειᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου θα πρέπει νά ἦταν καὶ ἡγουμένη τῆς. Κάτι πολὺ σὺνθετος, τὴν περίοδο αὐτὴν, μέλη ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν νά εἶναι ἰδιοκτῆτες καὶ ἡγούμενοι μοναστηριῶν.

γ) Ἰωάννης υἱὸς Στεφάνου Κουβουκλείσιου: Τρεῖς ἀκόμα ἀναφορὲς ἔχουμε γιὰ τὸν Ἰωάννη ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τῶν μονῶν τοῦ Α.Ο. (Iviron 12, 23 καὶ Lavra 18). Συνεχιστὴς καὶ τελευταῖος γνωστὸς σε ἐμᾶς ἐκπρόσωπος τῆς μεγάλης οἰκογένειας, μὲ γενάρχη τῶν Νικηφόρο Πρωτοπαπά. Διαθέτει σημαντικὴ ἀκίνητη περιουσία ἐξ' ὀλοκλήρου κληρονομία ἀπὸ τὸν πατέρα του.

2) Ο ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ:

α) Θεοδόσιος Δομεστικός: Εἶναι ὁ συντάκτης ἀκόμα ἐνὸς δικαιοπρακτικοῦ ἐγγράφου τῆς Ἱερισσοῦ (L24). Το γεγονός ὅτι δὲν υπογράφει μὲ τοὺς συνήθεις ὄρους, Νομικός ἢ Ταβουλάριος, μας ἐπιτρέπει νά υποθέσουμε ὅτι δὲν ἀσκούσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συμβολαιογράφου ἀλλὰ περιστασιακὰ συνέτασσε ἔγγραφα. Ὡς τιτλοῦχος τῆς ἐπισκοπῆς Ἱερισσοῦ ὁ δομεστικὸς ἀσκούσε καθήκοντα διοικητικά, σε μία ἀπὸ τὶς γραμματεῖες τῆς καὶ λειτουργικά, προεξάρχων τοῦ χοροῦ τῶν ψαλτῶν.

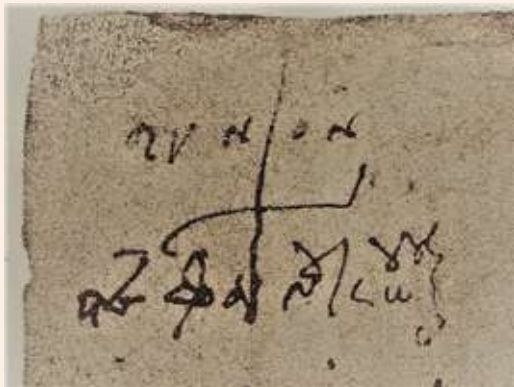
3) ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ:

α) Νικόλαος Πρωτοπαπᾶς: Ὡς μάρτυρας υπογράφει σε ἀκόμα τρία ἔγγραφα μὲ τὸν τίτλο τοῦ Πρωτοπαπά (Iviron 23 καὶ Lavra 18,22), ἀξίωμα που κατέχει τουλάχιστον ἀπὸ τὸ 1014 μ.Χ. Εἶναι ὁ προεστὸς τῶν ἱερέων τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κάστρου Ἱερισσοῦ. Ὁ ρόλος τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου στη διοίκηση τῆς Ἐπισκοπῆς εἶναι κεντρικός, ἀξιοποιεῖται σε διάφορες υπηρεσίες τῆς καὶ ἀναλαμβάνει σημαντικὲς ἀποστολές. Στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐνορίας ἔχει τὸν πρῶτο λόγο καὶ τὴν κύρια ἐυθύνη γιὰ διοικητικά-οικονομικά ζητήματα. Λειτουργικά προεξάρχει τῶν ἱερέων κατὰ τὶς ἱεροπραξίες καὶ προηγείται στις λιτανεῖες (εἰκ.4).

β) Φώτιος Πρεσβύτερος καὶ Δευτερεύων: Στα ἴδια ἔγγραφα μὲ τὸν π. Νικόλαο υπογράφει καὶ ὁ π. Φώτιος (Iviron 23 καὶ Lavra 22). Εἶναι ἐπόμενο μίας καὶ ὁ ρόλος τοῦ ἀξιώματος τοῦ δευτερεύοντος εἶναι νά ἀναπληρώνει καὶ νά βοηθᾷ τὸν πρωτοπαπά στην ἀσκηση τῶν

ἐνοριακῶν καθηκόντων του. Ὁ ρόλος του στην ἐπισκοπικὴ διοίκηση εἶναι περιορισμένος. Λειτουργικά ἐπέται τοῦ Πρωτοπαπά στις ἱεροπραξίες, ἐνὸς σε περίπτωση ἀπουσίας του τὸν ἀντικαθιστᾷ ὡς προεξάρχων.

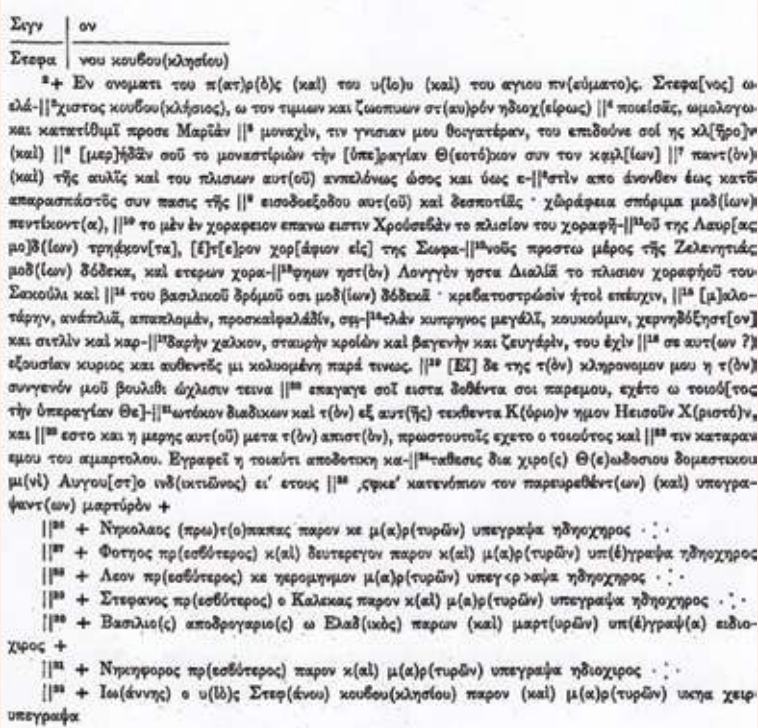
γ) Λέων Πρεσβύτερος καὶ Ἱερομνήμων: Ὁ σημαντικὸς θεσμικὸς ρόλος τοῦ Ἱερομνήμονος τὸν καθιστᾷ ἕναν ἀπὸ τοὺς πλέον ἀξιόπιστους μάρτυρες, γιὰ τὴ σύνταξη τέτοιου περιεχομένου, ἐγγράφων. Στὸ χαρτοφυλάκιο τῆς Ἱερισσοῦ ἐμφανίζεται σε τρία ἔγγραφα (Iviron 16 καὶ Lavra 22,24). Τα καθήκοντα τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἱερομνήμονος ἦταν νά τηρεῖ τοὺς κώδικες τῆς ἐπισκοπῆς Ἱερισσοῦ (καταγραφὲς ἱεροπραξιῶν βαφτίσεις, γάμοι, κηδεῖες κ.λ.π.), νά συγκεντρῶναι καὶ νά φυλάσσει τὶς ὁμολογίες πίστεως αὐτῶν που ἐπιθυμοῦν νά γίνουν ἱερεῖς, ἐνῶς ἐκτελοῦσε χρέη Ἀρχαιοφύλακος καὶ συμμετεῖχε ὡς μέλος στο ἐπισκοπικὸ δικαστήριο. Λειτουργικά εἶχε κεντρικὸ ρόλο στις χειροτονίες κληρικῶν καὶ στις καθιρώσεις ναῶν. Ἀν ἡ ἐπισκοπὴ ἦταν

εἰκ.2. Ἡ υπογραφή τοῦ Κουβουκλείσιου Στεφάνου.

εἰκ.3. Οἱ υπογραφὲς τῶν μαρτύρων.

εικ.6. Το κείμενο του Lavra 22.

σε χρεία μπορούσε να αναλάβει τον εγκαινιασμό ναών και την χειροθεσία αναγνωστών.

δ) Στέφανος του Καλέκα Πρεσβύτερος & Νικηφόρος Πρεσβύτερος: Είναι εξαιρετικά δύσκολο να πούμε με βεβαιότητα αν οι εν λόγω κληρικοί εμφανίζονται και σε άλλα έγγραφα, μιας και τόσο τα ονόματά τους όσο και η ιδιότητά τους είναι συνήθη στην Ιερισσό του ενδέκατου αιώνα. Φαίνεται πάντως πως και οι δύο αυτοί πρεσβύτεροι ανήκουν στο δυναμικό του επισκοπικού ναού της Θεοτόκου του κάστρου.

ε) Βασίλειος Αποδρουγγάριος ο Ελλαδικός: Είναι ο πλέον αξιόπιστος μάρτυρας, με τις περισσότερες αναφορές στα έγγραφα της Ιερισ-

σού (Iviron4,12,13,15,16,23 και Lavra18,22). Η συχνή αξιοποίηση του ως μάρτυρα και το αξίωμα που φέρει μας κάνει να υποθέσουμε ότι ήταν μία από τις πιο σεβαστές προσωπικότητες του Κάστρου. Ανήκε στην ανώτερη κοινωνικά τάξη (ως Δρουγγάριος ήταν ανώτατος αξιωματικός του βυζαντινού στρατού), αν και δεν φαίνεται να κατέχει σημαντική έγγραφη περιουσία. Δε θα επεκταθώ εδώ στην ανάλυση του ονόματος Ελλαδικός και του τίτλου Αποδρουγγάριος που φέρει, μιας και αυτό θα είναι το περιεχόμενο ενός μελλοντικού άρθρου.

4) ΑΛΛΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΟΝΟΜΑΤΑ:

α) Σακούλης: Η οικογένεια Σακούλη

μνημονεύεται στα έγγραφα συνολικά τρεις φορές (Iviron 4 και Lavra 22,24). Η πρώτη αναφορά είναι ήδη το 982 μ.Χ. Ως μέλη της πολυπληθούς μεσαίας τάξης των ελεύθερων αγροτών διέθεταν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των "Οικητόρων του Κάστρου". Κατείχαν μεσαία έγγεια περιουσία και επιστρατεύονταν περιστασιακά για να καλύψουν τις ανάγκες του Θεματικού (επαρχιακός) στρατού και της άμυνας της πόλης σε περίπτωση πολιορκίας.

ΤΑ ΑΚΙΝΗΤΑ: Τα ακίνητα που αναφέρονται είναι δύο κατηγοριών: αφενός καλλιεργήσιμες εκτάσεις χωράφια-αμπελώνας και αφετέρου αστικά ακίνητα μονή-αυλή. Ο συνδυασμός των δύο και η ποσότητά τους καθιστούν το σύνολο της περιουσίας που παραχωρείται ως αρκετά πάνω από τον μέσο όρο των κατοίκων της υπαίθρου της μέσης Βυζαντινής περιόδου.

α) ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ: Η μονή της Θεοτόκου είναι η μοναδική γυναικεία μονή που αναφέρεται στα έγγραφα της Ιερισσού. Δυστυχώς, ο συντάκτης δεν διευκρινίζει την ακριβή θέση της και την συγγεί με την αναφερόμενη αυλή. Μας αφήνει λοιπόν να υποθέσουμε ότι ενδεχομένως η γυναικεία μονή της Θεοτόκου να διέθετε στο συγκρότημα της μία αυλή, με τα χαρακτηριστικά του αστικού ακινήτου της μέσης βυζαντινής περιόδου και να γειτνίαζε με έναν αμπελώνα. Έτσι μπορούμε να την τοποθετήσουμε στα όρια του αστικού ιστού του κάστρου Ιερισσού.

β) ΑΥΛΗ: Στο έγγραφο αναφέρεται η ύπαρξη αυλής, δεν διευκρινίζεται αν πρόκειται για τον προαύλιο χώρο της μονής ή για κάποιο άλλο ακίνητο πλησίον της. Πάντως με τον όρο αυλή στα έγγραφα του ενδέκατου αιώνα εννοείται το αστικό ακίνητο "Αυλή" (είναι περικλειστα αρχι-

τεκτονήματα με εσωτερικό αίθριο και τουλάχιστον μία κύρια είσοδο, γύρω από το αίθριο αναπτύσσονται καταστήματα και εργαστήρια, ενώ στον όροφο οικίες). Οι "Αυλές" αποτέλεσαν το επίκεντρο της εμπορικής και βιοτεχνικής δραστηριότητας στις επαρχιακές κάστρο-πόλεις της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

γ) ΑΜΠΕΛΩΝΑ: Η αμπελοργία ήταν η κύρια και πιο προσοδοφόρα καλλιέργεια της βυζαντινής Ιερισσού, που γνώρισε τεράστια ανάπτυξη κατά τον ενδέκατο αιώνα.

δ) ΧΩΡΑΦΙΑ ΣΠΟΡΙΜΑ: Η συνολική έκταση των καλλιεργήσιμων κτημάτων είναι πενήντα τέσσερα (54) μόδια. Το μόδιο είναι μονάδα μέτρησης βάρους στο Βυζάντιο, κυρίως των δημητριακών, χρησιμοποιείται όμως και για την μέτρηση του εμβαδού καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Ένα μόδιο γης θεωρούνταν η έκταση που μπορούσε να καλλιεργηθεί με ένα μόδιο σιταριού και κυμαίνονταν από 900 ως 1100 τετραγωνικά. Σπόριμα χωράφια χαρακτηρίζονται εκείνα που ήταν κατάλληλα για την καλλιέργεια δημητριακών και σαφώς διαχωρίζονται από τους αμπελώνες και τα λιβάδια. Παρά τις σαφείς και αναλυτικές περιγραφές των κτημάτων που μας δίνει το έγγραφο, δεν θα τολμήσω την τοποθέτηση τους στον χάρτη.

Η ΟΙΚΟΣΚΕΥΗ: Κρεβατοστρωσίν (κλινოსκεπάσματα), επεύχιν (τάπητες), μαλοτάρην (μάλλινο επικάλυμμα κλίνης), αναπλιά (υφαντά στρωσίδια κλίνης), απαπλωμά (πάπλωμα), προσκαιφαλάδιν (μαξιλάρι), σείτλαν κυπρηνος (μεγάλη χύτρα), κουκούμιν (μεταλλικό δοχείο), χερνηδοξηστον (σκεύος για το πλύσιμο των χεριών), σίτλιν (κάδος), καρδάρην χαλκόν (χάλκινο σκεύος), σταυρήν κροίων (λίθινο υδροφόρο αγγείο), βαγενήν (βαρέλι), ζευγάριν (ζεύγος βοδιών για άρωση).

Ανθοπωλείο
"Αμαρυλλίς"
 Χαϊκιά Ευγενία
 Αναλαμβάνουμε Στολισμούς Αρραβιώνων
 Γάμων-Βαπτίσεων
 Ηρώων 18-63075, Ιερισσός
 Τ.: 23770 41 004,
 6972 233 906

ΚΡΟΜΜΥΔΑΣ Χ. ΑΡΓΥΡΙΟΣ
 MD, PhD
 Ωτορινολαρυγγολόγος
 Χειρουργός κεφαλής & τραχήλου

ΙΕΡΙΣΣΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
 Τ. 23770 41141
 Κ. 6977 305024
 E. argytar@gmail.com

Εικ.5. Οικοσκευή του ενδέκατου αι.

Εικ.4. Λιτανεία ιερών.

Τα είδη οικιακής χρήσης αρχικώς φαίνονται συνηθισμένα, αν όμως δούμε λίγο πιο προσεκτικά θα διαπιστώσουμε ότι για τα δεδομένα του ενδέκατου αιώνα είναι μάλλον είδη πολυτελείας. Τα μεταλλικά σκεύη ήταν σπάνια και ακριβά, τα υφαντά διαχωρίζονταν σε ποιότητες που μετέβαλαν καθοριστικά την αξία τους, το σταφριν κτυόν ήταν λίθινο διαφανές σκεύος πολύ ακριβό. Αυτά είναι προϊόντα υψηλού κόστους που μόνο μέλη των ανώτερων κοινωνικών ομάδων μπορούσαν να έχουν πρόσβαση. Τα βαγένια για την παραγωγή του κρασιού ήταν απολύτως αναγκαία σε μία περιοχή που ανθεί η αμπελοκαλλιέργεια, ενώ το ζευγάρι των βοδιών κατατάσσει τον ιδιοκτήτη του στην ανώτερη φορολογική κλίμακα των ελεύθερων αγροτών, αυτήν των ζευγαράτων. Από το ως άνω έγγραφο διαπιστώνουμε ότι η Ιερισσός του ενδέκατου

αιώνα διέθετε ένα ανεπτυγμένο αστικό πολιτισμό, βασισμένο πάνω στις πολιτειακές και πνευματικές δομές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Βλέπουμε την ανώτερη κοινωνικά τάξη να διαθέτει πολύ μεγάλες οικονομικές δυνατότητες. Σε μία περίοδο που η προίκα των κοριτσιών περιοριζόταν (όταν υπήρχε αυτή η δυνατότητα) σε μία υποτυπώδη οικοσκευή και ένα χωράφι περιορισμένων καλλιεργητικών δυνατοτήτων, ο Κουβουκλής-Στέφανος δωρίζει στη θυγατέρα του σπόριμη γη ίση με τον συνολικό κλήρο μίας αγροτικής οικογένειας, και μάλιστα της ανώτερης φορολογικής κλίμακας του ζευγαράτου, έναν αμπελώνα, την πλέον προσοδοφόρα καλλιέργεια της περιόδου, και ένα αστικό κτιριακό συγκρότημα, που ως ένας εμπορικός και βιοτεχνικός χώρος οι οικονομικές του δυνατότητες είναι πολύ μεγάλες. Η οικοσκευή που αναφέρεται περιλαμβάνει δυσέυρετα και ιδιαίτερος ακριβά αντικείμενα,

απόδειξη του εκλεπτυσμένου τρόπου ζωής στην Ιερισσό της περιόδου αυτής γεγονός που επιβεβαιώνουν και τα ανασκαφικά δεδομένα. Οι άνθρωποι αυτοί με τον ανεπτυγμένο πολιτισμό και τις υψηλές πνευματικές αξίες, άφησαν μία μοναδική παρακαταθήκη που μπόλιασε των παραδοσιακό μας πολιτισμό, όπως πολύ εύστοχα παρατήρησε η κ. Αθηνά Κατσανεβάκη στο άρθρο της "Η μουσική παράδοση της Ιερισσού". Ελπίζω με την αδόκιμη αυτή προσπάθεια μου να έκανα ένα μικρό βήμα προς την καλύτερη και σε βάθος γνώση της λησμονημένης αυτής ιστορικής περιόδου του τόπου μας. ■

Ενδεικτική βιβλιογραφία

1. Αγ. Λαΐου-Θωμαδάκη "Η αγροτική κοινωνία στην ύστερη βυζαντινή εποχή" Μορ. Ίδρυμα της Εθνικής τραπεζής, Αθήνα 2001.
2. Αγ. Λαΐου-Θωμαδάκη "Οικονομική ιστορία του Βυζαντίου τόμος β'" Μορ. Ίδρυμα της Εθνικής Τραπεζής, Αθήνα 2010.
3. Α. Κατσανεβάκη "Η μουσική παράδοση της Ιερισσού" Κύτταρο Ιερισσού 17, Ιερισσός 2018.

4. Α. Τσανανά, Π. Ευγενικός "Στα ίχνη της βυζαντινής Ιερισσού" ΑΕΜΘ 26, Θεσ/νίκη 2013.
5. Α. Τσανανά "Ιερισσός ψηφίδες από το βυζαντινό παρελθόν της" Κύτταρο Ιερισσού 17, Ιερισσός 2018.
6. Δ. Παπαχρύσανθου "Αθωνικός μοναχισμός αρχές και οργάνωση" Μορ. Ίδρυμα της Εθνικής Τραπεζής, Αθήνα 1992.
7. Ελ. Χατζηαντωνίου "Παρατηρήσεις σχετικά με την οικονομική διοίκηση του θέματος Βολερού, Στρυμόνος και Θεσσαλονίκης (11ος αι.) Βυζαντινά τόμος 30ος, Θεσ/νίκη 2012.
8. Ελ. Χατζηαντωνίου "Η μητρόπολη Θεσ/νίκης από τα μέσα του 8ου αι. έως το 1430" Βυζαντινά κείμενα και μελέτες 42, Θεσ/νίκη 2007.
9. Ι. Παπάγγελος "Άμπελος και οίνος στην μεσαιωνική Χαλκιδική" Τριήμερο συνέδριο Ιστορία του ελληνικού κρασιού, Πολιτιστικό τεχνολογικό ίδρυμα ΑΤΒΑ 1990.
10. Φ. Κουκουλής "Βυζαντινός βίος και πολιτισμός" τομ. Β', εκδ. Παταζήση.
- 10.Χ. Καραστέργιος "Ο πρωτοαθωνικός μοναστηριακός μοναχισμός στην Ιερισσό 9ος-10ος αιώνας" Κύτταρο Ιερισσού 13, Ιερισσός 2016.
11. Α. Harvet "Οικονομική ανάπτυξη στο Βυζάντιο 900-1200" Μορ. Ίδρυμα της Εθνικής Τραπεζής, Αθήνα 1997.
12. D. Papachryssanthou "Actes de Lavra V" Archives de l' Athos,

Vodafone Business Centre
Αλέξανδρος Α. Φυδανάκης

Δημοτική Αγορά - Ιερισσός Χαλκιδικής
Τηλ: 6946864374 | **fax:** 2377041504
e-mail: a.fydanakis@gmail.com

ΤΖΙΜΟΥΡΤΟΣ Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

Ιερισσός Χαλκιδικής
T.K. 63075

ΤΗΛ.: 23770 21114
KIN. : 6945 295183

e-mail: tzimourtosV@gmail.com

ΜΟΥΣΙΚΗ & ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΙΣΣΟΥ

Κείμενο: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Απόφοιτος Τμήματος Λαϊκής Παραδοσιακής Μουσικής ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ, ερευνητής λαϊκών μουσικών παραδόσεων.

Όταν πριν από μερικά χρόνια, στα πλαίσια της ολοκλήρωσης του προγράμματος σπουδών του Α.Τ.Ε.Ι. Λαϊκής Παραδοσιακής Μουσικής στην Άρτα, κλήθηκα να εκπονήσω την πτυχιακή μου εργασία, ήδη η μουσική παράδοση τόσο της Ιερισσού, όσο και ολόκληρης της Χαλκιδικής, ήταν ένα θέμα που λόγω καταγωγής, με απασχολούσε έντονα. Ως εκ τούτου, το εξέλαβα ως μια πολύ καλή ευκαιρία να μελετήσω σε μεγαλύτερο βάθος τον τοπικό μουσικό πλούτο και τους πρωταγωνιστές του.

Εφαρμόζοντας θεωρίες και μεθόδους που ξεπερνούν την κλασική λαογραφική έρευνα, όπως αυτή των πολιτισμικών-μουσικών δικτύων και έχοντας ως στόχο την επαναδιαπραγμάτευση της τοπικής μουσικής παράδοσης και την απόδοση της με μια σύγχρονη ματιά, “γεννήθηκε” η έρευνα με τίτλο: «Η μουσική της Ιερισσού Χαλκιδικής. Οι οργανοπαίκτες, το ρεπερτόριο, τα μουσικά δίκτυα», της οποίας η παρουσίαση ακολουθεί.

Παρ’ όλο που το σημείο εστίασής μας είναι η Ιερισσός, η “βουτιά” στον “ωκεανό” πληροφοριών που αφορούν, τόσο τη Χαλκιδική όσο και την Κεντρική Μακεδονία μα και το Βόρειο Αιγαίο, ήταν αναπόφευκτη, μιας και αυτή, όπως αποδεικνύεται, αποτελεί ιστορικά αναπόσπαστο κομμάτι και κόμβο, όλων των προαναφερθέντων γεωγραφικών παισιών, όπου το κάθε ένα από τα τελευταία οριοθετεί και ένα εμπορικό και πολιτισμικό δίκτυο.

Ως τοποθεσία η Ιερισσός είναι χτισμένη στη “ρίζα” της χερσονήσου του Αγίου Όρους, αποτελώντας για αιώνες τον τελευταίο σταθμό πριν από την είσοδο στην Αθωνική Πολιτεία, καθιστώντας την έτσι διαχρονικά σημαντική για τον ορθόδοξο πληθυσμό. Παράλληλα, λόγω της θέσης της εντός του ομώνυμου Κόλπου της Ιερισσού, αποτέλεσε μέρος του ευρύτερου αιγαιακού εμπορικού

δικτύου και επαναστατικό ορμητήριο κατά την ύστερη οθωμανική περίοδο. Ο πληθυσμός της ήταν ως επί το πλείστον ρωμαίικος, ενώ στην ευρύτερη περιοχή υπήρχαν εγκατεστημένες σε μικρότερο βαθμό και άλλες εθνοτικές ομάδες.

Όσον αφορά τα επαγγέλματα που ακολουθούσαν ήταν η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία, η υλοτομία, η ναυπηγική, το εμπόριο όλων των παραπάνω, καθώς και η εξόρυξη στα κοντινά μεταλλεία ως μέρος της ομοσπονδίας κοινοτήτων των Μαντεμοχωριών. Τέλος πολλοί Ιερισσιώτες, είτε εργάζονταν ως τεχνίτες στις μονές του Αγίου Όρους, είτε στέλνονταν στις ίδιες από τις οικογένειες τους σε μικρή ηλικία να καλογερέψουν λόγω της ανέχειας. Έχοντας υπ’ όψιν όλα τα παραπάνω, διακρίνουμε πως στο σύνολο τους αποτέλεσαν κομμάτια μιας διαρκώς αναδιαμορφούμενης Ιερισσιώτικης ταυτότητας, η οποία σε μεγάλο βαθμό αποτυπώνεται μέσα στα ποιητικά κείμενα των τοπικών τραγουδιών.

Τα τελευταία χρόνια βέβαια, η ταυτότητα που υπερτερεί έναντι των άλλων, όπως συμβαίνει φυσικά σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο μέσω του κράτους και της παιδείας, είναι η εθνική. Το τελευταίο αντικατοπτρίζεται και στον μουσικοχορευτικό πολιτισμό της Ιερισσού, ο οποίος πλέον πέρα από τοπικός έχει επιφορτιστεί

Δεκαετία του '60. Από αριστερά: Δημήτριος Κεφαλός λαούτο, Θεοδόσης Τριανταφύλλου βιολί, Καραμήτσος (Μήτρος) Γεώργιος λαούτο- τραγούδι [φωτογραφία του Γιώργου Πασχαλίδη]

«
Ο πληθυσμός της ήταν ως επί το πλείστον ρωμαίικος, ενώ στην ευρύτερη περιοχή υπήρχαν εγκατεστημένες σε μικρότερο βαθμό και άλλες εθνοτικές ομάδες.»

την ευθύνη να παρουσιάζεται και να διδάσκεται ως μέρος του συνόλου του εθνικού ρεπερτορίου. Περνώντας στην καθαυτή έρευνα, σε πρώτο επίπεδο επιχειρήθηκε η μελέτη των βιογραφιών των τοπικών οργανοπαίκτων, με σκοπό τόσο την ανάδειξη των μεταξύ τους σχέσεων, όσο και την σύνδεση συγκεκριμένων μουσικών φαινομένων της τοπικής μουσικής παράδοσης με κάποιους οργανοπαίκτες. Επίσης, μέσω της συγκεκριμένης διαδικασίας, οριοθετήθηκε κατά κάποιον τρόπο και η ακτίνα δράσης των Ιερισσιωτών οργανοπαίκτων.

Χρονολογικά, η έρευνα επικεντρώθηκε κυρίως στα τελευταία εκατό χρόνια, μιας και η συλλογή πληροφοριών πριν από το 1900 στάθηκε αδύνατη, ενώ ως αποτέλεσμα της, είχε την ανάδειξη τριών υποπεριόδων, βάσει αισθητικών, μουσικολογικών και ιστορικών παρατηρήσεων.

Η πρώτη περίοδος που προέκυψε, είναι περίπου από το 1925 έως το 1960, όπου ακόμα παρατηρούμε να επικρατεί έντονα το φαινόμενο των οικογενειακών και συντεχνιακών ορχηστρών, ενώ όσον αφορά το ρεπερτόριο που επικρατούσε σε γάμους και γλέντια ήταν αποκλειστικά ορχηστρικό. Παράλληλα, παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της μετάβασης από τα παλαιότερα ποιμενικά όργανα όπως τον τοπικό τύπο φλογέρας, το τσουφλιάρι, στο πολύ πιο δεξιοτεχνικό κλαρίνο. Η δεύτερη περίοδος είναι περίπου από το 1960 έως το 1990, όπου διακρίνουμε την μετατροπή του μεγαλύτερου μέρους του τοπικού αμιγώς φωνητικού ρεπερτορίου σε φωνητικό οργανικό, καθώς μέσω της τεχνολογίας και των μικροφωνικών, πλέον οι κομπανίες ήταν σε θέση στα γλέντια να διαθέτουν και τραγουδιστή. Παράλληλα την ίδια περίοδο παρατηρούμε την ανάδειξη μιας τοπικής μεσοαστικής τάξης με

1957-1958. Διακρίνεται δεξιά ο νεόδμπος Ιερός Καθεδρικός Ναός της Ιερισσού «Γενεσίου Θεοτόκου» και αριστερά ο πρόχειρος μεταβατικός ναός. Παιίζουν: Νικόλαος Στρούνης κλαρίνο, Δημήτριος Ρωμιάς βιολί και Νικόλαος Ζουμπάς λαούτο [φωτογραφία της Ελένης Στρούνη]

1958. Διακρίνονται: Γεώργιος Καραμίτσος (Μήτρος) λαούτο, Θεοδόσης Τριανταφύλλου βιολί, Αστέριος Χαλκιάς βιολί, Βασίλειος Κουτσούπης λαούτο [φωτογραφία της Δήμητρας Κοντού Μήτρου]

έντονο ενδιαφέρον ως προς την διάσωση και τον εξωραϊσμό της τοπικής παράδοσης, η οποία σε βάθος χρόνου θα διεκδικήσει και θα πιστωθεί τον ρόλο του ειδήμονα έναντι των οργανοπαίκτων, με την εν λόγω μετάβαση να οδηγεί στην τρίτη περίοδο που είναι περίπου από το 1990 έως και τις μέρες μας. Κύριο χαρακτηριστικό της τελευταίας αποτελεί η πλήρης φολκλοροποίηση της τοπικής μουσικής παράδοσης και ο σχεδόν απόλυτος έλεγχος της εκ μέρους των τοπικών πολιτιστικών συλλόγων.

Σχετικά με τον τύπο ορχήστρας που επικρατεί και στις τρεις περιόδους, μπορούμε να συμπεράνουμε πως μια τυπική Ιερισιώτικη κομπανία αποτελείται από ένα βιολί, ένα κλαρίνο και ένα λαούτο, ενώ στο σύνολο της η παράδοσή τους μπορεί να χαρακτηριστεί ως βιολοκεντρική.

Ωστόσο για πολλά χρόνια πριν την έλευση των συγκεκριμένων οργάνων, στην περιοχή της Χαλκιδικής, όπως και σε ολόκληρη την Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία, τα όργανα που υπερτερούσαν έναντι άλλων, ήταν η γκάιντα και οι διάφοροι τύποι φλογέρας, όπως το τοπικό τσουφλιάρι.

Τέλος, από την δεύτερη περίοδο και έπειτα, παρατηρείται έντονη παρουσία εισαγομένων ως προς την τοπική μουσική παράδοση οργάνων, όπως το μαντολίνο, η κιθάρα, το μπουζούκι κ.ά.

Συνεχίζοντας, θεωρώ σημαντικό να σταθούμε στην οικογένεια που διαχρονικά αριθμεί τους περισσότερους οργανοπαίκτες όσον αφορά την Ιερισσό, τους Χαλκιιάδες, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν στην περιοχή στους τομείς της μουσικής και της σιδηρουργίας, οργανωμένοι με το συνηθισμένο για την εποχή σύστημα της οικογενειακής συντεχνίας.

Οι Χαλκιιάδες είχαν σταθερή και έντονη παρουσία σε γλέντια και πανηγύρια καθ' όλη την πρώτη πε-

«
Οι κατηγορίες που προέκυψαν είναι τρεις: αυτή του αμιγώς φωνητικού ρεπερτορίου, αυτή του φωνητικού με συνοδεία οργάνων και τέλος αυτή του αμιγώς οργανικού ρεπερτορίου.
 »

ρίοδο, με πρωτοστάτες τον Γεώργιο Χαλκιά στο κλαρίνο και τον αδερφό του Αθανάσιο στο βιολί, ενώ και ο γιος του Γεωργίου Χαλκιά, Στέλιος, υπήρξε διαχρονικά σταθερή μονάδα στο σύνολο των Ιερισσιωτών μουσικών. Παράλληλα, στα μισά της δεκαετίας του '50 ήταν οι πρώτοι που εισήγαγαν, όσον αφορά τις Ιερισσιώτικες κομπανίες, το σχήμα με τραγουδιστή, μεταβάλλοντας έτσι τα τοπικά γλέντια και πανηγύρια ανεπιστρεπτί.

Παρατηρούμε λοιπόν, πως ήδη από την δεκαετία του '50 η Ιερισσιώτικη μουσική πιάτσα έχει εισέλθει σε μια φάση εκσυγχρονισμού, ακολουθώντας την αντίστοιχη γενική τάση που επικρατούσε πανελληνίως, ενώ έπειτα και από την εγκατάσταση στο χωριό του βιολιτζή Θεοδόση Τριανταφύλλου το 1960, εντοπίζονται σημαντικές ανακατατάξεις στις μεταξύ τους συνεργασίες και η αυγή της προαναφερθείσας δεύτερης περιόδου.

Ο Τριανταφύλλου, κατά κοινή παραδοχή φαίνεται πως υπήρξε ένα μεγάλο κεφάλαιο της τοπικής μουσικής κοινότητας, μιας και αφενός διέθετε το απαιτούμενο ταλέντο, αφετέρου ευτύχησε να βρεθεί στην Ιερισσό σε μια περίοδο έλλειψης βιολιτζήδων. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν πως για τα επόμενα χρόνια ο Θεοδόσης θα μονοπωλήσει την Ιερισσιώτικη πιάτσα και θα συνεργαστεί σχεδόν με το σύνολο της, απο-

τελώντας την πρώτη επιλογή των ντόπιων στα κάθε λογής γλέντια και πανηγύρια, επιβεβαίωση δε για το πόσο σημαντική φυσιογνωμία αποτέλεσε, μας δίνουν τα λόγια του Στέλιου Χαλκιά, που αναφέρει, «εμείς είχαμε εδώ αυτόν τον Θεοδόση. Αυτός ήταν! Τον είχαμε αρχηγό, αυτός τα έφτιαχνε όλα, καλός, δυνατός, καλή τέχνη...».

Περνώντας στην παρουσίαση του τοπικού ρεπερτορίου, το οποίο μελετήθηκε κυρίως μέσω της δισκογραφίας, πρέπει να αναφέρω πως κύριο μέλημα αποτέλεσε η αποσαφήνιση των μουσικολογικών χαρακτηριστικών των κομματιών και η σκιαγράφηση της αισθητικής τους, ώστε μέσω αυτών να διαφανούν τυχόν μουσικά δάνεια έτερης παράδοσης. Παράλληλα, θεώρησα χρήσιμη τη διαίρεση του συνόλου του τοπικού ρεπερτορίου σε επιμέρους κατηγορίες και την ξεχωριστή μελέτη έκαστης. Οι κατηγορίες που προέκυψαν είναι τρεις: αυτή του αμιγώς φωνητικού ρεπερτορίου, αυτή του φωνητικού με συνοδεία οργάνων και τέλος αυτή του αμιγώς οργανικού ρεπερτορίου. Όσον αφορά το αμιγώς φωνητικό ρεπερτόριο, στατιστικά αποτελεί τον μεγαλύτερο όγκο επί του συνόλου της τοπικής μουσικής παράδοσης, καθώς σε αυτήν την κατηγορία κατατάσσονται, τόσο τα αργά καθιστικά τραγούδια, όσο και κάποιοι κύκλοι χορευτικών τραγουδιών που

Γλέντι στον γάμο του Αντρέα Ιωάννου.
Παίζουν: Νικόλαος Στρούνης κλαρίνο, Βασίλειος Κουτσούπης λαούτο- τραγούδι,
Αστέριος Χαλκιάς βιολί [φωτογραφία της Ελένης Στρούνη]

Οι Ιερισσιώτικες παραδοσιακές κομπανίες κάλυπταν
και τις ανάγκες γειτονικών οικισμών. Ιερισσιώτικη κομπανία στα Νέα Ρόδα
[αρχείο του Π.Σ. Νέων Ρόδων "Προσφυγική Αναγέννηση"]

ήταν συνδεδεμένοι με συγκεκριμένες περιόδους του έτους και χορεύονταν σχεδόν από το σύνολο της κοινότητας στα χοροστάσια. Η ίδια κατηγορία εμπεριέχει και τα κάλαντα του Δωδεκαημέρου, καθώς και κάποια τραγούδια εθίμων.

Σχετικά με το «φωνητικό-οργανικό» ρεπερτόριο, εμφανίζονται πολλά τραγούδια με παγκαλιδικιώτικο ή υπερτοπικό χαρακτήρα, τα οποία στην τοπική εκδοχή ενίοτε παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις. Επίσης, συναντάμε και πολλά τραγούδια από το ρεπερτόριο των χοροστασιών, τα οποία σε βάθος χρόνου ανεξαρτητοποιήθηκαν από το λειτουργικό τους χαρακτήρα και επενδύθηκαν με την συνοδεία οργάνων.

Συνεχίζοντας με το αμιγώς οργανικό ρεπερτόριο, αυτό αποτελείται εξ ολοκλήρου από υπερτοπικές μελωδίες, οι οποίες είναι κοινές όχι μόνο στη Χαλκιδική, μα σε πολλές περιπτώσεις καλύπτουν γεωγραφικά περιοχές όπως η Κεντρική Μακεδονία ή το Βορειοανατολικό Αιγαίο, αναδεικνύοντας τον ρόλο της Ιερισσού ως δέκτη, εντός των σχετικών μουσικών δικτύων.

Ο κύριος όγκος του τοπικού οργανικού ρεπερτορίου, αποτελείται από τετράσημα συρτά που οι ντόπιοι ονομάζουν «ταμπαχανιώτικα» και τα οποία εκτελούνταν ως επί το πλείστον στα γλέντια αποκλειστικά ως παραγγελιές. Ωστόσο, πέρα

των συρτών στην περιοχή παιζόντουσαν και άλλοι οργανικοί σκοποί όπως, καρσιλαμάδες, τσιφτετέλια, χασάπικα, κ.ά.

Συνοψίζοντας το σύνολο του Ιερισσιώτικου ρεπερτορίου, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως αυτό εντάσσεται ως μέρος ενός ευρύτερου γεωγραφικού πλαισίου, το οποίο παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά τόσο στους ρυθμούς, όσο και στην τροπικότητα, και το οποίο εκτείνεται στον μεγαλύτερο όγκο της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας, αποτελώντας ωστόσο μέρος ενός ακόμα μεγαλύτερου μουσικού δικτύου, το οποίο με επίκεντρο το Αιγαίο, απλώνεται σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο.

Σε ένα πρώτο επίπεδο δικτύωσης, παρατηρούμε πως υπάρχει σχεδόν απόλυτη οργανολογική και ρεπερτοριακή ταύτιση σε σχέση με τα υπόλοιπα προ-προσφυγικά χωριά της Χαλκιδικής, και κυρίως του Βορείου τμήματος της τελευταίας, ενώ παράλληλα, τα προαναφερόμενα γεωγραφικά πλαίσια, ορίζουν και τα όρια εντός των οποίων, οι Ιερισσιώτες επαγγελματίες μουσικοί διαχρονικά παρουσίαζαν μεγάλη δραστηριότητα. Επιπροσθέτως, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως η εν λόγω δραστηριότητα, δεν αποτελούσε προνόμιο μόνο για τους Ιερισσιώτες, αντιθέτως ήταν αμφίδρομη, μιας και το εν λόγω δίκτυο αποτέλεσε την

Στιγμές χαλάρωσης της κομπανίας
[φωτογραφία της Μαρίας Κεφαλά]

Ο κύριος όγκος του τοπικού οργανικού ρεπερτορίου, αποτελείται από τετράσημα συρτά που οι ντόπιοι ονομάζουν «ταμπαχανιώτικα» και τα οποία εκτελούνταν ως επί το πλείστον στα γλέντια αποκλειστικά ως παραγγελιές.

Ιερισσιώτικη κομπανία στον Πολύγυρο
[φωτογραφία Γιώργου Θεοχάρη]

κύρια πηγή περιστασιακής άντλησης οργανοπαικτών από άλλα χωριά όποτε η κάλυψη των αναγκών δεν ήταν δυνατόν να είναι αυτοδύναμη. Ωστόσο, το παγκαλκιδικιώτικο μουσικό δίκτυο, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως, αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου δικτύου το οποίο καλύπτει γεωγραφικά το μεγαλύτερο μέρος της Κεντρικής Μακεδονίας. Το ιδιαίτερα ανεπτυγμένο εμπόριο εντός των συγκεκριμένων ορίων, σε συνδυασμό με την σχετικά μεγάλη εθνοτική ομοιογένεια και την διαχρονικά σταθερή διοικητική ηγεμονία της Θεσσαλονίκης, εντός της οποίας ερχόντουσαν καθημερινά σε επαφή κάτοικοι από όλες τις γύρω περιοχές, αποτέλεσαν τα συστατικά, βάσει των οποίων διαμορφώθηκε μια κοινή πολιτισμική και κατ' επέκταση μουσική κουλτούρα, φορέας της οποίας υπήρξαν και οι Ιερισσιώτες. Το συγκεκριμένο δίκτυο, αν και προϋπήρχε, είναι σαφές πως άκμασε περίπου στα μισά του 20ού αιώνα, λόγω της αναβάθμισης των οδικών δικτύων της περιοχής που επέτρεψε στους οργανοπαίκτες να κινηθούν ευκολότερα σε πιο μακρινές αποστάσεις, καθώς και λόγω της ραδιοφωνίας μέσω της οποίας, αφενός υπήρξε μεγάλη αύξηση του ακροατηρίου του εκάστοτε τοπικού ρεπερτορίου, αφετέρου επιτεύχθηκε μια ομογενοποίηση των τελευταίων με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός γενικού μακεδονι-

κού ρεπερτορίου, μέρος του οποίου σε αρκετές περιπτώσεις υιοθετήθηκε σε τοπικό επίπεδο. Επεκτείνοντας ακόμη περισσότερο τη ζώνη έρευνάς μας, εύκολα γίνεται αντιληπτό πως το δίκτυο που έχει επηρεάσει σε μεγαλύτερο βαθμό από όλα τα άλλα τη μουσική της Ιερισσού είναι αυτό του Αιγαίου Πελάγους, στο οποίο η Ιερισσός ήταν ανέκαθεν στραμμένη. Μέσω των θαλάσσιων οδών ευνοούνταν τόσο η μεταφορά υλικών αγαθών, όσο και πολιτισμικών στοιχείων που σε βάθος χρόνων ενσωματώθηκαν πλήρως στην τοπική κουλτούρα. Μουσικά η εν λόγω σχέση γίνεται αντιληπτή από τις ομοιότητες που παρατηρούμε σε διάφορα επίπεδα, όπως τις ρυθμολογικές, τις υφολογικές και σε αρκετές περιπτώσεις τις τροπικές, ενώ παράλληλα υπάρχει πληθώρα μελωδικών και ποιητικών δανείων που, είτε χρησιμοποιήθηκαν αυτούσια, είτε ελαφρώς παραλλαγμένα και προσαρμοσμένα στις τοπικές αισθητικές συνήθειες. Στο εν λόγω δίκτυο εντάσσονται και οι ομοιότητες που παρατηρούνται μεταξύ της μουσικής της Ιερισσού, και αυτής των παραλίων της Μικράς Ασίας. Ολοκληρώνοντας, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε, έστω και συνοπτικά, στα ονόματα των οργανοπαικτών που δραστηριοποιήθηκαν στην Ιερισσό κατά τον τελευταίο αιώνα.

Επεκτείνοντας ακόμη περισσότερο τη ζώνη έρευνάς μας, εύκολα γίνεται αντιληπτό πως το δίκτυο που έχει επηρεάσει σε μεγαλύτερο βαθμό από όλα τα άλλα τη μουσική της Ιερισσού είναι αυτό του Αιγαίου Πελάγους, στο οποίο η Ιερισσός ήταν ανέκαθεν στραμμένη

- Καμπούρης Νικόλαος - γκάντα, τσουφλιάρι.
- Κανάκης Δημήτριος - κλαρίνο.
- Ραμπότας Χρήστος - κλαρίνο, τσουφλιάρι.
- Δάνης Νικόλαος - λαούτο, κλαρίνο.
- Χαλκιάς Νικόλαος - κλαρίνο.
- Χαλκιάς Θεόδωρος - λαούτο.
- Χαλκιάς Ν. Γεώργιος - κλαρίνο.
- Χαλκιάς Ν. Αθανάσιος - βιολί.
- Χαλκιάς Θ. Γεώργιος - λαούτο.
- Χαλκιάς Γ. Θεόδωρος - λαούτο.
- Χαλκιάς Α. Νικόλαος - κλαρίνο.
- Χαλκιάς Γ. Αστέριος - λαούτο, βιολί.
- Ρωμνιός Δημήτριος - βιολί.
- Ζούμπας Νικόλαος - λαούτο.
- Κουτσούπης Βασίλειος - λαούτο, τραγούδι.
- Καραμήτσος Γεώργιος - λαούτο, τραγούδι.
- Δημητρακούδας Κων/νος - λαούτο, τραγούδι.
- Αργαλειός Ιωάννης - λαούτο.
- Κεφαλάς Δημήτριος - λαούτο.
- Στρούνης Νικόλαος - κλαρίνο.
- Παντελής Δημήτριος - κιθάρα, μπουζούκι.
- Τριανταφύλλου Θεοδόσης - βιολί.
- Σουλτάνης Αστέριος - βιολί.
- Μαρίνος Ιωάννης - μαντολίνο, ντραμς.
- Παντελής Ιωάννης - βιολί, μαντολίνο, κιθάρα.
- Παρθενιώτης Νικόλαος - μαντολίνο, κιθάρα.
- Πιαννάκης Αθανάσιος - ακορντεόν.
- Μπαρμπάργιος Χρήστος - μπουζούκι.
- Αντωνίου Γεώργιος - μπουζούκι.
- Αντωνίου Δημήτριος - αρμόνιο,
- Πάππας Γεώργιος - κιθάρα, μπουζούκι.
- Πλιούκας Παναγιώτης - ούτι.
- Καμπούρης Νικόλαος - γκάντα, τσουφλιάρι.
- Κανάκης Δημήτριος - κλαρίνο.
- Ραμπότας Χρήστος - κλαρίνο, τσουφλιάρι.
- Δάνης Νικόλαος - λαούτο, κλαρίνο.
- Χαλκιάς Νικόλαος - κλαρίνο.
- Χαλκιάς Θεόδωρος - λαούτο.
- Χαλκιάς Ν. Γεώργιος - κλαρίνο.
- Χαλκιάς Ν. Αθανάσιος - βιολί.
- Χαλκιάς Θ. Γεώργιος - λαούτο.
- Χαλκιάς Γ. Θεόδωρος - λαούτο.
- Χαλκιάς Α. Νικόλαος - κλαρίνο.
- Χαλκιάς Γ. Αστέριος - λαούτο, βιολί.
- Ρωμνιός Δημήτριος - βιολί.
- Ζούμπας Νικόλαος - λαούτο.
- Κουτσούπης Βασίλειος - λαούτο, τραγούδι.
- Καραμήτσος Γεώργιος - λαούτο, τραγούδι.
- Δημητρακούδας Κων/νος - λαούτο, τραγούδι.
- Αργαλειός Ιωάννης - λαούτο.
- Κεφαλάς Δημήτριος - λαούτο.
- Στρούνης Νικόλαος - κλαρίνο.
- Παντελής Δημήτριος - κιθάρα, μπουζούκι,
- Τριανταφύλλου Θεοδόσης - βιολί.
- Σουλτάνης Αστέριος - βιολί.
- Μαρίνος Ιωάννης - μαντολίνο, ντραμς.
- Παντελής Ιωάννης - βιολί, μαντολίνο, κιθάρα.
- Παρθενιώτης Νικόλαος - μαντολίνο, κιθάρα.
- Πιαννάκης Αθανάσιος - ακορντεόν.
- Μπαρμπάργιος Χρήστος - μπουζούκι.
- Αντωνίου Γεώργιος - μπουζούκι.
- Αντωνίου Δημήτριος - αρμόνιο,
- Πάππας Γεώργιος - κιθάρα, μπουζούκι.
- Πλιούκας Παναγιώτης - ούτι. ■

ΣΠΑΝΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΙΣΣΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Κείμενο: ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΛΕΜΜΕΝΟΣ

Εθνομουσικολόγος – ερευνητής στο Κέντρον Ερεύνης
της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών

Πάσχα στο Μαύρο Αλώνι. Άντρες χορεύουν τον Καγκελευτό
[Φωτογραφία της Μαρίας Χασάπη Σιδερά]

Στο Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών (που έκλεισε ήδη 100 χρόνια συνεχούς λειτουργίας) απόκεινται εκατοντάδες δημοτικά τραγούδια από την περιοχή της Χαλκιδικής, που ηχογραφήθηκαν επί τόπου από ειδικούς επιστήμονες του τότε Λαογραφικού Αρχείου. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν τα τραγούδια από την Ιερισσό, που ηχογραφήθηκαν το 1959 και είναι τα περισσότερα σε αριθμό, συγκριτικά με άλλες περιοχές της Χαλκιδικής.

Στην πολυσέλιδη έκθεσή του, ο υπεύθυνος της μουσικής αποστολής Στ. Καρακάσης σημειώνει ότι η Ιερισσός είναι ιδιαίτερα γνωστή στην περιφέρεια της Χαλκιδικής για τον πλούτο των τραγουδιών και χορών της. Ο Καρακάσης κάνει ιδιαίτερη αναφορά στα εποχιακά άσματα, δηλαδή ειδικά τραγούδια που τραγουδιούνται σε συγκεκριμένη εποχή, καθώς και σε μεγάλες εορτές, σημειώνοντας ότι θεωρείται μεγάλη παράβαση να τραγουδήσει κανείς την άνοιξη ένα χειμωνιάτικο τραγούδι.

Στην Ιερισσό ο Καρακάσης ηχογράφησε τον τοπικό «καγκελευτό» χορό, που, σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση, καθιερώθηκε από ένα συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός. Οι Τούρκοι για να καταπνίξουν την εξέγερση της Ιερισσού, η οποία είχε λάβει μέρος στην επανάσταση της Χαλκιδικής του 1854, πυρπόλησαν και κατέστρεψαν την πόλη εκ θεμελίων. Τα γυναικόπαιδα πρόφθασαν να καταφύγουν πριν την καταστροφή στο Άγιο Όρος, όπου για πρώτη φορά στην ιστορία επιτράπηκε η είσοδος σε γυναίκες. Μετά από 7-8 μήνες επήλθε συμφωνία με τους Τούρκους, οι οποίοι επέτρεψαν στους κατοίκους της Ιερισσού να επιστρέψουν στις εστίες τους, αφού πρώτα περάσουν σε ένδειξη υποταγής κάτω από δύο διασταυρωμένα σπαθιά σε σχήμα αψίδας, που κρατούσαν Τούρκοι στρατιώτες. Η τελετή λέγεται ότι έλαβε χώρα στη θέση «Μαύρο αλώνι» της Ιερισσού. Εκεί όμως ένα παλικάρι αρνήθηκε να σκύψει για

να περάσει από την αψίδα, οπότε οι Τούρκοι το έσφαξαν εκεί μπροστά στο πλήθος. Από τότε επικράτησε η συνήθεια, την τρίτη ημέρα του Πάσχα όλοι οι κάτοικοι της Ιερισσού να μεταβαίνουν στο «Μαύρο αλώνι», τον τόπο του θλιβερού αυτού γεγονότος, και να χορεύουν, άνδρες και γυναίκες, τον «καγκελευτό» χορό. Οι δυο κορυφαιοί του χορού έχουν υψωμένα τα χέρια τους και με ένα μαντήλι που κρατούν σχηματίζουν αψίδα, η οποία συμβολίζει τα σπαθιά των Τούρκων. Οι άλλοι χορευτές, καθώς τραγουδούν το σχετικό χορευτικό άσμα, περνούν χορεύοντας κάτω από την αψίδα του «πρωτοκαγκελευτή». Επί Τουρκοκρατίας, την ημέρα που εκτελούνταν ο καγκελευτός χορός, διεξάγονταν και αγώνες σκοποβολής. Με την τελετή αυτή του «καγκελευτού» χορού, οι κάτοικοι της Ιερισσού απέτιαν φόρο τιμής στους ήρωές τους, τα παλικάρια που θυσιάσαν τη ζωή τους στον βωμό της ελευθερίας, ενώ ταυτόχρονα διατράνωναν με αλληγορικό τρόπο την ελπίδα τους για την «επάνω Κυριακή», δηλ. την απελευθέρωση της πατρίδας τους από τον κατακτητή, που ονόμαζαν «εχθρό τους γείτονα». Ο Καρακάσης παραθέτει και τη μελωδία του άσματος που του τραγούδησαν η Βαγγελιώ Λαγόνζου και όμιλος κοριτσιών της Ιερισσού: Ο καγκελευτός χορός χορεύεται με βήματα «αργά και ρυθμικώτατα», ενώ οι χορεύτριες κρατούν καθ' όλη τη διάρκειά του τα χέρια τους σταυρωμένα. Ο Καρακάσης εκφέρει τη γνώμη ότι το άσμα αυτό δεν πρέπει

Ν' ακούσεις συ, πρωτοσυρτή και συ πρωτοκαγκελευτή
Για βεργολίγα τον χορό, για βεργοκαγκίλεψέ τον
Να διω ψηλές, να διω λιγνές, να διω την κόρη π' αγαπώ
Του ποιος κρατεί το χέρι της, το ποιος την αρραβώνα της.
Ένας εχθρός μου γείτονας ας την κρατεί κι ας χαίρεται
Ν-ως την επάνω Κυριακή κι ως ν' αρραβωνιάσουμε...

ΤΑΒΕΡΝΑ
"ΜΑΤΑΚΟΣ"

Ιερισσός Χαλκιδικής
τηλ.: 23770 22046

«Ήρθαν καράβια στου γιαλό»

Ήρθαν καράβια στου γιαλό,
Τούρκικα και Ρωμέικα
Τέσσερα ήταν τα Τούρκικα κι ένα του Ρωμέικου
Κι πιάστηκαν στουν πόλεμου
και νίκησε του Ρουμέικου
Γέμισε η θάλασσα πανιά κι η άμμος παλικάρια
Κι ένα πουλί θαλασσινό μοιρολογάει και λέει
Πανάθεμα τον πόλεμο που τρώει τα παλικάρια

Τραγουδιέται ως εξής:
Ήρθαν кара ωχ αμάν γελ αμάν
Ήρθαν καράβια στου γιαλό
Ήρθαν καράβια στου (νου) γιαλό
Τούρκικα και Ρωμέικα – Τούρκικα και Ρωμέικα
Τέσσερα ήταν ωχ αμάν γελ αμάν
Τέσσερα ήταν τα Τούρκικα
Τέσσερα ήταν τα Του(νου)ρκικα κι ένα του Ρωμέικο
Κι ένα του Ρωμέικο

Κείμενο: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΛΙΟΥΚΑΣ

Τραγουδι και χορός που τραγουδιόταν τις ημέρες του Πάσχα, ιδιαίτερα την Τρίτη Ημέρα του Πάσχα. Κατεβαίνοντας από το Μαύρο Αλώνι με τα μπαριάκια και τις εικόνες από το μονοπάτι, σταματούσαν οι κάτοικοι στο παρεκκλήσι του Αποστόλου Παύλου κι από εκεί κατέβαιναν στο λιμάνι, όπου γινόταν κι εκεί επιμνημόσυνη δέηση για την ανάπαυση των ψυχών που χάθηκαν στα κύματα της θάλασσας αγωνιζόμενοι για την ελευθερία του γένους. Στη συνέχεια χόρευαν τα Καράβια στο γιαλό για να ολοκληρώσουν τις εκδηλώσεις μνήμης για το Μαύρο αλώνι. Πανάθεμα τον πόλεμο που τρώει τα παλικάρια... ■

Χορός στον Άγιο Παύλο την τρίτη ημέρα του Πάσχα το 1947. Ο χορός γινόταν κατά την επιστροφή των Ιερισσιωτών από το «Μαύρο Αλώνι». Σήμερα έχει ξεχαστεί. Ένας δεύτερος χορός γινόταν στη συνέχεια στο παρεκκλήσι του Αγίου Νικολάου στο λιμάνι. Στη φωτογραφία διακρίνονται οι: Δημήτριος Βλάχος, Θεολόγος Κουκούδας, Νικόλαος Χρυσούλης, Χρήστος Καραδήμος, Δημήτριος Μπάνης, Ιωάννης Μαυρουδής, Γεώργιος Δότσιος, Κώστας Μανωλούδης, Παντελής Ψέμμος, Δημήτριος Κούμαρος, Αργύριος Λαζαρίνης, Μαρίκα Φώκα, Ευγενία Καραμανιώλα, Στέλλα Καλαϊτζή, Αντιγόνη Μαυρουδή Χρυσούλη, Στέλλα Μπάνη, Θεοδώρα Μαυρουδή, Αναστασία Μπαντή Βλάχου [Φωτογραφία και πληροφορίες της Αντιγόνης Χρυσούλη & Αθηνάς Βλάχου]

Χορός στον Άγιο Παύλο το 1939 [Φωτογραφία του Τόλη Αποστολίδη]

Σελίδα από τις σημειώσεις του Σταύρου Καρακάση στην Ιερισσό το 1959.

να είναι πρωτότυπο, αφού απαντά σε συλλογή δημοτικών ασμάτων των αρχών του 20ου αιώνα ως προερχόμενο από την περιοχή του Παγγαίου. Ο Καρακάσης πιστεύει ότι το άσμα θα ήταν αρχικά γνωστό στη Μακεδονία και οι Ιερισσιώτες το χρησιμοποίησαν αργότερα για τον συμβολικό χορό τους με μικρές μεταβολές. Εκτός από το παραπάνω τραγούδι, στον καγκελυτό χορό ακούγονται πέντε συνολικά άσματα, μεταξύ των οποίων το τραγούδι του Λάμπρου Κατσώνη, αλλά και άλλα, ένα εκ των οποίων ηχογραφεί. Το τραγούδι ακολουθεί τον επτάσημο ρυθμό και η μελωδία του διαφέρει από το παραπάνω τραγούδι: ■

**Μαύρα (να) ματάκια φίλησα (δισ)
Και πια (να) δεν τα δευτέρουσα (δισ)
Και στο (νο) χορό κατέβαινα (δισ).**

¹ Βλ. Σταύρου Καρακάση, «Μουσική αποστολή εις Χαλκιδικήν (6 Αυγ. – 9 Σεπτ. 1959)», Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου, τ. ΙΑ'-ΙΒ', σ. 333-341.

² Πρόκειται για τη συλλογή του Αστερίου Γουσίου, Τα τραγούδια της πατρίδος μου, ήτοι συλλογή τερπνών δημοδών ασμάτων αδομένων εν τη κατά Παγγαίον χώρα, Αθήνα 1901, σ. 29. «Ακούς, εσύ, πρωτόσυρτε και συ πρωτοκαγκίλευτε / για ίσια σέρνε το χορό (δισ)...».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η άποψη που εκφράζεται στο ανωτέρω άρθρο διαφοροποιείται από την κοινά αποδεκτή παράδοση της Ιερισσού η οποία αναφέρεται στα άρθρα των Πάννη Μαρίνου, «Μαύρο Αλώνι», περιοδικό «Κύτταρο Ιερισσού», τ. 01/2010, σ. 8, & Χρήστου Καραστεργίου, Ένας Ιερισσιώτης αγωνιστής του 1821 αφηγείται, τ. 05/2011, σ. 19. Ομάδα «Κύτταρο Ιερισσού»

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός της Ιερισσού μετά το 1932

Κείμενο: ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΑΚΗ-ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δρ αρχιτέκτων, αρχαιολόγος

Η Ιερισσός βρίσκεται στην ανατολική ακτή του π.Νομού Χαλκιδικής, στον ομώνυμο κόλπο και στην αρχή της χερσονήσου του Άθω. Ο σημερινός οικισμός δημιουργήθηκε μετά τον σεισμό του 1932. Η νέα θέση του βρίσκεται βορειοδυτικά της παλαιάς και ψηλότερα ως προς το υψόμετρο της θάλασσας, όπου οι κλιματολογικές συνθήκες είναι ευνοϊκότερες. Η Ιερισσός αναγνωρίστηκε ως Κοινότητα το 1918 (Β.Δ. 28.6.1918, ΦΕΚ 152Α/ 1918) και σήμερα είναι έδρα του Δήμου Αριστοτέλη. Ο πληθυσμός της στην απογραφή του 1928 που προηγήθηκε του σεισμού, ήταν 2.218 κάτοικοι.

Τα όρια της κτηματικής περιοχής της Ιερισσού καθορίστηκαν την 13 Σεφέρ 1245 ή 1830, με Απόφαση της Τουρκικής Διοίκησης, με αφορμή την πρόθεσή της να συγκεντρώσει και να εποίκισι πάλι τους αρχικούς τόπους εγκατάστασης, μετά την επανάσταση του 1821 οπότε οι κάτοικοι διασκορπίστηκαν. Η κτηματική περιοχή της Ιερισσού προέκυψε από απαλλοτριώσεις τριών αγροκτημάτων των Ι.Μονών Χιλανδαρίου, Ξηροποτάμου και Ξενοφώντος.

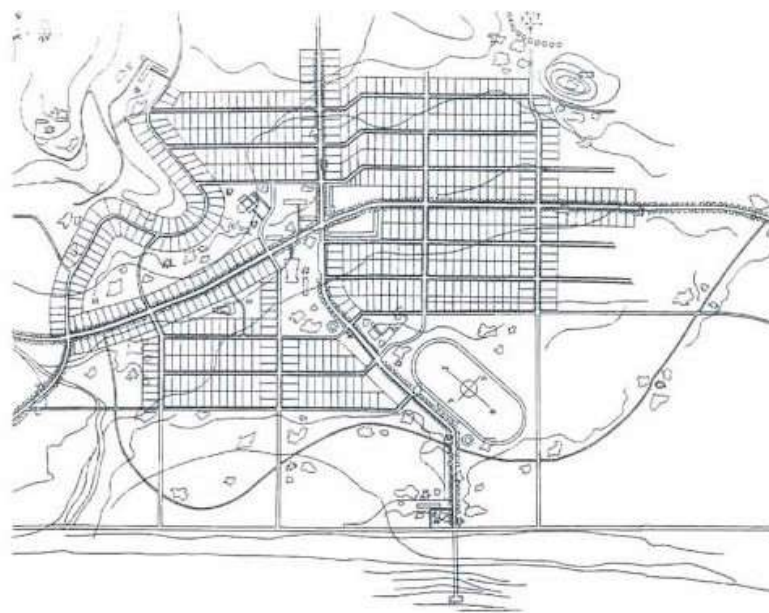
Ο σεισμός του 1932.

Ιδιαίτερη τομή για την πολεοδομική ιστορία της Ιερισσού αποτέλεσε ο σεισμός της 26ης Σεπτεμβρίου 1932 (ημέρα Δευτέρα, ώρα 21.22) που προκάλεσε τη μεταφορά και το σχεδιασμό του οικισμού στη νέα θέση. Ο σεισμός έγινε αισθητός σε εκτεταμένη περιφέρεια, από Διδυμότειχο έως Ιωάννινα και από Βόλο έως Σέρρες. Στον ημερήσιο τύπο γράφτηκε ότι η δόνηση έγινε επίσης αισθητή, χωρίς να προκαλέσει ζημιές, στη Λήμνο, Ν.Βουλγαρία και Αδριανούπολη. Το μέγεθος του σεισμού ήταν 7.0 (κλίμακα Ρίχτερ) ενώ ακολούθησε μεγάλος αριθμός μετασεισμών, που συνεχίζονταν έως την 31.5.33 με

μεγαλύτερους έναν την ίδια μέρα με τον κύριο σεισμό (21.26, $M=6.0$) και άλλον την 11.5.1933. Οι σεισμικές δονήσεις ανήκαν στην κατηγορία των καθαρώς τεκτονικών, μεταπτωσιγενών σεισμών ενώ προηγήθηκε μία πρόδρομος έντονη δράση με αποτελέσματα καταστροφικά εντός της πλειστοσειστού ζώνης.

Συνέπειες του σεισμού.

Ο σεισμός της Ιερισσού, ήταν εξαιρετικά ισχυρός από πλευράς όχι μόνο έντασης αλλά και μεγέθους καταστροφών. Η κλίμακα της καταστροφής σε ανθρώπινες ζωές, σε υλικές ζημιές, σε αποδιοργάνωση των δικτύων και της κοινωνικής ζωής, ήταν τέτοια που προκάλεσε την πανελλήνια συγκίνηση και αναστάτωση, με αναφορές που αφορούσαν στα ζητήματα διατροφής, προσωρινής και μόνιμης στέγασης των κατοίκων και στη γενικότερη αποκατάσταση των οικισμών. Ο σεισμός βρήκε τους κατοίκους να ενημερώνονται συγκεντρωμένοι στα γραφεία των ΤΤΤ και να σχολιάζουν τα έως τότε γνωστά αποτελέσματα, καθώς είχαν μόλις προηγηθεί οι βουλευτικές εκλογές της 25ης Σεπτεμβρίου. Επιτροπές μηχανικών περιηγήθηκαν τον τόπο

Εικ. 1 : Το πολεοδομικό σχέδιο της Ιερισσού του 1934.

και εργάστηκαν για την αποκατάσταση, με επί κεφαλής τον αρχιτέκτονα Αλέξ. Δραγούμη, αδελφό του Γ.Δ.Μακεδονίας, και τους Ι.Δεσποτόπουλο, Στ.Παπαδάκη, Π.Καραντινό, Γ.Καλύβα, Ν.Κιτσίκη, ομάδα που είχε στενή επαφή με τον κύκλο των αρχιτεκτόνων του μοντέρνου κινήματος. Η πρώτη συνέπεια ήταν η ολοσχερής καταστροφή πλην της Ιερισσού και πολλών άλλων οικισμών όπως το Γομάτι, το Στρατώνι κ.ά, και η μερική της Μ.Παναγίας, Παλαιοχωρίου, Αρναίας, κ.ά. Το μέγεθος των ζημιών οφειλόταν, εκτός από την κλίμακα του σεισμού, στο τεχνικό έλλειμμα και στη μη ενημέρωση για την αντιμετώπιση ανάλογων καταστάσεων. Η δεύτερη, εξ ίσου σημαντική συνέπεια, ήταν η απομόνωση της περιοχής ως προς την επικοινωνία, διότι το ευάλωτο τηλεφωνικό δίκτυο καταστράφηκε, και την συγκοινωνία, καθώς το ήδη δυσχερές οδικό δίκτυο κατέστη αδιάβατο λόγω ρωγμών. Η συγκοινωνία ήταν δυνατή μόνο από θαλάσσης και έτσι προσέγγισαν τον τόπο οι πρώτες δυνάμεις υποστήριξης. Η τραγικότερη όμως συνέπεια ήταν η απώλεια ζωής και ο τραυματισμοί.

Η νέα πολεοδομική οργάνωση.

Λόγω του μεγέθους της καταστροφής, κρίθηκε ορθότερη η εξ αρχής οργάνωση του οικισμού. Όπως συμβαίνει σε αντίστοιχες περιπτώσεις, αποφασίστηκε να εφαρμοστούν οι πλέον σύγχρονες και νεωτερικές

αρχές σχεδιασμού. Πολύ κοντά, χρονικά, στα διεθνή συνέδρια της μοντέρνας αρχιτεκτονικής (The Congrès International d'Architecture Moderne / CIAM), με ζωνήρο το ενδιαφέρον εφαρμογής τους στην «ευκαιρία» μιας εξ αρχής νέας πόλης, επιλέχθηκε να αξιοποιηθούν τα πορίσματα των προαναφερόμενων συνεδρίων. Πράγματι από πρωτότυπο σχέδιο που διασώθηκε, χωρίς πλέον να είναι σε χρήση, λόγω μεταγενέστερου Προεδρικού Διατάγματος (Π.Δ), και το οποίο υλοποιήθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος του, φαίνεται η προσπάθεια υιοθέτησης των βασικών αρχών δομής πόλεων που παραπέμπουν ειδικότερα στο 4ο Συνέδριο (4ο CIAM/1933), για την λειτουργική πόλη. Στην περίπτωση της Ιερισσού δεν εφαρμόστηκε σύστημα ορθογωνικού κανάβου που συνηθίζονταν, ενώ συνυπάρχει εξ αρχής το αστικό πράσινο με τα οικοδομήσιμα τμήματα. Το «Σχέδιον Πόλεως Ιερισσού» συνετάγη εν Αθήναις υπό της Ελληνικής Ομάδος της C.I.R.P.A.C.». C.I.R.P.A.C. (Comité international pour la résolution des problèmes de l'architecture contemporaine) Έτσι ονομαζόταν η εκλεγμένη εκτελεστική επιτροπή των CIAM. Στην ομάδα σχεδιασμού συμμετείχε και ο ίδιος ο καθηγητής ΕΜΠ Ι.Δεσποτόπουλος, αρχιτέκτων-πολεοδόμος, που χαρακτήρισε την οργάνωση του οικισμού και τη χάραξη του Ρυμοτομικού Σχεδίου ως αξιόλογη, ακριβώς

γιατί υπακούει στα πορίσματα των CIAM. Το σχέδιο διακρίνεται για την προσαρμογή του στις υψομετρικές καμπύλες και την οργάνωση με βάση ένα πρότυπο σχεδιασμό ελεύθερων οικοπέδων. Ο βασικός άξονας του σχεδίου εξελίσσεται σε χάραξη λατινικού σίγμα (S), με κατεύθυνση από τα νότιο-ανατολικά στα βόρειο-δυτικά. Δεύτερος άξονας διασταυρώνεται με τον πρώτο, έχει μορφή ελικοειδή και ακολουθεί την καμπύλη του εδάφους. Ο τρίτος άξονας που βρίσκεται σε απόσταση περίπου 300μ από τον δεύτερο, έχει χάραξη επίσης σιγμοειδή. Προτείνεται η φύτευση και των τριών αξόνων κατά μήκος των πλευρών τους, από το σχεδιασμό τους ήδη. Τα οικόπεδα διατάσσονται σε σειρά, κατά μήκος των παραπάνω κυρίων αξόνων, παρακολουθώντας απόλυτα τις καμπύλες τους, με ανάλογη διάταξη και στους λοιπούς άξονες. Αριθμός οικοπέδων οργανώνεται σε ορθογωνικό κάναβο, με επιμήκη Οικοδομικά τετράγωνα (Ο.Τ.). Προκειμένου να περιοριστεί η διαμπερής ευθύγραμμη κίνηση, το συνολικό μήκος των δρόμων υποδιαιρείται σε δύο τμήματα των περ.300μ το καθένα, στα οποία παρεμβάλλεται μικρό διαγώνιο τμήμα. Ο προσανατολισμός των οικοπέδων δεν είναι αμιγώς βόρειος ή νότιος, αλλά έχει κατεύθυνση από ΝΔ προς ΒΑ. Η δυνατότητα αερισμού επιτυγχάνεται με τους κάθετους δρόμους. Τα Ο.Τ. στην πλειονότητά τους απαρτίζονται από δύο σειρές οικοπέδων, με μικρή πρασιά περιμετρικά. Τα οικόπεδα προκύπτουν κατά τόπους σφηνοειδή, παρακολουθώντας την καμπυλότητα των οδών η οποία διατηρείται έως σήμερα. Σε τριγωνικό τμήμα της περιφέρειας του οικισμού, ελεύθερο οικοπέδων, προβλέπεται στάδιο, γενικών διαστάσεων 230X100μ, σε επαφή με τον τρίτο από τους προαναφερόμενους άξονες. Σε περιφερειακή επίσης θέση χωροθετείται το νεκροταφείο, προφυλαγμένο με δενδροστοιχία. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του σχεδιασμού αφορά στην ύπαρξη αδόμητου χώρου στο κέντρο του οικισμού, προφανώς για την αξιοποίησή του για κοινόχρηστες και κοινωφελείς λειτουργίες, που συμπεριλαμβάνουν και χώρο αγοράς. Τα οικόπεδα αριθμούνται κατά Ο.Τ. και χωρίζονται σε τομείς.

Γενικά, με τις πρωτότυπες χαράξεις, την οργάνωση των οικοπέδων και την πρόνοια για ανοικτούς κεντρικούς χώρους, το σχέδιο της Ιερισσού αποδεικνύεται πρωτοποριακό για την εποχή του και για μια ακριτική θέση όπως ήταν η βορειο-ανατολική Χαλκιδική, τότε. Η λογική του μοντέρνου για την οποία έγινε ήδη λόγος, αφορά στην πολεοδομική χάραξη του σχεδίου, με ζώνες κατοικίας κυρίως αλλά και πρασίνου, ενώ προβλέπονται κοινόχρηστοι χώροι σε μεγάλες, συγκριτικά με το μέγεθος του οικισμού, εκτάσεις. Οι κατοικίες που οικοδομήθηκαν, με βάση τους τρεις τύπους που αναφέρονται στη συνέχεια, αξιοποιούσαν τα νέα υλικά όπως το μπετόν, ενώ ως προς τη σύνθεσή τους ήταν στο εσωτερικό λειτουργικά και περιμετρικά ελεύθερα. Η υλοποίησή του αρχικού σχεδίου έγινε κατά το μεγαλύτερο τμήμα του, κυρίως αυτό που αποτυπώνεται στο διάγραμμα διανομής των οικοπέδων. Οι άξονες υλοποιήθηκαν με τρόπο ώστε να έχουν ποικίλο και ανάλογο με τη σπουδαιότητά τους, πλάτος. Το βαθμό εφαρμογής του σχεδίου εξακριβώνουμε από το διάγραμμα του 1978 που προέκυψε ύστερα από επιτόπιο έλεγχο του Ρυμοτομικού διαγράμματος εφαρμογής πόλεως Ιερισσού της Γενικής Διοικήσεως Μακεδονίας του 1933, όπως θεωρήθηκε από την Επιθεώρηση Κοινωνικών Υπηρεσιών Β.Ε. Τα ρυμοτομικά σχέδια των δύο σεισμόπληκτων οικισμών (κωμών) του Γοματίου και της Ιερισσού, εγκρίθηκαν με το Προεδρικό Διάταγμα (Π.Δ.) της 25.7.1934 (ΦΕΚ 293Α/6.9.1934), επί Προεδρίας Αλ. Ζαΐμη. Για την έκδοση του Π.Δ. λήφθηκε υπόψη το Ν.Δ. της 17.7.1923 «Περί σχεδίων πόλεων». Αντίστοιχα και εξίσου ενδιαφέροντα σχέδια εκπονήθηκαν για τα Στάγειρα, τη Στρατονίκη και τη Βαρβάρα. Το Π.Δ. της 25.7.1934 σ' ό,τι αφορά την Ιερισσό συμπεριλήφθηκε στο Π.Δ. ρυμοτομίας του 1986 (ΦΕΚ 1002Δ/ 22.10.1986) που περιλαμβάνει τους εξής τομείς: Παλιό σχέδιο όπου και το σχέδιο του 1934. Απέχει περίπου 800 μέτρα από τη θάλασσα. Επέκταση οικισμού, σχέδιο του 1986. Παραλία, περιοχή «καθορισμένης

Εικ. 2 : Διάγραμμα διανομής οικοπέδων

δόμησης», με αποτύπωση των υφιστάμενων κτιρίων ως προς τα περιγράμματα. (Τμήμα του σχεδίου 1934 που δεν εφαρμόστηκε).

Η κλήρωση των 308 αριθμημένων και επιμερισμένων σε τομείς οικοπέδων της Ιερισσού κυρώθηκε από το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο (Γ.Σ.) την 13.6.1934. Το Γ.Σ. απασχόλησε η ύδρευση του νέου οικισμού και η οικονομική ενίσχυση κάθε οικογένειας με ενιαίο ποσό 5.000δρχ, καθώς δεν ήταν γνωστή η σύνθεση των οικογενειών. Προτάθηκε τα οριστικά ποσά να ποικίλουν ανάλογα με τον τύπο κάθε κατοικίας, με βάση την Casa Baracotta. Οι τύποι διακρίνονται σε Α,Β,Γ από λιθοδομή, σε Α,Β,Γ από πλινθοδομή και σε Α',Β',Γ' από σιδηροπαγές τσιμεντοκονίαμα. Έτσι η δαπάνη κατασκευής με την αντίστοιχη αρωγή ορίστηκε για κάθε τύπο ως εξής:

Α	36.000	Αρωγή	18.000δρχ,	50%.
Β	48.000	Αρωγή	24.000 δρχ,	50%.
Γ	60.000	Αρωγή	30.000 δρχ,	50%, με δυνατότητα αύξησης ποσών.

Η αρχική κλήρωση ακυρώθηκε κατά ένα μέρος και 18 οικόπεδα επανακληρώθηκαν. Παράλληλα προτάθηκε η εξυγίανση δύο (Ο.Τ.), ώστε να διανεμηθούν στους κατοίκους Ξηροποτάμου οι οποίοι είχαν ζητήσει τη μεταφορά τους λόγω του ανθυγιεινού κλίματος του τόπου. Τα

υφιστάμενα οικήματα του Ξηροποτάμου κηρύχθηκαν κατεδαφιστέα και εγκρίθηκε δάνειο 15.000 δρχ σε κάθε δικαιούχο, για ανοικοδόμηση της κατοικίας του. Η κλήρωση οικοπέδων επεκτάθηκε και πέραν του αριθμού 650, ενώ ο αριθμός των αυτοδομηθησομένων, όπως αποκαλούνται, οικιών ήταν 625. Τα μερίδια φθάνουν τον αριθμό 770. Ο αριθμός των ιδιοκτησιών που διανεμήθηκαν σε κάθε δικαιούχο είχε ήδη ρυθμιστεί νομοθετικά. Μετά από επιστολή των κατοίκων, για τμήμα της αποκατάστασης σε μέρος πλημμυροπαθές, διενεργήθηκε αυτοψία από μέλος του Γ.Σ. και αποφασίστηκε ότι δεν υπήρχε ανάγκη τροποποίησης του σχεδίου αλλά μόνο εξυγίανσης του εδάφους. Με βάση μελέτη αποστράγγισης των λιμναζόντων υδάτων, εγκρίθηκαν 100.000 δρχ, ενώ ίδιο ποσό εγκρίθηκε για τις δενδροφυτεύσεις στον οικισμό.

Η κατασκευή των νέων οικημάτων είχε αρχίσει ήδη τον Οκτώβριο 1934 αν και οι απαλλοτριώσεις των οικοπέδων, δεν είχαν ολοκληρωθεί. Από μέρους του Γ.Σ. διερευνήθηκε η δυνατότητα χρήσης νέων υλικών, π.χ. μονωτικών, με αντίστοιχη αύξηση του δανείου. Λόγω έλλειψης οπτοπλίνθων, το Γ.Σ. πρότεινε οικονομικότερη κατασκευή με μονοπλόκ από «τσιμεντοσκυροκονίαμα». Για θερμομόνωση προτάθηκε λεπτό εσωτερικό τοίχωμα από όρθιους οπτόπλινθους.

**Εικ. 3 : Η Ιερισσός την δεκαετία του '80
[αεροφωτογραφία του Ν. Παρθενιώτη]**

Εικ. 4

Η πολεοδομική μελέτη της Ιερισσού προέβλεπε την οργάνωση αγοράς για εβδομήντα δικαιούχους επαγγελματίες κόστους 1.200.000-1.300.000δρχ. Τα ζητήματα που έλαβε υπόψη το Γ.Σ. για την υλοποίησή της ήταν:

- Η ύπαρξη λεπτομερούς σχεδίου και ο τύπος των καταστημάτων.
- Οι αριθμοί των ιδιοκτητών και ενοικιαστών προϋφιστάμενων επαγγελματιών.
- Ο αριθμός των επαγγελματιών μετά τον σεισμό.
- Η απαγόρευση δημιουργίας καταστημάτων σε άλλα μέρη εκτός της προβλεπόμενης αγοράς.
- Η επάρκεια της αγοράς και εναλλακτικά η εκατέρωθεν επέκταση στην κεντρική οδό, με αναπροσαρμογή δαπάνης.

Η πολύπλευρη διερεύνηση του ζητήματος φανερώνει τη σφαιρική και υπεύθυνη εξέτασή του από το Γ.Σ.. Η αγορά οργανώθηκε σε σχήμα Γάμα, με καταστήματα ισόγεια που φέρουν στοά με δοκούς σε πρόβολο προς την βόρεια και βορειοδυτική πλευρά. Ο αριθμός τους σήμερα δεν είναι διακριτός λόγω των συνενώσεων που μεσολάβησαν, ενώ οι λειτουργίες τους ποικίλουν.

Δόθηκε προτεραιότητα στην κατασκευή της οδού Θεσσαλονίκης-Ιερισσού καθώς η πρόσβαση στα σεισμόπληκτα χωριά ήταν δυσχερής. Εκτός από τα έργα που αναφέρθηκαν, από το Γ.Σ. για την αποκατάσταση των σεισμοπαθών υπήρξε πρόνοια και ευρύτερος σχεδιασμός και για: Κατασκευή υδραγωγείου και κρου-

- Κατάργηση των φρεάτων, μετά την ολοκλήρωση του υδραγωγείου, για «υγιεινότερη κατάσταση».
- Εκτέλεση αποστραγγιστικών έργων.
- Άμεση δενδροφύτευση οδών και προκηπίων με πλατάνους και ευκαλύπτους για τα ελώδη τμήματα.
- Παύση λειτουργίας παλαιών κοιμητηρίων και έναρξη των νέων, στην προβλεπόμενη θέση.
- Επίστρωση εσωτερικών οδών.
- Ανέγερση σχολείου και εκκλησίας, σε αντικατάσταση πρόχειρων ξύλινων παραπηγμάτων για περ. 4.000 κατοίκους.
- Ενέργεια στον ΕΟΤ για ανέγερση μικρού ξενοδοχείου σε θέση που θα υποδείκνυε το Γ.Σ.
- Ενέργεια προς τον Ερυθρό Σταυρό για ανέγερση νοσοκομείου 10-15 κλινών
- Υποχρεωτική κατασκευή βόθρων.
- Ενέργεια προς το Υπουργείο Γεωργίας για την αποστολή γεωπόνου που θα δίδασκε την καλλιέργεια λαχανόκηπων στις περιοχές των οικοπέδων και την καταλληλότερη διευθέτηση των προκηπίων.
- Καταβολή αποζημίωσης για τις απαλλοτριώσεις.

Εάν λάβουμε υπόψη την απόλυτη δικαιοδοσία του (Γ.Σ.), την εφαρμογή των προτάσεών του, όπως διαπιστώνεται από μεταγενέστερα, έως το 1940, πρακτικά, θα πρέπει να συμπεράνουμε ότι και οι παραπάνω προτάσεις εφαρμόστηκαν, όπως πράγματι συνέβη για επί μέρους ζητήματα, με την κατασκευή π.χ. του υδραγωγείου, των κοιμητηρίων κλπ. Η συμβολή του Γ.Σ. στην εφαρμογή του σχεδίου και στην υλοποίηση της μεταφοράς του οικισμού ήταν σημαντική, κυρίως εξ αιτίας της εκσυγχρονιστικής αντίληψης που το διέκρινε. Έτσι από τη μία πλευρά το αρχικό πολεοδομικό σχέδιο και από την άλλη η πρόνοια για την εφαρμογή του, συντέλεσαν στη δημιουργία ενός πρότυπου για την εποχή του, οικισμού.

Σημερινή κατάσταση:

Σήμερα η Ιερισσός διατηρεί, σε γενικές γραμμές, το χαρακτήρα που αποδόθηκε στον τόπο, με τον αρχικό σχεδιασμό. Ιδιαίτερα αποτυπωμένες παραμένουν οι χαρακτηριστικές καμπύλες χαράξεις των δρόμων. Οι κοινόχρηστοι χώροι διατηρήθηκαν σε μεγάλο βαθμό ελεύθεροι. Τα οικοπέδα του παλαιού οικισμού παραμένουν αδόμητα, τα περισσότερα άλλωστε περιλαμβάνονται στον χαρακτηρισμένο ως αρχαιολογικό, χώρο. Οι ανοικτοί δημόσιοι χώροι διασκευάζουν τη φυσιογνωμία της σύγχρονης αρχιτεκτονικής η οποία, παρά τους ελέγχους των αρχιτεκτονικών επιτροπών, αναδεικνύει μορφολογικά τον τυπικό, ομοίομορφο χαρακτήρα των οικοδομών. ■

¹ Μαρίας Λιλιμπάκη-Σπυροπούλου, ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ. Η εξέλιξη του οικιστικού δικτύου κατά την περίοδο 1912-1960. Εκδ. Ν.Ε.Λ.Ε.Χ. Πολύγυρος 2004.

² Στοιχεία συστάσεως και εξελίξεως των Δήμων και Κοινοτήτων, Ν. Χαλκιδικής, τ.48, Αθήνα 1962.

³ Πρακτικό κατοχής του 1830 που μεταφράστηκε το 1914 και φυλάσσεται στο π.Δήμο Ιερισσού.

⁴ Αρχείο π.Δ/νσης Πολιτικής γης Πολυγύρου, Φάκελος Ιερισσού-Ξηροποτάμου.

⁵ Βασ. και Κατ. Παπαζάχου, Οι σεισμοί της Ελλάδας, ΑΠΘ-Εργαστ.Γεωφυσικής, Θεσσαλονίκη 1989.

⁶ Ελευθ.Βήμα, Μακεδονία, Μακεδον.Νέα: Πηχαιοί τίτλοι μιλούν για «φρίκη κολάσεως», κάνοντας έκκληση βοήθειας.

⁷ Επίσημα στατιστικά στοιχεία: 161 άτομα και τραυματίες 200.

⁸ Π.Σταθακόπουλος, «Η ανάπτυξη της έννοιας της πόλης στο έργο του Le Corbusier(LC)», Δ.Σ.Α, τ.16, Γε-Φλ 1988:

«Το 4ο CIAM έγινε η αφορμή σύνταξης της Χάρτας των Αθηνών που επικύρωσε την ιδέα και πρακτική του zoning: οι λειτουργίες της πόλης χωρίζονται με ζώνες πρασίνου. Οι 95 προτάσεις της Χάρτας που συνοψίζονται θεματικά σε

πέντε κύριες ενότητες, κατοικία, εργασία, αναψυχή, κυκλοφορία, ιστορικά τμήματα των πόλεων, συγκροτούν την

τυπικότερη και πιο ενδιαφέρουσα στάση όλων των CIAM. Το 4ο CIAM αποτέλεσε για τον (LC) νέα ευκαιρία στη

μάχη ενάντια στην επίσημη πολεοδομία και την επιβεβαίωση της έννοιας της συγκεντρωτικής πόλης. Η ανάλυση η

οποία ολοκληρώθηκε με τη λειτουργική πόλη, επέτρεψε στον (LC) να διατυπώσει μια μεθοδολογία αστικού

σχεδιασμού που δεν εμποδίζει τη δημιουργικότητα και την ειδική συμβολή της αρχιτεκτονικής».

⁹ Η χάραξη δεν εφαρμόστηκε στο βορειότερο τμήμα του.

¹⁰ Δεν υλοποιήθηκε το βορειοανατολικό τμήμα του

¹¹ Η ζώνη της παραλίας τροποποιήθηκε με την Απόφαση ΕΠΑ/ 1085, ΦΕΚ 218/10.4.1990.

¹² Πρακτικά Συνεδριάσεων Γ.Σ. 41/13.6.34, 44/4.7.34, 44/4.7.34, 45/11.7.34.

¹³ Πρόκειται για κατοικία με τοίχους από πλινθοδομή με διπλό συμπαγές τούβλο.

¹⁴ Πρακτικά Συνεδρίασης Γ.Σ., . 63/31.10.34, 64/8.11.34, 132/27.12.35, 136/22.1.36, 297/24.9.38

¹⁵ Πρακτικά Συνεδρίασης Γ.Σ. 136/22.1.36.

Οι σπάνιες πεταλούδες του τόπου μας

Κείμενο: ΒΙΒΗ ΛΕΜΠΙΔΑ

Δασολόγος

Κάποιοι τη χαρακτηρίζουν κι ως ήσυχο θαύμα. Πολλοί πολιτισμοί από την αρχαιότητα ακόμα, ασχολήθηκαν μαζί της και για πολλούς από αυτούς αποτέλεσε σύμβολο ψυχής, ελευθερίας, ελπίδας, χαράς κι αγάπης. Σίγουρα είναι σύμβολο αλλαγής, καθώς κανένα άλλο είδος στο ζωικό Βασίλειο δεν υφίσταται τέτοια εντυπωσιακή μεταμόρφωση. Υπάρχει κι ο μύθος, σύμφωνα με τον οποίο η πεταλούδα ζει κατά μέσο όρο 8-10 ημέρες. Είναι το είδος που έχει μελετηθεί περισσότερο από κάθε έντομο, καθόλου τυχαίο γεγονός, καθώς αποτελεί ίσως το εντυπωσιακότερο είδος, όχι μόνο από άποψη ομορφιάς αλλά και βιολογικής λειτουργίας.

Ανήκει στην τάξη Lepidoptera και παρόλο που διαρκώς προκύπτουν νέα δεδομένα και γίνονται ταξινομικές ανακατατάξεις, είναι δυνατό να πούμε ότι είναι γνωστός, λίγο ως πολύ, ο συνολικός αριθμός τους. Υπάρχουν 180.000 είδη πεταλούδας σε όλο τον κόσμο, γεγονός που καθιστά αυτήν την τάξη των εντόμων δεύτερη σε μέγεθος. Στην Ελλάδα υπάρχουν 237 είδη πεταλούδων, ενώ στα βουνά της Χαλκιδικής 127 είδη (Λ. Παμπέρης), δηλαδή περίπου τα μισά είδη της Ελλάδας. Ειδικότερα στην περιοχή μας και στην ευρύτερη περιοχή του Κακάβου έχουν διεξαχθεί έρευνες όσον αφορά τα είδη πεταλούδας, κι όχι μόνο. Παρουσιάζεται μεγάλη ποικιλία κι αυτό φανερώνει την καλή ποιότητα του τόπου καθώς η πεταλούδα αποτελεί βιοδείκτη των ενδιαιτημάτων της. Παρακάτω παρουσιάζεται ενδεικτικά μια λίστα με τα είδη πεταλούδων που παρατηρήθηκαν, χωρισμένα ανά οικογένειες, στα πλαίσια της μελέτης που διεξήχθη στον Κάκαβο.

Lycaenidae (Γαλάζιες) Pseudophilotes vicrama Glaucopsyche alexis Lycaena phlaeas Aricia agestis Heodes tityrus Lycaena phlaeas Quercusia quercus Polyommatus icarus. Pseudophilotes vicrama	Nymphalidae Cynthia cardui Issoria lathonia Melitaea trivia Melitea cinxia Melitea phoebe. Colias crocea	Pieridae (Λευκές και κίτρινες) Aporia crataegi Leptidea sinapis Anthocharis cardamines Leptidea sinapis. Colias crocea
Hesperidae Pyrgus malvae	Tortricidae Tortrix vidana Archips xylosteana Archips rosana	Zygaenidae Adscita sp.
	Geometridae Alsophila aescularia Ennomos sp.	Notodontidae Lymantia dispar. Cerostoma sylvella Dicycla sp Acrobascis consoquella Acrobascis sp

Υπάρχουν 180.000 είδη πεταλούδας σε όλο τον κόσμο, γεγονός που καθιστά αυτήν την τάξη των εντόμων δεύτερη σε μέγεθος. Στην Ελλάδα υπάρχουν 237 είδη πεταλούδων, ενώ στα βουνά της Χαλκιδικής 127 είδη

Κύκλος ζωής

Όπως προαναφέρθηκε, η μεταμόρφωση της πεταλούδας είναι εντυπωσιακή και συντελείται σε τέσσερα στάδια: αυγό, προνύμφη (κάμπια), νύμφη (χρυσалиδα), και ενήλικας.

Αυγό: Ο αριθμός των αυγών που διατίθενται ποικίλλει σημαντικά από λιγότερα από εκατό σε ορισμένα είδη έως περισσότερα από χίλια σε άλλα. Τα αυγά τοποθετούνται σχεδόν πάντα με συγκεκριμένο τρόπο.

Κάμπια: Η προνύμφη είναι το κύριο, και συχνά το μόνο, στάδιο διατροφής του κύκλου ζωής. Ο σκοπός της είναι απλώς να μετασχηματίσει πολύ μεγάλες ποσότητες φυτικής ύλης σε ζωική και να παραμείνει ζωντανή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Οι περισσότερες προνύμφες καθώς μεγαλώνουν, ρίχνουν τον εξωσκελετό τους σε μια διαδικασία που ονομάζεται έκδυση. Δεδομένου ότι η φυτική ύλη είναι σχετικά εύκολο να βρεθεί και να φαγωθεί, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι οι προνύμφες της πεταλούδας είναι βασικά αρκετά ομοιόμορφες, παρά την εμφανή ποικιλομορφία τους.

Χρυσалиδα: Το στάδιο της προνύμφης ακολουθείται από τη χρυσалиδα, ένα στάδιο ηρεμίας στο οποίο η κάμπια υφίσταται μια σημαντική ανοικοδόμηση των ιστών του σώματος της για να εμφανιστεί ως ένας ώριμος ενήλικας. Πολλά είδη σχηματίζουν κουκούλια στο έδαφος, σε πεσμένα φύλλα ή σε φλοιούς δέντρων. Ορισμένα κουκούλια στερεώνονται σε κλαδιά ή τυλίγονται σε φύλλα. Η διάρκεια της φάσης αυτής διαφέρει σημαντικά μεταξύ των διαφόρων ομάδων. Σε κάποια μπορεί να διαρκέσει μόνο μία εβδομάδα ή 10 ημέρες κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ενώ σε άλλα για πολλούς μήνες σε περιπτώσεις χειμερίας νάρκης.

Ενήλικας: Μέχρι να υπάρξουν οι κατάλληλες συνθήκες για την εμφάνισή του, ο ενήλικας μπορεί να παραμείνει αδρανής για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μόλις βγει από το κουκούλι, σέρνεται προς τα πάνω, όπου μπορεί να κρεμαστεί με το κεφάλι επάνω και το πίσω μέρος κάτω. Ο ενήλικας μπορεί να πετάξει μέσα σε λίγα λεπτά ή μπορεί να χρειαστεί να κρέμεται για αρκετές ώρες έως ότου τα πτερύγιά του να σκληρύνουν επαρκώς για πτήση. Ενώ η προνύμφη είναι το θρεπτικό στάδιο του κύκλου ζωής, ο ενήλικας είναι το αναπαραγωγικό στάδιο. Η κινητικότητά του είναι απαραίτητη για την προσέγγιση των αρσενικών και των θηλυκών για συνένωση και την εξάπλωση του είδους σε νέες περιοχές. Μεγάλο μέρος της ενέργειας που απαιτείται για την πτήση λαμβάνεται από το νέκταρ.

Παρακάτω παρουσιάζονται 5 είδη πεταλούδας που έχουν εντοπιστεί στην περιοχή του Κακάβου αλλά και στην ευρύτερη περιοχή των δασών της Βορειοανατολικής Χαλκιδικής και παρουσιάζουν ενδιαφέρον ενώ παράλληλα βρίσκονται κάτω από κάποιο καθεστώς προστασίας.

Clossiana dia

(ή *Boloria dia*)-Οικ.Nymphalidae

Εικ.1. *Clossiana dia* (φώτο: Kars Veling)

Το είδος *Clossiana dia* είναι είδος με περιορισμένη εξάπλωση στην Ελλάδα και κατατάσσεται στα κινδυνεύοντα. Ενώ στο Κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων ειδών¹, που αναφέρεται στην παγκόσμια κατανομή τους, ανήκει στην κατηγορία LC2, δηλαδή είναι απίθανο να εξαφανιστεί αυτό το είδος στο εγγύς μέλλον, στη χώρα μας βρίσκεται υπό καθεστώς προστασίας. Προστατεύεται με το Προεδρικό Διάταγμα 67/81, σύμφωνα με το οποίο κηρύχθηκαν προστατευόμενα πολλά είδη της χλωρίδας και της άγριας πανίδας της χώρας μας. Απαντάται σε λιβάδια σε μεγάλα και μεσαία υψόμετρα, στις όχθες των ποταμών και σε ξέφωτα στο δάσος. Η κάμπια τρέφεται με φυτά που ανήκουν σε είδη Βιολέτας (*Viola*) και διαφόρων Βάτων (*Rubus*).

Είναι μια μικρή πεταλούδα με πτερυγία περίπου 34 mm και δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη διαφοροποίηση μεταξύ των 2 φύλων. Είναι καφέ-πορτοκαλί και αυτό το χαρακτηριστικό την καθιστά όμοια με πολλά άλλα είδη που μοιράζονται το ίδιο περιβάλλον. Πετάνει για μεγάλες περιόδους, από τον Απρίλιο έως τα τέλη Οκτωβρίου. Είναι μια πολύ παραγωγική πεταλούδα που μπορεί να γεννήσει, κατά μέσο όρο, τρεις φορές το χρόνο. Η χρυσалиδα είναι αρκετά μικροσκοπική και έχει ωραίο χρώμα πορτοκαλί.

Syntacurus pirithus (ή *Leptotes pirithus*)

-Οικ.Lycaenidae

Εικ.2 *Syntacurus pirithus* (πάνω μέρος πτερυγίων)

(φώτο: Matt Rowlings)

Εικ.3 *Syntacurus pirithus* (πάνω μέρος πτερυγίων)

(φώτο: Matt Rowlings)

Το είδος *Syntacurus pirithus* είναι ασυνήθιστο είδος στην Ελλάδα, ενώ στο Κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων ειδών ανήκει στην κατηγορία LC. Απαντάται σε ποικιλία ενδιακτημάτων στην ηπειρωτική Ελλάδα και στα νησιά και κυρίως εμφανίζεται σε μέρη πλούσια σε λουλούδια. Συχνά παρατηρείται κοντά σε θάμνους και στο είδος *Medicago sativa*.

Είναι μια μικρή, δυσδιάκριτη πεταλούδα με άνοιγμα πτερυγίων που φτάνει τα 21-29 mm στα αρσενικά και τα 24-30 mm στα θηλυκά. Τα επάνω μέρη των φτερών είναι πορφυρά γαλαζοπράσινα στα αρσενικά, γαλαζοπράσινα στα θηλυκά. Τα κάτω μέρη είναι σκούρα μπλε με ρίγες με λευκές γραμμές. Τα πίσω άκρα δείχνουν οριακά πορτοκαλί με μαύρα σημεία και δύο μικρές ουρές, όπως χαρακτηριστικά φαίνεται και στην Εικόνα 2 & 3. Ένας κύκλος ζωής διαρκεί περίπου τέσσερις έως οκτώ εβδομάδες, ανάλογα με τη θερμοκρασία. Τα αυγά τοποθετούνται σε διάφορα οσπριοειδή φυτά, όπως *Melilotus spp.*, *Lythrum salicaria* καθώς και σε είδη *Rosaceae* και *Plumbaginaeaceae*. Η κάμπια τροφοδοτεί τα λουλούδια και τους σπόρους του φυτού και έχει βρεθεί σε συνδυασμό με τα μυρμήγκια.

Muschampia tessellum (*Syrichthus tessellum*)

- Οικ.Hesperiidae

Εικ.4. *Muschampia tessellum* – (φώτο: Albert Vliegenthart)

Ενώ κι αυτό το είδος ανήκει στην κατηγορία LC, στην Ελλάδα παρατηρείται μείωση του πληθυσμού κατά 10-30% (Παμπέρης 2012).

Το μήκος των πτερυγίων είναι 13-16 mm και το άνοιγμα τους φτάνει τα 32-36 mm. Τα φτερά είναι καφέ με πολλές ξεκάθαρες λευκές κηλίδες. Η κάτω πλευρά των φτερών είναι ελαιώδης πράσινη με κηλιδωτά σημεία. Οι πεταλούδες έχουν

ταχεία πτήση, συχνά πολύ κοντά στο έδαφος. Έχει μία γενιά το χρόνο και περνά το χειμώνα ως μια μικρή κάμπια. Οι προνύμφες τρέφονται με το είδος *Phlomis samia*, ενώ οι πεταλούδες τρέφονται με θυμάρι.

Εγκαθίσταται σε μέτρια ξηρές, ηλιόλουστες βραχώδεις περιοχές (π.χ. εσωτερικούς βράχους, βουνοκορφές), λιβάδια και θάμνους και συναντάται σε υψόμετρα από 500 έως 1600m. Απειλείται σοβαρά από αλλαγές χρήσης γης. Τόσο η υπερβόσκηση όσο και η εγκατάλειψη καταστρέφουν την ποιότητα των ενδιακτημάτων της.

Phengaris alcon (*Maculinea alcon*)

-Οικ. Lycaenidae

Εικ.5. *Phengaris alcon* – (φώτο:Chris van Swaay)

Στην Ελλάδα αναφέρεται μείωση του πληθυσμού κατά 10-30% (Παμπέρης 2012), ενώ κατά 30-50% αναφέρεται στη Σλοβενία, 10-30% στο Μαυροβούνιο, τη Σλοβενία και την Ισπανία. Οι αλλαγές στη διαχείριση της γεωργίας (βελτιώσεις όπως η αποστράγγιση της γης καθώς και η εγκατάλειψη) απειλούν αυτό το είδος. Το αρσενικό χαρακτηρίζεται από το βαθύ μπλε χρώμα, αλλά χωρίς ιδιαίτερη λάμψη. Το θηλυκό είναι μαύρο-καφέ, με σκούρο μπλε στη βασική περιοχή. Η κάτω πλευρά είναι σκούρα μοβ-γκρι. Τα αυγά είναι φωτεινά, λευκά και είναι εύκολο να βρεθούν. Τοποθετούνται πάνω στα λουλούδια του φυτού *Gentiana pneumonanthe*. Οι πεταλούδες εμφανίζονται σε υγρά λιβάδια, δάση, υγροτόπους και σε χορτολιβαδικές εκτάσεις. Είναι γνωστό ως μυρμηγκόφιλο είδος. Είναι εντυπωσιακή η συνύπαρξη και η αλληλεπίδραση με τα μυρμήγκια. Όπως και ορισμένα άλλα είδη της Οικογένειας-Lycaenidae, το στάδιο των προνυμφών του εξαρτάται από την υποστήριξη ορισμένων μυρμηγκιών. Οι κάμπιες εξέρχονται από το φυτό στο οποίο παρασιτούν, όταν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς και περιμένουν στο έδαφος για να ανακαλυφθούν από τα μυρμήγκια. Εκπέμπουν χημικές ουσίες που ταιριάζουν απόλυτα με αυτές των μυρμηγκιών, προκαλώντας τα μυρμήγκια να τις μεταφέρουν στις φωλιές τους και να τις τοποθετήσουν εκεί. Έπειτα όταν τα μυρμήγκια αναγνωρίσουν την πεταλούδα ως εισβολέα κι όταν πάνε να την επιτεθούν με τις γνάθους τους, δεν μπορούν να πιάσουν τίποτα σημαντικό, καθώς η πρόσφατα αναδυόμενη πεταλούδα είναι χαχιά.

Brenthis Hecate -Οικ. Nymphalidae

Εικ.6. *Brenthis hecate* - (φώτο:Kars Veling)

Περιλαμβάνεται στον κατάλογο ελέγχου του προγράμματος βιοτόπων Corine3 των απειλούμενων ασπόνδυλων, που ετοιμάστηκε από το Παγκόσμιο Κέντρο Παρακολούθησης της Διατήρησης του IUCN 1988.

Το άνοιγμα των πτερυγίων του φθάνει τα 35-45 χιλιοστά. Το αρσενικό έχει λαμπερό πορτοκαλί χρώμα και το θηλυκό πιο έντονα γκριζό. Έχει 2 σειρές με αρκετά στρόγγυλα σημεία και στις δύο πτέρυγες, καθώς και μια σειρά στρογγυλεμένες κηλίδες στις άκρες, σε ένα συνεχές μαύρο περιθώριο. Η κάτω πλευρά είναι αρκετά διακριτή. Οι δύο σειρές από μαύρες κηλίδες είναι χαρακτηριστικές του, καθιστώντας το εύκολα αναγνωρίσιμο.

Μπορεί να βρεθεί σε λιμνώνες και λιβάδια πλούσια σε λουλούδια, συχνά τοποθετημένα στα δασικά περιθώρια, σε υψόμετρο 25-1.500 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Το φυτό με το οποίο τρέφεται είναι το *Filipendula vulgaris*, ένα φυτό με λευκά άνθη ύψους περίπου ενός μέτρου. Δεν είναι ασυνήθιστο στην περιοχή, και έχει διαπιστωθεί ότι όποτε αυξάνεται ο αριθμός τους, το *brenthis Hecate* μπορεί να βρεθεί εκεί. Καθώς τα ενδιαιτήματα αλλάζουν εύκολα, πέφτουν θύματα των τρομακτικών εκτάσεων της σύγχρονης γεωργίας, αλλά και της πολύ πυκνής δόμησης.

Η κάμπια ξεχειμωνιάζει στο κέλυφος αυγών και αναπτύσσεται μέχρι τα τέλη Μαΐου. Οι ενήλικες πετούν ανάλογα με την τοποθεσία από τα τέλη Μαΐου έως τον Ιούλιο. Έχει μια γενιά το χρόνο.

Η οικολογική σημασία των πεταλούδων είναι τεράστια, όχι μόνο λόγω του υψηλού ποσοστού των ειδών και της βιομάζας που αντιπροσωπεύουν στα οικοσυστήματα, αλλά και επειδή λειτουργούν ως φυτοφάγα ζώα, επικονιαστές και τρόφιμα για εντομοφάγους οργανισμούς. Είναι ένας αξιόπιστος δείκτης της ταυτόχρονης παρουσίας άλλων φυτικών ειδών και ζώων. Οι πεταλούδες είναι εξαιρετικοί δείκτες ανθρωπογενών μεταβολών του τοπίου και ειδικότερα της αστικοποίησης. Είναι ευαίσθητες στις αλλαγές θερμοκρασίας, μικροκλίματος, υγρασίας και φωτεινότητας και της ποιότητας ζωής. Σε πολλές χώρες, οι συναρπαστικοί κύκλοι ζωής της χρησιμοποιούνται για να διδάξουν στα

Όσον αφορά την περιοχή μας, χάρη στην πλούσια χλωρίδα του Κακάβου και στα καλής ποιότητας δάση του με τα άφθονα νερά, παρουσιάζεται μια αρκετά μεγάλη ποικιλία πεταλούδων, συμπεριλαμβανομένων και σπανίων. Σίγουρα η έρευνα βρίσκεται σε αρκετά αρχικά στάδια και χρειάζεται να γίνει εκτενέστερη και με μεγαλύτερη ακρίβεια.

παιδιά τον φυσικό κόσμο. Εδώ και αιώνες γίνονται έρευνες με βάση την πεταλούδα, σε πολλούς τομείς συμπεριλαμβανομένων της πλοήγησης, της εμβρυολογίας, της μίμησης και της διατήρησης της βιοποικιλότητας. Δυστυχώς όμως σήμερα στη λεκάνη της Μεσογείου ο πληθυσμός των πεταλούδων παρουσιάζει μείωση. Σύμφωνα με την έκθεση του Κέντρου Μεσογειακής Συνεργασίας της Διεθνούς Ένωσης Διατήρησης της Φύσης, η οποία παρουσιάστηκε σε Παγκόσμιο Συνέδριο Διατήρησης της Χαβάης, το 5% των πεταλούδων της Μεσογείου απειλείται από εξαφάνιση. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έκθεσης, οι πιο σοβαρές απειλές για τις μεσογειακές πεταλούδες είναι η μετατροπή των χορτολιβαδικών εκτάσεων σε γεωργικές. Άλλες σημαντικές απειλές είναι η κλιματική αλλαγή, η αυξημένη συχνότητα και ένταση των πυρκαγιών καθώς και η ανάπτυξη του τουρισμού. Όπως φαίνεται και από τα είδη που παρουσιάστηκαν παραπάνω, ενώ στην ευρύτερη παγκόσμια κατανομή τους χαρακτηρίζονται ως είδη που δεν ανησυχούν την επιστημονική κοινότητα, στην Ελλάδα είτε παρουσιάζουν μειωμένους πληθυσμούς, είτε προστατεύονται από κάποιο ιδιαίτερο καθεστώς.

Όσον αφορά την περιοχή μας, χάρη στην πλούσια χλωρίδα του Κακάβου και στα καλής ποιότητας δάση του με τα άφθονα νερά, παρουσιάζεται μια αρκετά μεγάλη ποικιλία πεταλούδων, συμπεριλαμβανομένων και σπανίων. Σίγουρα η έρευνα βρίσκεται σε αρκετά αρχικά στάδια και χρειάζεται να γίνει εκτενέστερη και με μεγαλύτερη ακρίβεια. Η βαθύτερη γνώση των ιδιαιτεροτήτων και της σπανιότητας ενός τόπου, προσφέρει αρκετές δυνατότητες. Ιδιαίτερα όσον αφορά τις πεταλούδες, θα μπορούσε να εκδοθεί ένας οδηγός αναγνώρισης των πεταλούδων της περιοχής μας, όπως έχουν εκδώσει κι άλλες περιοχές ή να διαμορφωθεί ένα τμήμα του Κακάβου ως επισκέψιμο για την παρατήρησή τους. Πολλοί άνθρωποι ανά τον κόσμο, ταξιδεύουν για να παρατηρήσουν ένα σπάνιο είδος από κοντά, να το αναγνωρίσουν και να το ταξινομήσουν. Δηλώνουν λάτρεις της πεταλούδας συλλέγοντας συνεχώς πληροφορίες για αυτήν, γιατί όχι και οι κάτοικοι αυτού του τόπου που έχουν την ευλογία να συνυπάρχουν με σπάνια και μοναδικά είδη της. ■

1. **Κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων ειδών:** Κατάλογος των απειλούμενων ειδών που αποτελεί την πληρέστερη πηγή πληροφοριών στον κόσμο για την παγκόσμια κατάσταση διατήρησης των ζώων, μυκήτων και φυτικών ειδών. Ο κόκκινος κατάλογος της IUCN είναι ένας κρίσιμος δείκτης της υγείας της παγκόσμιας βιοποικιλότητας.
2. **LC (Least Concern):** Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα είδη που έχει εκτιμηθεί ότι δεν ανήκουν στις κατηγορίες κινδύνου.
3. **Πρόγραμμα βιοτόπων Corine:** Το πρόγραμμα CORINE άρχισε να εκπονείται το 1985 στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας με στόχο την οργάνωση των πληροφοριών για την κατάσταση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων.

Τρακτέρ. Ώρα για τα χωράφια [φωτογραφία του Ν. Δεσλή]

Οικογενειακή υπόθεση [φωτογραφία του Χ. Καραβασίλη και της Κ. Τριανταφύλλου]

“Έρως ανίκατε μάχαν”
[φωτογραφία του Ν. Δεσλή]

Κάτω από το φρέντζο [φωτογραφία του Ν. Δεσλή]

Αλώνι και παράδοση [φωτογραφία του Ν. Δεσλή]

Ελεύθεροι και ωραίοι
[φωτογραφία του Ν. Δεσλή]

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Ψάρια στην εφημερίδα
[φωτογραφία του Α. Καρατζοβάλη]

Χορεύετε; [φωτογραφία της Φ. Στέλιου]

Ώπα!!! [φωτογραφία του Σ. Τζούμνια]

Ουζάκι και απόλαυση
[φωτογραφία του Ν. Κοριέση]

Στου Μαύρου Νιου τ' Αλώνι
[φωτογραφία του Σ. Τζούμνια]

Ιερισσιώτες στο Όρος!
[φωτογραφία του Σ. Τζούμνια]

Έρευνα για τον στρατηγικό σχεδιασμό δικτύου μονοπατιών στην Π.Ε. Χαλκιδικής

Κείμενο: ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΖΑΓΚΑΣ

Καθηγητής Δασολογίας στο ΑΠΘ, Πρόεδρος της σχολής Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του ΑΠΘ & Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Δασολογικής Εταιρείας

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ

Η «Έρευνα για τον στρατηγικό σχεδιασμό δικτύου μονοπατιών στην Π.Ε. Χαλκιδικής», η οποία αφορούσε στον Στρατηγικό Σχεδιασμό Δικτύου Μονοπατιών στην Π.Ε. Χαλκιδικής, ανατέθηκε στο Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος Α.Π.Θ. με την από 1/12/2017 σύμβαση ανάθεσης έργου, που υπογράφηκε μεταξύ της εταιρείας WATT and VOLT που εδρεύει στην Αθήνα και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης- Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας. Η έρευνα χρηματοδοτήθηκε από την εταιρεία WATT and VOLT και αποτελεί παράδειγμα καλής πρακτικής και συνεργασίας για τον ελληνικό χώρο, αφού σπάνια βλέπουμε να συνεργάζονται φορείς του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα με τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας. Τελικός αποδέκτης των αποτελεσμάτων της έρευνας ήταν ο Τουριστικός Οργανισμός Χαλκιδικής, γεγονός που ενισχύει ακόμα περισσότερο το πνεύμα συνεννόησης και συνεργασίας και στοχεύει στη συμβολή όλων των πλευρών στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών από μέρους των τουριστικών επιχειρήσεων της χώρας και ο οποίος επιδιώκει την ποιοτική και ποσοτική αναβάθμιση του τουριστικού της προϊόντος, ανταποκρινόμενος έτσι πληρέστερα στις απαιτήσεις των επισκεπτών της περιοχής με ταυτόχρονη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου.

Στον Τουριστικό Οργανισμό Χαλκιδικής συμμετέχουν η Περι-

φερειακή Ενότητα Χαλκιδικής, το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Κεντρικής Μακεδονίας, η Ένωση Ξενοδοχείων Χαλκιδικής, η Ομοσπονδία Οικογενειακών Καταλυμάτων Χαλκιδικής, η Ένωση camping Χαλκιδικής, ο Δήμος Αριστοτέλη, ο Δήμος Σιθωνίας, ο Δήμος Πολυγύρου, ο Δήμος Νέας Προποντίδας και ο Δήμος Κασσάνδρας. Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου είναι ο κ. Τάσιος Γρηγόρης ο οποίος είναι Πρόεδρος της Ένωσης Ξενοδοχείων Χαλκιδικής.

Η ομάδα που εργάστηκε για την υλοποίηση του παρόντος έργου αποτελείται από τους:

- Ζάγκα Θεοχάρη, καθηγητή Α.Π.Θ., Δασολόγο-Περιβαλλοντολόγο, Επιστημονικά Υπεύθυνο
- Καραγιάννη Ευάγγελο, καθηγητή Α.Π.Θ., Δασολόγο-Περιβαλλοντολόγο
- Σιάφαλη Ευαγγελία, MSc Δασολόγο-Περιβαλλοντολόγο Α.Π.Θ.- Υποψήφια Διδάκτορα Α.Π.Θ.
- Ζάγκα Θεοδώρα, Γεωπόνο Α.Π.Θ.- MSc Αρχιτέκτονα Τοπίου Α.Π.Θ.- Υποψήφια Διδάκτορα Α.Π.Θ.

Τα μονοπάτια ως βασικό στοιχείο αναψυχικής δραστηριότητας

Τα μονοπάτια έχουν εξελιχθεί σε βασικό στοιχείο αναψυχικής δραστηριότητας. Τα οφέλη από την τακτική επίσκεψη στο δασικό περιβάλλον

είναι πολλά, καθώς επηρεάζει την ψυχολογία του επισκέπτη. Καταρχήν μειώνει την αρτηριακή πίεση και τον καρδιακό ρυθμό και έχει χαλαρωτική επίδραση στους περιπατητές και έμμεσα επηρεάζει το ενδοκρινικό-ανοσοποιητικό σύστημα, προκαλώντας μείωση της αδρεναλίνης. Η άσκηση αναψυχικής δραστηριότητας στα μονοπάτια μειώνει το άγχος, καταπολεμά την κατάθλιψη, τον θυμό, την κούραση, αυξάνοντας τη ζωτικότητα και την ευεξία.

Η Ελλάδα, λόγω του έντονου ανάγλυφου, της γεωγραφικής απομόνωσης ολόκληρων περιοχών και της σχετικής καθυστέρησης στην ανάπτυξη του οδικού δικτύου της, είναι μια χώρα με πλήθος μονοπατιών. Επομένως, ένα σημαντικό κομμάτι για την ανάπτυξη της χώρας πρέπει να στηριχθεί στον εναλλακτικό τουρισμό υπαίθρου.

Η αποκατάσταση και η χάραξη καινούργιων διαδρομών, πρέπει να γίνεται με τη φιλοσοφία της διατήρησης των τοπικών στοιχείων της περιοχής, έτσι ώστε να μην αλλοιώνεται η ήδη υπάρχουσα αρχιτεκτονική του τοπίου και ακόμη να προσελκύει τον σύγχρονο φυσιολάτρη τουρίστα.

Ο κατάλληλος σχεδιασμός και κατασκευή ενός μονοπατιού σύμφωνα με συγκεκριμένες τεχνικές προδιαγραφές, αποσκοπεί στην εξοικονόμηση πόρων και στην ελαχιστοποίηση των προβλημάτων συντήρησης και διαχείρισης. Επιπλέον, με την εφαρμογή κατάλληλης σήμανσης ο επισκέπτης αισθάνεται ασφάλεια και βελτιώνεται η ποιότητα υπηρεσιών αναψυχής.

Μέχρι σήμερα, η χάραξη, διάνοξη, σήμανση, αποκατάσταση και συντήρηση των δασικών μονοπατιών (εθνικών και ευρωπαϊκών) στην Ελλάδα, γινόταν κατά κανόνα χωρίς τεχνικές προδιαγραφές, αλλά κατά περίπτωση σύμφωνα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιοχή και την πρόταση του μελετητή που έχει αναλάβει το έργο.

Πρόσφατα δημοσιεύθηκε η Υ.Α. 151344/165/18.01.2017 (ΦΕΚ Β' 206/30.01.2017), σύμφωνα με την οποία καθορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές χάραξης, σήμανσης, διάνοξης και συντήρησης των ορειβατικών – πεζοπορικών μονοπατιών, περιλαμβάνει 19 Άρθρα και 4 Παραρτήματα.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν ο εντοπισμός, η σήμανση και η συντήρηση υφιστάμενων μονοπατιών, αλλά και η χάραξη νέων διαδρομών, ώστε να αποτελέσει την κατευθυντήρια γραμμή για την εκπόνηση οριστικής μελέτης όπου θα οριστικοποιηθεί η τελική επιλογή των διαδρομών και η οργάνωση του δικτύου για την υλοποίηση του έργου «Έρευνα για τον στρατηγικό σχεδιασμό δικτύου μονοπατιών στην Π.Ε. Χαλκιδικής».

Επιπλέον, προτάθηκε η χάραξη του Κορυφαίου Μονοπατιού Ποιότητας LQT (Leading Quality Trail), μήκους 130 χλμ. περίπου, το οποίο θα λάβει πιστοποίηση από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Πεζοπόρων (European Rambles Association-ERA).

Ακόμη, τέθηκαν οι βασικές αρχές του σχεδιασμού και τα κριτήρια κατηγοριοποίησης των πεζοπορικών διαδρομών και οργάνωσης του δικτύου.

Οι διαδρομές θα κωδικοποιηθούν και θα αριθμηθούν για να είναι εύκολα αναγνωρίσιμες ώστε και οι μικρότερες κυκλικές διαδρομές να λάβουν πιστοποίηση από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Πεζοπόρων (European Rambles Association-ERA), αλλά και την πιστοποίηση σε εθνικό επίπεδο σύμφωνα με τις Τεχνικές Προδιαγραφές που έχουν δημοσιευθεί.

Θα προσδιοριστεί με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια η πορεία τους, η οποία θα οριστικοποιηθεί με την εκπόνηση του οριστικού σχεδιασμού. Επίσης, έγινε προσδιορισμός των απαιτούμενων εργασιών και εκτίμηση του προϋπολογισμού της απαιτούμενης δαπάνης υλοποίησης του έργου.

Η προτεινόμενη οργάνωση και οι προτεινόμενες επεμβάσεις ακολουθούν τις αρχές της αρχιτεκτονικής του τοπίου, του βαθμού αντοχής του φυσικού πόρου για αναψυχή και γενικότερα κινούνται στο πλαίσιο της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Στη συνέχεια παρατίθεται ο πρώτος κατάλογος των μονοπατιών τα οποία θα αποτελέσουν το δίκτυο στην παρούσα φάση και μακάρι ο ρυθμός υλοποίησής τους (χάραξη-σήμανση-συντήρηση-αξιοποίηση) να οδηγήσει στον θεαματικό

εμπλουτισμό του, συμβάλλοντας έτσι στο να γίνει η Π.Ε. Χαλκιδικής προσφιλής προορισμός, όχι μόνο για τις θάλασσες και τις παραλίες της αλλά και για τις ομορφιές της, το φυσικό περιβάλλον, την ιστορία και τον πολιτισμό που κρύβει στα ενδότερά της.

Ακόμη, κατατέθηκαν μελέτες για την σήμανση και σύνταξη χάρτη των

τριών πρώτων πιλοτικών μονοπατιών τα οποία βρίσκονται στην περιοχή «Πόρτο Κουφό» της Δ.Ε. Τορώνης του Δήμου Σιθωνίας, στην περιοχή «Μαυρόμπαρα» της Δ.Ε. Πολύχρονο του Δήμου Κασσανδρείας και του Αριστοτελικού μονοπατιού στην περιοχή «Στάγειρα-Π. Στάγειρα» της Δ.Ε. Σταγείρων του Δήμου Αριστοτέλη.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ

Διαδρομή

Απόσταση (m)

Περιηγητικές διαδρομές Κασσάνδρας

Δ1	Σάνη – Καταφύγιο Πουλιών – Σάνη	8.090
Δ2	Σάνη – Κάμπινγκ Σάνη – Σίβηρη	10.800
Δ3	Ποσειδί – Πευκοδάσος – Ποσειδί	4.620
Δ4	Πολύχρονο – Χελώνες – Πολύχρονο	19.400
Δ5	Μαυρόμπαρα	4.800
Δ6	Χανιώτη – Πυροφυλάκιο – Χανιώτη	12.800

Περιηγητικές διαδρομές Σιθωνίας

Δ7	Νικήτη-Άγιος Νικόλαος-Νικήτη	9.000
Δ8	Ακτή Ελιάς-Άγιος Παύλος-Ακτή Ελιάς	5.750
Δ9	Νέος Μαρμαράς – Παρθενώνας	5.000
Δ10	Ν.Μαρμαράς-Τούρλες	7.800
Δ11	Πόρτο Καρράς- Ακτή	9.800
Δ12	Πόρτο Κουφό	6.200
Δ13	Συκιά – Κυκλική διαδρομή	12.500
Δ14	Καρχαρίας-κυκλική διαδρομή	7.700
Δ15	Σάρτη-Αγία Παρασκευή	6.840

Περιηγητικές διαδρομές χερσονήσου Άθως

Δ16	Αμμουλιανή-Αλυκές	4.380
Δ17	Ουρανούπολη κυκλική διαδρομή	5.970
Δ18	Ουρανούπολη-Τρυπητή	12.240

Περιηγητικές διαδρομές Ορεινή Χαλκιδική

Δ19	Αριστοτελικό μονοπάτι	14.000
Δ20	Πολύγυρος κυκλική διαδρομή	12.700
Δ21	Βράσταμα-Ταξιάρχης	9.050
Δ22	Βράσταμα-φυσικό σπήλαιο του Αγίου Ευθυμίου	9.417
Δ23	Παλαιόχωρα-Προφήτης Ηλίας	12.800
Δ24	Ολυμπιάδα-Στάγειρα-Ολυμπιάδα	11.400
Δ25	Πετράλωνα	4.000

Αριστοτελικό μονοπάτι στην περιοχή «Στάγειρα-Π. Στάγειρα» της Δ.Ε. Σταγείρων του Δήμου Αριστοτέλη

Η παρούσα μελέτη, αφορά στη σήμανση και σύνταξη χάρτη του Αριστοτελικού μονοπατιού στην περιοχή «Στάγειρα-Π. Στάγειρα» της Δ.Ε. Σταγείρων του Δήμου Αριστοτέλη.

Η περιοχή αναφοράς εντοπίζεται στο Δήμο Αριστοτέλη στην Π.Ε. Χαλκιδικής. Η παρουσία της ανθρωπογενούς δραστηριότητας στην περιοχή είναι ορατή, γίνεται ιδιαίτερα έντονη κυρίως κατά τους θερινούς μήνες, καθώς αποτελεί τουριστικό θέρετρο. Στον οικισμό εντοπίζονται επιχειρήσεις εστίασης, απουσιάζουν όμως οι ξενοδοχειακές μονάδες και οι χώροι φιλοξενίας. Υπάρχει οργανωμένο οδικό δίκτυο, δεν υπάρχει όμως σύνδεση με μέσα μαζικής μεταφοράς μεταξύ των Σταγείρων και της Ολυμπιάδας όπου πλησίον καταλήγει το μονοπάτι, γεγονός το οποίο θα δυσχεράνει τις μετακινήσεις των περιπατητών.

Το σχήμα του άξονα (οριζοντιογραφία) του μονοπατιού αναφοράς έχει σχήμα γραμμικό. Το συνολικό μήκος του φτάνει τα 13.500μ. περίπου. Το μονοπάτι διέρχεται από θαμνώδεις, δασικές εκτάσεις και δρόμους πλησίον δημοσίων και ιδιωτικών ιδιοκτησιών, ενώ μεγάλο μέρος της διαδρομής διέρχεται από το Καταφύγιο Άγριας Ζωής «Κρυονέρι Καλογερίκο».

Το φυσικό περιβάλλον που συναντάται στην περιοχή μπορεί να χαρακτηριστεί καθαρά δασικό και μόνο σε περιορισμένη έκταση συναντά κάποιος χαμηλή βλάστηση και γεωμορφολογικούς σχηματισμούς.

Εικ.2. Ενδιαφέρων γεωλογικός σχηματισμός πάνω από τον οικισμό Ν. Στάγειρα (προσωπικό αρχείο)

Η αφετηρία εντοπίζεται στα Στάγειρα, αριστερά στο λόφο του Αγίου Δημητρίου με το συγκρότημα των Σιδηροκαυσίων απέναντι από το Άλσος του Αριστοτέλη το οποίο ήταν η έδρα του μεταλλείου και σημαντικό διοικητικό κέντρο της περιοχής, με δικό του νομισματοκοπείο. Υπάρχουν και άλλα ενδιαφέροντα μνημεία όπως πύργοι, δημόσια λουτρά και το κονάκι του Μαδέμ Αγά, από την εποχή των Σιδηροκαυσίων, και διέρχεται πλησίον της παλιάς εκκλησίας «Σπηλιώτισσα».

Στη συνέχεια ακολουθεί ανοδική πορεία έως τη θέση αναψυχής «Κερασούδα».

Εικ.3-4. Η θέση αναψυχής «Κερασούδα» (προσωπικό αρχείο)

Από εκεί η διαδρομή ακολουθεί κυρίως καθοδική πορεία, μέσα σε δάσος καστανιάς και καταλήγει στα Αρχαία Στάγειρα τα οποία βρίσκονται στη χερσόνησο Λιστόπι, δίπλα στο χωριό της Ολυμπιάδας και πολύ κοντά στον Αρχαιολογικό χώρο των Σταγείρων.

Ειδικά τοπία

Η περιοχή συνδυάζει δασικό και παράκτιο τοπίο υψηλής αισθητικής αξίας. Ιδιαίτερη αξία προσδίδει στον τόπο η ποικιλομορφία και ποικιλότητα στη σύνθεση της βλάστησης που εκδηλώνεται με την εναλλαγή των διαφόρων ειδών φυλλοβόλων και αειφύλλων πλατυφύλλων και των συνακόλουθων τύπων οικοτόπων.

Εικ.5. Χαμάμ που λειτουργούσε επί τουρκοκρατίας και εντοπίζεται πλησίον της διαδρομής (προσωπικό αρχείο)

Εικ.6. Το πάρκο του Αριστοτέλη (προσωπικό αρχείο)

Εικ.7. Τα σημεία εισόδου της διαδρομής (προσωπικό αρχείο)
 Διακρίνεται έντονη ποικιλομορφία αναγλύφου και τοπιακών ενοτήτων κατά τη διάρκεια της διαδρομής, κάτι που προσδίδει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, κρατώντας συνεχώς σε εγρήγορση τον περιπατητή, καθώς διαδέχονται η μία ενότητα την άλλη.

Εικ.8. Πανοραμική άποψη της Σιθωνίας από σημείο θέας της διαδρομής (προσωπικό αρχείο)

Το τοπίο της περιοχής χαρακτηρίζεται ως δασικό, κυρίως περικλειστο και κατά τόπους θαμνώδες με πανοραμική θέα, αναλόγως της θέσης του περιηγητή. Γενικότερα κατά τη διάρκεια της διαδρομής εντοπίζονται ποικίλα σημεία ενδιαφέροντος, όπως υπέργρηρα δέντρα, σημεία με ενδιαφέρουσα βλάστηση ή με ενδιαφέρουσα θέα προς τη Σιθωνία αλλά και οικισμοί ή αρχαιολογικοί χώροι και θέσεις θρησκευτικού ενδιαφέροντος.

Εικ.9-10. Αιωνόβια δέντρα που συναντάει κανείς κατά τη διαδρομή (προσωπικό αρχείο)

ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΜΟΝΟΠΑΤΙΟΥ

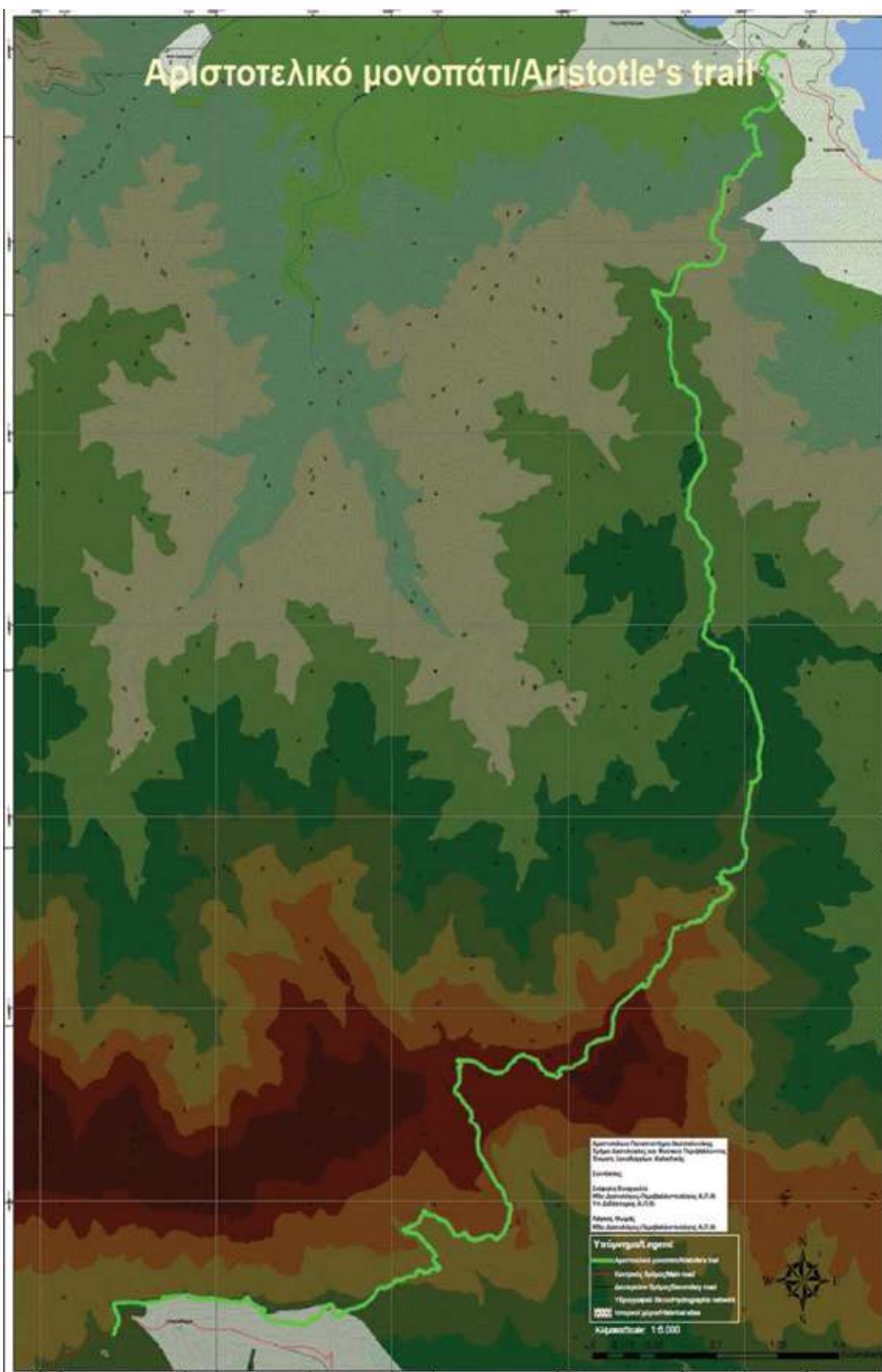
Το «μονοπάτι του Αριστοτέλη» ανήκει στην κατηγορία «μέτριου» (medium) βαθμού δυσκολίας και κατά τόπους στην κατηγορία «δύσκολου» (hard) βαθμού που σημαίνει πως δεν είναι βατό από άτομα όλων των ηλικιών, δίχως καλή φυσική κατάσταση, αλλά και από ΑΜΕΑ.

Σοφία Δ. Νικολαΐδου
 Διαιτολόγος - Διατροφολόγος
 Κιν.: 6944 794 847

Νέα Ρόδα
630 75 Χαλκιδική
Ελευθερίας 49
Νέα Πολιτεία Ευόσμου
562 24 Θεσσαλονίκη

email: sofia.nikolaidou@yahoo.gr

Βιώσιμος τουρισμός

Οι λειτουργίες του βιώσιμου τουρισμού αποτελούν πρόκληση για τα δάση και τις δασικές εκτάσεις όπου οι οικολογικές αξίες έρχονται συχνά σε άμεση αντίθεση με τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Οι υπηρεσίες ενός οικοσυστήματος, όπως η χρήση του φυσικού περιβάλλοντος για αναψυχή, ωφελούν άμεσα την ανθρώπινη δραστηριότητα, ενώ παράλληλα επηρεάζουν τους φυσικούς πόρους της περιοχής.

Ο βιώσιμος τουρισμός αναφέρεται σε μια μορφή τουρισμού στην οποία η χρήση πόρων ικανοποιεί τις ανάγκες των επισκεπτών, διατηρώντας παράλληλα το περιβάλλον για την απόλαυση των επόμενων γενεών. Ένα τοπίο σε οποιοδήποτε τουριστικό περιβάλλον είναι ένα καταναλωτικό προϊόν.

Οι δραστηριότητες αναψυχής και ο τουρισμός αναγκαστικά συγκεντρώνουν δύο στρατόπεδα: οικονομική ανάπτυξη και διατήρηση.

Συνεπώς, σκοπός είναι μέσω ενός σωστού Σχεδιασμού Δικτύου Μονοπατιών στην Π.Ε. Χαλκιδικής, να επιτευχθεί οικονομική ανάπτυξη μέσω της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου στην περιοχή και παράλληλα να διατηρείται αναλλοίωτο το φυσικό περιβάλλον.

Με τον σχεδιασμό του δικτύου μονοπατιών και με τη σήμανση των πρώτων πιλοτικών μονοπατιών ανοίγονται νέοι ορίζοντες στην περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της Π.Ε. Χαλκιδικής με τρόπο ασφαλή και βιώσιμο. Ένας από τους στόχους του Τουριστικού Οργανισμού Χαλκιδικής είναι η προσέλκυση απαιτητικότερων επισκεπτών οι οποίοι επιθυμούν, εκτός από την απόλαυση των εξωτικών της παραλιών, την ανακάλυψη και εξερεύνηση και των πιο ορεινών ή απομακρυσμένων από τα παράλια περιοχών, οι οποίες έχουν να επιδείξουν τεράστιο ενδιαφέρον και ανάλογο κάλλος.

Η τριμερής αυτή συνεργασία αποτελεί κάτι πρωτοποριακό για την ελληνική πραγματικότητα, καθώς συνήθως παρουσιάζεται δυσκολία συνεργασίας τόσο του Δημόσιου όσο και του Ιδιωτικού Τομέα με τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και τα Ερευνητικά Κέντρα της Χώρας. Το εγχείρημα αυτό αποτελεί μόνο την αρχή της συνεργασίας, την απόδειξη στην πράξη της εμπιστοσύνης και αισιόδοξης προοπτικής και είναι βέβαιο ότι θα υπάρξει συνέχεια προς όφελος όλων των συνεργαζομένων φορέων. ■

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
Κ Ο Μ Μ Ω Σ Ε Ι Σ

Ιερισσός, Χαλκιδική
23770 22422 / 697 221 4276

ΙΑΤΡΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΕΙΔΗ ΔΩΡΩΝ - ART SHOP
ΑΚΑΝΘΟΥ 4 ,
ΤΗΛ.: 23770 41074 / 6985 990 567

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΙΣΣΟΥ

Κείμενο: ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ

Στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας φυλάσσονται σε πρωτότυπη μορφή οι πρώτοι εκλογικοί κατάλογοι της Μακεδονίας και κατ' επέκταση της Ιερισσού, που συντάχθηκαν το 1914· 1,5 χρόνο μόλις από την απελευθέρωση¹. Είναι ένα σπουδαίο αρχείο για την ιστορία της Ιερισσού αλλά και της κάθε οικογένειας ξεχωριστά, γιατί μέσα από αυτό (και τους εκλ. καταλόγους του 1927²) μπορούμε να παρακολουθήσουμε το γενεαλογικό δέντρο της κάθε οικογένειας, και την κοινωνική, την οικονομική και δημογραφική διάρθρωση του πληθυσμού της.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1910, η Ιερισσός εμφανίζεται ως ένας από τους εύρωστους πληθυσμιακά οικισμούς της Χαλκιδικής. Στην πρώτη απογραφή που διενεργήθηκε το 1913 από τη Στατιστική Υπηρεσία του Ελληνικού κράτους³, ο πληθυσμός της ανέρχονταν στους 2110 κατοίκους.

Οι εκλογικοί κατάλογοι καταρτίστηκαν για την εκλογική αναμέτρηση της 31ης Μαΐου του 1915. Δικαίωμα ψήφου είχαν μόνο οι άρρενες κάτοικοι με ηλικία άνω του 21ου έτους. Δηλαδή από το σύνολο των κατοίκων δε φαίνεται στους εκλογικούς καταλόγους ο γυναικείος πληθυσμός, καθώς και άρρενες κάτω των 21 χρ.. Το σύνολο των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων είναι 706· δηλαδή το 1/3 περίπου του συνόλου των κατοίκων της Ιερισσού. Η κάθε σελίδα των καταλόγων χωρίζεται σε 6 στήλες: Αύξων αριθμός, Επώνυμο, Όνομα, Όνομα πατρός, Ηλικία, Επάγγελμα, Διαμονή. Ο νεότερος ψηφοφόρος είναι γεννηθείς το 1892 και ο γηραιότερος είναι ο Αστέριος Χασάπης του Δημητρίου, ετών 96, γεννηθείς το 1818· δηλαδή 3 χρόνια πριν την επανάσταση του 1821. Το έτος γέννησης του πατέρα του Δημητρίου, πρέπει να το υποθέσουμε με ασφάλεια πριν το 1800. Επίσης ο

Δήμος Καραδήμος του Δημητρίου, ετών 91, είναι γεννηθείς το 1823, και ο Γεώργιος Καραμισαλής του Βασιλείου, ετών 86, είναι γεννηθείς το 1828. Βρίσκουμε επίσης ονόματα που μας θυμίζουν την πρόσφατη ιστορία του τόπου· όπως του προεστού της Ιερισσού κατά την Τουρκοκρατία Ιωάννη Μαρίνου του Αναγνώστη, γεννηθέντα το 1848. Ο πατέρας του, Αναγνώστης, ήταν γιος του γνωστού οπλαρχηγού της ελληνικής επανάστασης στη Χαλκιδική Στεριανού Μαρίνου.

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο που μας δίνουν οι πρώτοι κατάλογοι, είναι τα επαγγέλματα. Από αυτά μπορούμε να εκμεινύσουμε την οικονομική δραστηριότητα της κωμόπολης στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας και στη συνέχεια στα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης. Φυσικά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πολλές φορές η κύρια επαγγελματική κατάσταση ενός ατόμου ήταν ρευστή. Δηλαδή ένας караβομαραγκός θα μπορούσε να ασχοληθεί παράλληλα με έπιπλα, ένας γεωργός με την κτηνοτροφία ή την υλοτομία, και το αντίθετο. Θα πρέπει να υποθέσουμε ότι πίσω από την πολυπληθέστερη επαγγελματική ομάδα που δηλώνεται ως «εργάτης», χαρακτηρίζονται άνθρωποι που δουλεύουν σε διάφορες εργασίες στα γύρω μετόχια της περιοχής ή είναι μισθωτοί σε διάφορους επαγγελματικούς κλάδους· π.χ. στην οικοδομή. Βρίσκουμε συνολικά 48 κύριες επαγγελματικές δραστηριότητες (κάποιες σήμερα έχουν εξαφανιστεί και μαρτυρούν μια άλλη εποχή, π.χ. επάγγελμα οπλαρχηγός)!!! Αυτές είναι με αλφαβητική σειρά και αριθμό απασχολομένων: **αγιογράφοι 2, αγωγάτες 34, αλιείς 64, αμαξήλατες 1, αρτοποιοί 3, βαρελοποιοί 5, βαφείς 1, βυρσοδέψες 2, γανωτές 1, γεωργοί 119, δασοφύλακες 1, διδάσκαλοι 3, έμποροι 18, εργάτες 216, ζαχαροπλάστες 1,**

Η Ιερισσός λίγο πριν τον καταστροφικό σεισμό του 1932 [Φωτογραφία του Πολιτιστικού Κέντρου Ιερισσού]

θερμαστές 1, καφεπώλες 4, κηπουροί 3, κουρείς 5, κρεοπώλες 11, κτηματίες 8, κτίστες 22, λεπτουργοί 2, μάγειρες 2, μαραγκοί 2, μελισσοτρόφοι 7, μεταπράτες 1, μυλωνοί 3, ναυπηγοί (καραβομαραγκοί) 10, ναύτες 12, ξενοδόχοι 4, ξυλοκόποι 2, ξυλουργοί 27, οδοντίατροι 1, οπλαρχηγοί 1, παντοπώλες 1, ποιμένες (κτηνοτρόφοι) 21, ράπτες 23, σαγματοποιοί 2, σαμαράδες 1, σιδηρουργοί 5, σχοινοποιοί 1, τηλεγραφητές 1, υλοτόμοι 4, υπάλληλοι 10, υποδηματοποιοί 16, φανοποιοί 1, χρωματιστές 1. Ανάμεσά τους υπάρχουν 20 άτομα που δε δηλώνουν επάγγελμα λόγω ίσως γήρατος ή άλλης αιτίας.

Πολλά από τα επώνυμα του 1914 σήμερα έχουν εξαφανιστεί, άλλα έχουν αλλάξει και κάποια αποδόθηκαν λάθος από τον γραφέα στη πρώτη αυτή, βιαστική ίσως, καταγραφή. Κάποιες φορές καταγραφόταν το παρατσούκλι, που ήταν με αυτό πιο γνωστό το άτομο στον οικισμό, και παγιωνόταν με αυτόν τον τρόπο ως κύριο όνομα. Π. χ. οι οικογένειες Λεμπίδα, Τσότα και Κασκέτη προέρχονται από την ίδια οικογένεια. Επίσης οι οικογένειες Κουτσούπη, Τζίτζου και Στέλιου, όπως και οι οικογένειες Παρθενιώτη, Ντάνη και Δάνη, κ.α.. Σε αυτές τις οικογένειες κυριάρχησαν ως κύρια ονόματά τους τα παρωνύμια. Στους εκλογικούς καταλόγους του 1927 βρίσκουμε μία περισσότερο προσεκτική απόδοση των ονομάτων. Π.χ., βρίσκουμε το επώνυμο «Τζίτζος», αλλά και το «Τζίτζιος», ή το «Καραμανώλας» αλλά και το «Καραμανώλης». Επώνυμο όπως το «Γκατζώνης», το βρίσκουμε ως «Κατζώνης» το 1914 και το 1927 ως «Γκατζώνης», το επώνυμο «Τριτιλίνης» το βρίσκουμε το 1927 ως «Τερτιλίνης», το «Δισιάς» του 1914, το βρίσκουμε το 1927 ως «Δισλής» και σήμερα το γνωρίζουμε ως «Δεσλής» κτλ.

Τέλος, θα παρατηρήσουμε καταγεγραμμένα 30 Αρμένικα ονόματα, όπως τα: Αγαπανιάν, Αρεβιάν, Ζεκονιάν, Τοπαλιάν, κτλ. Υποθέτουμε ότι μία ομάδα Αρμενίων εγκαταστάθηκε για μικρό χρονικό διάστημα στη περιοχή λόγω των διωγμών τους από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Γι' αυτόν το λόγο δεν άφησαν μαρτυρίες στη συλλογική μνήμη των κατοίκων. ■

Παραθέτουμε στην αρχική τους μορφή τους πρώτους αυτούς εκλογικούς καταλόγους της Ιερισσού:

2840	»	Ιωάννης	»	30	»	Ιερισσός
2841	Αθωνάκης	Γεώργιος	Κωνσταντίνος	45	ναύτης	»
2842	Αντώνης	Νικόλαος	Κώστας	37	αγωγάτης	»
2843	Αλεξάνδρης	Θεόδωρος	Παναγιώτης	49	»	»
2844	Αργαλιός	Δημήτριος	Ιωάννης	39	γεωργός	»
2845	»	Αστέριος	Γεώργιος	36	»	»
2846	»	Δημήτριος	Θεόδωρος	51	»	»
2847	»	Θεόδωρος	Δημήτριος	29	»	»
2848	»	Ευστάθιος	»	26	ραπτής	»
2849	Αντώνης	Νικόλαος	Αγγελος	61	εργάτης	»
2850	Αντωνάκης	Ιωάννης	Αντώνιος	45	γεωργός	»

¹ Η απελευθέρωση της Ιερισσού έγινε στις 2 Νοεμβρίου του 1912.

² Θα τους δημοσιεύσουμε σε επόμενο τεύχος του περιοδικού μας.

³ Μαρία Λιλιπάκη Σπυροπούλου, Χαλκιδική, η εξέλιξη του οικιστικού δικτύου κατά την περίοδο 1912-1960, έκδοση Ν.Ε.Λ.Ε. Χαλκιδικής, σ. 23.

Α/Α	Όνομα	Όνομα πατρός	Επάγγελμα	Όνομα	Όνομα πατρός	Επάγγελμα	Διαμονή
2851	Αβραάμ	Σταυράκης	Αβραάμ	Χρήστος	Ιωάννης	46	Ιωάννης
2852	"	Ιωάννης	"	"	Γεώργιος	39	Κατάληλος
2853	Αβραάμ	Βασίλειος	Βασίλειος	Κωνσταντίνος	Βασίλειος	36	Μαργαρίτος
2854	Αναγνώστου	Ιωάννης	Ιωάννης	Ιωάννης	Χρήστος	55	Συλλογικός
2855	Αγγελούδης	Γεώργιος	Γεώργιος	"	Θεοδόσιος	61	Εργάτης
2856	"	Αστέριος	Αστέριος	"	Ιωάννης	31	"
2857	"	Ιωάννης	Ιωάννης	Αιμιλιανός	Θεολόγος	25	Κοινοβουλευτής
2858	Αναστάσιος	Αιμιλιανός	Αιμιλιανός	Γεώργιος	Αστέριος	43	Εργάτης
2859	"	Αστέριος	Αστέριος	Ιωάννης	Κωνσταντίνος	28	Μάγιστρος
2860	"	Δημήτριος	Δημήτριος	Γεώργιος	"	25	Εργάτης
2861	Αποστολίδης	Απόστολος	Απόστολος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	23	"
2862	Αδάμου	Ηλίας	Ηλίας	Αθανάσιος	Βασίλειος	44	"
2863	"	Νικόλαος	Νικόλαος	Βασίλειος	Βασίλειος	44	"
2864	"	Χρήστος	Χρήστος	Φεοδότης	Αθανάσιος	57	Μάγιστρος
2865	Αργυρανούδης	Παναγιώτης	Παναγιώτης	Ιωάννης	Ιωάννης	29	"
2866	Αγγελίδης	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	Φεοδότης	Φεοδότης	47	Εργάτης
2867	Ανδριάς	Μιχαήλ	Μιχαήλ	Αθανάσιος	Αθανάσιος	27	Εργάτης
2868	Ανεγνώστου	Αλέξανδρος	Αλέξανδρος	Χρήστος	Χρήστος	65	Συλλογικός
2869	Ασφαδανής	Καρωνίτιος	Καρωνίτιος	Μανώλης	Μανώλης	71	"
2870	Ανδρονικάτουδης	Μιχαήλ	Μιχαήλ	Δημήτριος	Δημήτριος	34	Εργάτης
2871	Αβραάμ	Μόσχος	Μόσχος	Νικόλαος	Νικόλαος	44	Εργάτης
2872	Ανεγνωστουδης	Ιωάννης	Ιωάννης	Χριστόδουλος	Χριστόδουλος	28	Εργάτης
2873	Αμπαλάς	Αναστάσιος	Αναστάσιος	Ιωάννης	Αστέριος	22	"
2874	Ανασταίου	Μαργαρίτος	Μαργαρίτος	Γεώργιος	Γεώργιος	55	Συλλογικός
2875	Αμαρυνίου	Αθανάσιος	Αθανάσιος	Γεωργιάδης	Γεωργιάδης	31	Εργάτης
2876	Αγλατών	Αθανάσιος	Αθανάσιος	Νικόλαος	Νικόλαος	58	Πομπή
2877	Αγαθανάν	Οζανές	Οζανές	Δημήτριος	Δημήτριος	29	"
2878	Αλακτιάν	Νταζαρά	Νταζαρά	Νικόλαος	Νικόλαος	54	Εργάτης
2879	"	Αρσενίτις	Αρσενίτις	Παναγιώτης	Παναγιώτης	28	"
2880	Αγλάτ	Ιωάννης	Ιωάννης	Αιμιλιανός	Αιμιλιανός	41	Μεταφράστης
2881	Αμπελιών	Μελίτη	Μελίτη	Φεοδότης	Φεοδότης	49	Μαργαρίτης
2882	Αεθλιών	Αβραάμ	Αβραάμ	Γεώργιος	Αστέριος	39	Εργάτης
2883	Αορίν	Καραματ	Καραματ	Αγγελο	Αγγελο	31	Εργάτης
2884	Ανασταίου	Ηλίας	Ηλίας	Παναγιώτης	Παναγιώτης	45	"
2885	Ανεγνώστης	Νικόλαος	Νικόλαος	Χριστόδουλος	Χριστόδουλος	32	Εργάτης
2886	Αντωνίου	Αθανάσιος	Αθανάσιος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	23	Εργάτης
2887	Βιάγος	Δημήτριος	Δημήτριος	Νικόλαος	Νικόλαος	85	Κοινοβουλευτής
2888	"	Ιωάννης	Ιωάννης	Πέτρος	Πέτρος	56	Εργάτης
2889	Βόντιος	Γεώργιος	Γεώργιος	Ιωάννης	Αιμιλιανός	71	"
2890	"	Παναγιώτης	Παναγιώτης	Φεοδότης	Φεοδότης	"	"
2891	Βουργιάς	Δημήτριος	Δημήτριος	Νικόλαος	Νικόλαος	43	"
2892	Βαββαράκης	Γεώργιος	Γεώργιος	Γεώργιος	Γεώργιος	61	"
2893	Βοδύγης	Απόστολος	Απόστολος	Νικόλαος	Νικόλαος	41	Εργάτης
2894	Βελώνης	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	Ιωάννης	Ιωάννης	36	Εργάτης
2895	Βαλαφάκης	Αθανάσιος	Αθανάσιος	Αιμιλιανός	Αιμιλιανός	61	Εργάτης
2896	"	Ιωάννης	Ιωάννης	Αστέριος	Αστέριος	"	"
2897	"	Δημήτριος	Δημήτριος	Νικόλαος	Νικόλαος	55	Εργάτης
2898	"	Φεοδότης	Φεοδότης	Αστέριος	Αστέριος	28	"
2899	"	Γεώργιος	Γεώργιος	Νικόλαος	Νικόλαος	22	"
2900	"	Γεώργιος	Γεώργιος	Σταυρανούδης	Σταυρανούδης	49	Μάγιστρος

Αριθ. Δε.	Επίσημον	Όνομα	Όνομα πατρός	Ηλικία	Επάγγελμα	Αιτία
3 001	Θομμάς	Νικόλαος	Νικόλαος	49	γεωργός	μερίστως
3 002	Θεοδοσίωτος	Θεόδωρος	Θεόδωρος	39	ιδιοκτήτης	»
3 003	Θεοδόσιος	Παναγιώτης	Παναγιώτης	35	»	»
3 004	Θομμάς	Ανάτολιος	Ανάτολιος	35	»	»
3 005	Ιωάννης	Ιωάννης	Ιωάννης	47	ιδιοκτήτης	»
3 006	Ιωσήφης	Αλέξανδρος	Αλέξανδρος	26	»	»
3 007	Ιωσήφης	Μαρίνος	Μαρίνος	23	»	»
3 008	Ιωάννης	Χρήστος	Χρήστος	»	»	»
3 009	Κωνσταντίνος	Μαρίνος	Μαρίνος	46	»	»
3 010	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	47	»	»
3 011	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	35	»	»
3 012	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	25	»	»
3 013	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	22	»	»
3 014	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	49	»	»
3 015	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	63	»	»
3 016	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	65	»	»
3 017	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	24	»	»
3 018	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	66	»	»
3 019	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	34	»	»
3 020	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	41	»	»
3 021	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	86	»	»
3 022	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	49	»	»
3 023	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	91	»	»
3 024	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	33	»	»
3 025	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	29	»	»
3 026	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	54	»	»
3 027	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	27	»	»
3 028	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	59	»	»
3 029	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	31	»	»
3 030	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	25	»	»
3 031	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	23	»	»
3 032	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	41	»	»
3 033	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	28	»	»
3 034	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	31	»	»
3 035	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	44	»	»
3 036	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	41	»	»
3 037	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	51	»	»
3 038	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	48	»	»
3 039	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	36	»	»
3 040	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	61	»	»
3 041	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	41	»	»
3 042	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	51	»	»
3 043	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	25	»	»
3 044	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	35	»	»
3 045	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	26	»	»
3 046	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	41	»	»
3 047	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	71	»	»
3 048	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	29	»	»
3 049	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	61	»	»
3 050	Κωνσταντίνος	Ανατόλιος	Ανατόλιος	27	»	»

Αριθ. Δε.	Επίσημον	Όνομα	Όνομα πατρός	Ηλικία	Επάγγελμα	Αιτία
2 951	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	25	»	»
2 952	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	36	»	»
2 953	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	23	»	»
2 954	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	35	»	»
2 955	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	29	»	»
2 956	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	45	»	»
2 957	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	34	»	»
2 958	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	33	»	»
2 959	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	71	»	»
2 960	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	41	»	»
2 961	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	34	»	»
2 962	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	25	»	»
2 963	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	22	»	»
2 964	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	35	»	»
2 965	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	22	»	»
2 966	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	51	»	»
2 967	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	»	»	»
2 968	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	»	»	»
2 969	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	26	»	»
2 970	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	30	»	»
2 971	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	26	»	»
2 972	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	25	»	»
2 973	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	51	»	»
2 974	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	61	»	»
2 975	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	35	»	»
2 976	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	51	»	»
2 977	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	62	»	»
2 978	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	37	»	»
2 979	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	21	»	»
2 980	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	23	»	»
2 981	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	31	»	»
2 982	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	30	»	»
2 983	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	48	»	»
2 984	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	39	»	»
2 985	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	28	»	»
2 986	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	36	»	»
2 987	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	37	»	»
2 988	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	35	»	»
2 989	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	22	»	»
2 990	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	26	»	»
2 991	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	61	»	»
2 992	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	24	»	»
2 993	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	31	»	»
2 994	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	25	»	»
2 995	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	24	»	»
2 996	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	66	»	»
2 997	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	25	»	»
2 998	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	61	»	»
2 999	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	29	»	»
3 000	Γεωργίου	Γεωργίου	Γεωργίου	»	»	»

Α.Α.	Επώνυμον	Όνομα	Όνομα πατρός	Ηλικ.	Επάγγελμα	Διαμονή
8101	Κουτσογεωργής	Δοστέριος	Γεώργιος	66	Γεωργός	Ιερούδος
8102	»	Ιωάννης	Αστέριος	35	έγγατης	»
8103	»	Νικόλαος	Γεώργιος	71	»	»
8104	»	Γεώργιος	Νικόλαος	39	εμπόρος	»
8105	»	Χρήστος	Γεώργιος	76	έγγατης	»
8106	Κουτσογεωργής	Θεολόγης	Χρήστος	41	γεωργός	»
8107	»	Δημήτριος	»	46	έγγατης	»
8108	Κατσαβιδός	Μανώλης	Βασίλειος	70	αλιεύς	»
8109	Κελάης	Νικόλαος	Αθανάσιος	36	»	»
8110	»	Δημήτριος	»	31	εμπόρος	»
8111	»	Γεώργιος	»	29	έγγατης	»
8112	Κουτσαβιδής	Κων/τινος	Νικόλαος	38	»	»
8113	Κρασιάου	Απόστολος	Κυριάκος	40	βαρλοκιστός	»
8114	Κοβαντής	Αναστάσιος	Γεώργιος	36	έγγατης	»
8115	Κοντζής	Χρήστος	Κων/τινος	29	ζωομαστιλής	»
8116	Κεμάν	Ευαγγέλιος	Γεώργιος	27	κτίστης	»
8117	Κάλεμος	Δημήτριος	Ιωάννης	26	έγγατης	»
8118	Καυφοβιδής	Ιωάννης	Σταύρος	33	»	»
8119	Κωνσταντινού	Ιωάννης	Ιωάννης	29	»	»
8120	Κριπουρός	Πέτρος	Αθανάσιος	27	»	»
8121	Κωνιάτος	Κων/τινος	Θεόδωρος	51	»	»
8122	Κουταγιώτης	Απόστολος	Βασιλάκης	29	αμαξήλατης	»
8123	Κουσιγγίου	Βάσης	Γιάννης	53	έγγατης	»
8124	Κουσιγγίου	Χρήστος	Χαράλαμπος	22	»	»
8125	Καρατάσιγγου	Σταύρος	Στυλιαν	24	»	»
8126	Καζάνος	Σίμος	Κωνσταντίνος	26	»	»
8127	Κεράσης	Κυριάκος	Ιωάννης	56	λατομυγός	»
8128	»	Βασίλειος	Κυριάκος	25	»	»
8129	Καντζής	»	Ιωάννης	»	έγγατης	»
8130	Καμμάλης	»	Πέτρος	23	»	»
8131	Καμπούργου	Τριαντάφυλλος	Ευστάθιος	33	γεωργός	»
8132	Καραπαζής	Δημήτριος	Χαράλαμπος	30	εμπόρος	»
8133	Κουταβιδιμερόγλου	»	Απόστολος	28	κτίστης	»
8134	Καραβαζής	Νικόλαος	Ιωάννης	23	έγγατης	»
8135	Καρατζιάν	Ερμούαν	Καραμπίλης	28	»	»
8136	Κασσαριάν	Στέφανος	Μάδφος	23	»	»
8137	Κωνσταντινού	Αναστάσιος	Ιορδάνης	»	γεωργός	»
8138	»	Σάββας	Βασίλειος	26	»	»
8139	Κερετζιάν	Αράμ	Γρηγόριος	26	»	»
8140	Κουσιάν	Μπαγός	Αθανάσιος	24	έγγατης	»
8141	Κόραμας	Αλέξανδρος	Κυριάκος	29	εμπόρος	»
8142	Κοβαντής	Ιωάννης	Ζακίης	25	έγγατης	»
8143	Κωνσταντινού	Χρήστος	Αλέξανδρος	26	κτίστης	»
8144	Κυριαζής	Ιωσήφ	Βασίλειος	»	εμπόρος	»
8145	»	Λάζαρος	Αθανάσιος	61	κτίστης	»
8146	Κωνσταντινού	Ναούμ	Αλέξανδρος	25	»	»
8147	Κωνσταντινής	Θεοφάνης	Αθανάσιος	»	»	»
8148	Κιλάκος	Αθανάσιος	Κωνσταντίνος	67	γεωργός	»
8149	Κοτζιάς	Γεωργός	Σωτήριος	41	»	»
8150	Κοτζιάς	»	Αντώνιος	25	»	»

Α.Α.	Επώνυμον	Όνομα	Όνομα πατρός	Ηλικ.	Επάγγελμα	Διαμονή
8051	Καρατζής	Ιωάννης	Γεώργιος	32	ράπτης	Ιερούδος
8052	Καραβελίδης	Κων/τινος	Ιωάννης	33	άγονιάτης	»
8053	Κατζιωνής	Αστέριος	Θεόδωρος	31	»	»
8054	Κουτσούδας	Κων/τινος	Δημήτριος	»	έγγατης	»
8055	Κάλας	Γεώργιος	»	22	»	»
8056	Καλατζής	Κων/τινος	Νικόλαος	43	»	»
8057	Κεφαλάς	Θεολόγης	Δημήτριος	36	πομπή	»
8058	»	Αστέριος	Ιωάννης	41	γεωργός	»
8059	Καραμπουγιωλοδής	Δημήτριος	»	46	»	»
8060	Καμπουράγγελος	Θεολόγης	Αγγελος	43	»	»
8061	Καραβασιάς	Ιωάννης	»	41	»	»
8062	»	Παναγιώτης	Βασίλειος	61	»	»
8063	»	Νικόλαος	»	35	»	»
8064	Κούκος	Βασίλειος	»	30	»	»
8065	Καμπούρης	Γεώργιος	Νικόλαος	35	»	»
8066	Καμπούρης	Νικόλαος	Θεολόγης	33	έγγατης	»
8067	»	Κων/τινος	»	31	»	»
8068	Καρετζής	Ιωάννης	Κωνσταντίνος	25	»	»
8069	Κοντός	Νικόλαος	»	34	»	»
8070	Καλάσης	Ιωάννης	Αίμιος	71	έγγατης	»
8071	Καράβης	»	Χρήστος	68	εμπόρος	»
8072	Κολοβός	Αθανάσιος	Δημος	46	έγγατης	»
8073	»	Ιωάννης	Δημήτριος	66	»	»
8074	Καϊτάνης	Δημήτριος	Ιωάννης	42	τετρηματορ	»
8075	Καγιαλός	Νικόλαος	Χριστόδουλος	36	ξυλοκόπος	»
8076	Καγιαλός	Γεώργιος	Αθανάσιος	26	ραπτης	»
8077	Κολοβιγιάννης	Ιωάννης	Νικόλαος	38	αλιεύς	»
8078	Κούλας	Αστέριος	Θεολόγης	39	»	»
8079	»	Κων/τινος	»	42	»	»
8080	»	Ιωάννης	»	25	»	»
8081	Καραμανιόλης	Χρήστος	»	55	»	»
8082	Κουκούδας	Δημήτριος	Ιωάννης	41	»	»
8083	Καραμανιόλης	Χρήστος	Αργύριος	27	»	»
8084	Καζιλιάνος	Γεώργιος	Αστέριος	51	»	»
8085	»	Θεολόγης	Γεώργιος	24	»	»
8086	Κόστας	Χριστόδουλος	Κόστας	32	»	»
8087	Κακατίης	Θεόδωρος	Γεώργιος	53	»	»
8088	»	Γεώργιος	Θεόδωρος	22	»	»
8089	Κούλας	Παναγιώτης	Νικόλαος	49	μολοθγός	»
8090	Κόνσουκας	Αλέξιος	Ματθ.	76	»	»
8091	Κοτάς	Ιωάννης	Αλέξιος	35	άγονιάτης	»
8092	Καρασεργίου	Νικόλαος	Δημήτριος	48	εμπόρος	»
8093	Κουτασιώτης	Δημήτριος	Ιωάννης	24	γεωργός	»
8094	Καραθιμής	Αστέριος	Γεώργιος	49	έγγατης	»
8095	Καραβασιάς	Δημήτριος	Αίμιος	43	αλιεύς	»
8096	Καραβασιάς	Βασίλειος	Γεώργιος	35	άγονιάτης	»
8097	Καραβασιάς	Αστέριος	Ιωάννης	49	έγγατης	»
8098	Καρασεργίου	Ευγενικός	Αστέριος	56	»	»
8099	Καλατζής	Αστέριος	Αθανάσιος	43	»	»
8100	Καλάσης	Νικόλαος	Αστέριος	51	γεωργός	»

Αδ. Αρ.	Επίσημον	Όνομα	Όνομα πατρός	Εκδήλωση	Διαγραφή
3151	Κολοκοβίτης	Αιμιλιανός	Ανδρέας	389 έγγατός	•
3152	Κοκκογιάννης	Λεόντιος	Γεώργιος	26 " "	•
3153	Αζαζογιάννης	Ιωάννης	Αντώνιος	51 γεωργός	•
3154	Αλάης	Ιωάννης	Αιμίλιος	63 αλάης	•
3155	Αερούτζος	Αστέριος	43 παντοπόλης	43 παντοπόλης	•
3156	Αυαζαζογιάννης	Ιωάννης	Γεώργιος	31 αλάης	•
3157	"	Νικόλαος	"	22 παράλληλος	•
3158	Αεργοντζός	Γεώργιος	Αιμίλιος	45 αλάης	•
3159	Αυαζαζός	Ιωάννης	Αυαζαζογιάννης	76 " "	•
3160	"	Γεώργιος	Γεώργιος	36 " "	•
3161	"	Αιμίλιος	"	51 " "	•
3162	Αυαζαζογιάννης	Παναγιώτης	Παναγιώτης	66 έγγατός	•
3163	"	Νικόλαος	Ιωάννης	43 " "	•
3164	Αζαζογιάννης	Αργύρης	Γεώργιος	52 ζυλωνιός	•
3165	"	Γεώργιος	Αργύρης	23 " "	•
3166	Αόντιος	Αστέριος	49 έγγατός	49 έγγατός	•
3167	Αεπουφής	Χρίστος	Μιχαήλ	30 έγγατός	•
3168	Αναστάσης	Αργύρης	Αιμίλιος	61 γεωργός	•
3169	"	Δημιος	Αργύρης	23 έγγατός	•
3170	"	Χριστόδουλος	Αιμίλιος	59 γεωργός	•
3171	Αλάης	Παναγιώτης	Αιμίλιος	25 έγγατός	•
3172	"	Αστέριος	Γεώργιος	43 " "	•
3173	Αυάνγιος	Νικόλαος	Φώλιος	53 " "	•
3174	Αυαζαζογιάννης	Αστέριος	Γεώργιος	66 " "	•
3175	"	Γεώργιος	Αστέριος	36 " "	•
3176	"	Θεολόγης	Γεώργιος	28 " "	•
3177	Μετανάσιος	Ιωάννης	Γεώργιος	56 " "	•
3178	Μαρίνος	Αθανάσιος	Νικόλαος	27 παράλληλος	•
3179	"	Δημήτριος	Ανεγιώτης	48 κτηματίας	•
3180	Μήτριος	Πέτρος	Αστέριος	39 διόσκαιος	•
3181	"	Αργύριος	Δημήτριος	75 κτηματίας	•
3182	"	Βασίλειος	Αργύριος	43 έγγατός	•
3183	Μαζοφής	Βασίλειος	Γεώργιος	34 γεωργός	•
3184	"	Αιμίλιος	"	49 " "	•
3185	Μήτριος	Νικόλαος	Αργύριος	35 έποδηματο	•
3186	Μαζοφής	Κωνσταντίνος	Δημήτριος	22 γεωργός	•
3187	"	Ιωάννης	Βασίλειος	43 " "	•
3188	Ματζιόσιος	Αθανάσιος	Βασίλειος	32 αλάης	•
3189	"	Νικόλαος	"	38 " "	•
3190	Μπουτζιάς	Θεολόγης	Γεώργιος	22 έγγατός	•
3191	Μυρδάλης	Αστέριος	Κωνσταντίνος	71 " "	•
3192	"	Γεώργιος	Αστέριος	37 έυλονιός	•
3193	Μπαντίς	Αιμίλιος	Γεώργιος	34 άγνακτής	•
3194	"	Στέριος	"	39 " "	•
3195	Μαζοφής	Αστέριος	49 βαρλοπουός	49 βαρλοπουός	•
3196	"	Κρίστος	"	23 ναπητός	•
3197	Μαζοφής	Αιμίλιος	"	41 " "	•
3198	Μαζοφής	"	"	37 έγγατός	•
3199	"	Ιωάννης	Ανεγιώτης	66 κτηματίας	•
3200	Μεγάλιος	Γεώργιος	Κωνσταντίνος	55 έγγατός	•
3201	Μαρίος	Βασίλειος	Αιμίλιος	44 αλάης	•
3202	Μαρίνος	Αστέριος	Γεώργιος	71 γεωργός	•
3203	Μαζοφής	Νικόλαος	Κρίστος	47 ναπητός	•
3204	"	Βασίλειος	Νικόλαος	35 ναπητός	•
3205	"	Γεώργιος	"	25 " "	•
3206	Μολιθός	Κωνσταντίνος	"	27 έγγατός	•
3207	"	Γεώργιος	"	24 " "	•
3208	Μανωλοπούλης	Βασίλειος	Μανωλίας	42 αλάης	•
3209	Μεγαλοπούλης	Γεώργιος	Γεώργιος	51 έγγατός	•
3210	"	Γεώργιος	Βασίλειος	31 " "	•
3211	Μανωλίας ή Μάνος	"	Μανωλίας	35 ζυλωνιός	•
3212	Μαζοφής	Αστέριος	Μανωλίας	64 ναπητός	•
3213	Μαζοφής	Ιωάννης	Γεώργιος	43 αλάης	•
3214	Μάτσος	Αργύρης	Γεώργιος	43 άγνακτής	•
3215	Μαζοφής	Νικόλαος	Αστέριος	45 αλάης	•
3216	"	Παναγιώτης	Παναγιώτης	56 " "	•
3217	"	Γεώργιος	Νικόλαος	32 έγγατός	•
3218	Μαζοφής	Αιμίλιος	Βασίλειος	28 " "	•
3219	"	"	Δημήτριος	71 αλάης	•
3220	"	Νικόλαος	"	41 " "	•
3221	Ματζιόσιος	Ιωάννης	Νικόλαος	46 ζυλωνιός	•
3222	"	Αστέριος	"	38 αλάης	•
3223	Μαζοφής	Αιμίλιος	"	35 " "	•
3224	Μαρίνος	Μαρίνος	Μαρίνος	39 έγγατός	•
3225	Μυλωνιός	Γιοβάννης	Μαζοφής	61 κτηματός	•
3226	Μαζοφής	Γεώργιος	Μυλωνιός	46 έγγατός	•
3227	Μαζοφής	Γεώργιος	Ηλίας	26 " "	•
3228	Μίντιος	Πέτρος	Ιωάννης	31 βουσοδέψης	•
3229	Μαζοφής	Παράσιος	Αιμίλιος	26 βουσοδέψης	•
3230	"	Ευαγγέλιος	Βασίλειος	25 έγγατός	•
3231	Μάτσος	Ιωάννης	Αιμίλιος	46 έγγατός	•
3232	Μαζοφής	Γεώργιος	Ιωάννης	28 " "	•
3233	Ματζοφής	Αμφιλόγιος	Αμφιλόγιος	25 ζουαδός	•
3234	Μαζοφής	Γεώργιος	Αβραάμ	27 έγγατός	•
3235	Μαζοφής	Αθανάσιος	Κωνσταντίνος	46 " "	•
3236	Μαζοφής	Χριστόστομος	Γεώργιος	28 γεωργός	•
3237	Μαζοφής	Γεωργός	Ρίζος	24 " "	•
3238	Μαζοφής	Χρήστος	Σταμάτης	59 έγγατός	•
3239	Μαζοφής	Χρήστος	Κωνσταντίνος	33 " "	•
3240	Μαζοφής	Μαζοφής	Γεώργιος	24 άποποιός	•
3241	Μαζοφής	Μαζοφής	Χριστόδουλος	23 παράλληλος	•
3242	Μαζοφής	Μαζοφής	Γεώργιος	39 έγγατός	•
3243	Μαζοφής	Αθανάσιος	"	26 γεωργός	•
3244	Μαζοφής	Γεωργός	Μεζοφής	28 " "	•
3245	Μαζοφής	Ουζιάς	Καζοφής	28 " "	•
3246	Μαζοφής	Στέριος	Στέριος	23 έγγατός	•
3247	Μαζοφής	Αλέξιος	Κωνσταντίνος	29 έποδηματο	•
3248	Μαζοφής	Μιχαήλ	Χρήστος	22 γεωργός	•
3249	Μαζοφής	Χρήστος	Γεώργιος	30 " "	•
3250	Μαζοφής	Νικόλαος	Βασίλειος	48 " "	•

Αδ. Α.	Επώνυμον	Όνομα	Όνομα πατρός	Ηλικία	Επάγγελμα	Αιμαγωγή
3331	Πάπας	Γεώργιος	Βασίλειος	59	ξενόδοχος	λεπιδιός
3332	Παπαγιάννης	Βασίλειος	Γεώργιος	38	»	»
3333	Παπαγιάννης	Μανώλης	Ιωάννης	32	»	»
3334	Παπαγιάννης	Δημήτριος	»	49	»	»
3335	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Δημήτριος	23	»	»
3336	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Δημήτριος	62	»	»
3337	Παπαδιάντουλος	Νικόλαος	Νικόλαος	30	δοσφορέας	»
3338	Παπαδιάντουλος	Δημήτριος	»	»	»	»
3339	Παπαδιάντουλος	Αστέριος	Μαυροειδής	56	»	»
3340	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Αστέριος	24	»	»
3341	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Κωνσταντίνος	47	»	»
3342	Παπαδιάντουλος	Αθανάσιος	Κωνσταντίνος	49	»	»
3343	Παπαδιάντουλος	Βασίλειος	Αργύριος	41	»	»
3344	Παπαδιάντουλος	Αργύριος	Νικόλαος	31	»	»
3345	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Δημήτριος	43	»	»
3346	Παπαδιάντουλος	Αγγέλος	Κωνσταντίνος	33	»	»
3347	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	»	49	»	»
3348	Παπαδιάντουλος	Δημήτριος	Δημήτριος	39	»	»
3349	Παπαδιάντουλος	»	Γεώργιος	51	»	»
3350	Παπαδιάντουλος	Βασίλειος	Αργύριος	46	»	»
3351	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Βασίλειος	22	»	»
3352	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Αργύριος	46	»	»
3353	Παπαδιάντουλος	Γεώργιος	Αργύριος	22	»	»
3354	Παπαδιάντουλος	Γεώργιος	Βασίλειος	41	»	»
3355	Παπαδιάντουλος	Χρήστος	Δημήτριος	34	»	»
3356	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Βασίλειος	38	»	»
3357	Παπαδιάντουλος	Χρηστάκοβιλος	Βασίλειος	45	»	»
3358	Παπαδιάντουλος	Γεώργιος	Παναγιώτης	39	»	»
3359	Παπαδιάντουλος	Πασχάλις	Κωνσταντίνος	41	»	»
3360	Παπαδιάντουλος	Πασχάλις	Παναγιώτης	56	»	»
3361	Παπαδιάντουλος	Νικόλαος	Βασίλειος	61	»	»
3362	Παπαδιάντουλος	Θεοδόσιος	Νικόλαος	38	»	»
3363	Παπαδιάντουλος	Βασίλειος	»	36	»	»
3364	Παπαδιάντουλος	Δημήτριος	Δημήτριος	22	»	»
3365	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Ιωάννης	35	»	»
3366	Παπαδιάντουλος	Δημήτριος	Δημήτριος	59	»	»
3367	Παπαδιάντουλος	Νικόλαος	Στεφάνος	28	»	»
3368	Παπαδιάντουλος	Στεφάνος	Νικόλαος	51	»	»
3369	Παπαδιάντουλος	Δημήτριος	Στεφάνος	27	»	»
3370	Παπαδιάντουλος	Ιωάννης	Στεφάνος	61	»	»
3371	Παπαδιάντουλος	Γεώργιος	Δημήτριος	26	»	»
3372	Παπαδιάντουλος	Στεφάνος	»	31	»	»
3373	Παπαδιάντουλος	Στεφάνος	»	28	»	»
3374	Παπαδιάντουλος	Γεώργιος	Ιωάννης	51	»	»
3375	Παπαδιάντουλος	Παναγιώτης	Κωνσταντίνος	39	»	»
3376	Παπαδιάντουλος	Παναγιώτης	»	51	»	»
3377	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Αργύριος	39	»	»
3378	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	29	»	»
3379	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	26	»	»
3380	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	31	»	»
3381	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	28	»	»
3382	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	59	»	»
3383	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	28	»	»
3384	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	51	»	»
3385	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	27	»	»
3386	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	61	»	»
3387	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	26	»	»
3388	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	31	»	»
3389	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	28	»	»
3390	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	51	»	»
3391	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	39	»	»
3392	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	29	»	»
3393	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	26	»	»
3394	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	36	»	»
3395	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	41	»	»
3396	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	61	»	»
3397	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	45	»	»
3398	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	29	»	»
3399	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	45	»	»
3400	Παπαδιάντουλος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	29	»	»

Αδ. Α.	Επώνυμον	Όνομα	Όνομα πατρός	Ηλικία	Επάγγελμα	Αιμαγωγή
3251	Μιλωνιάς	Ευφράτης	Θεοφάνης	25	»	λεπιδιός
3252	Μιλωνιάς	Δημήτριος	Ευφράτης	29	»	»
3253	Μιλωνιάς	Αστέριος	Νικόλαος	66	»	»
3254	Μιλωνιάς	»	»	37	»	»
3255	Μιλωνιάς	Γεώργιος	»	34	»	»
3256	Μιλωνιάς	Δημήτριος	»	28	»	»
3257	Μιλωνιάς	Αγγέλος	»	39	»	»
3258	Μιλωνιάς	Δημήτριος	Αβραάμ	63	»	»
3259	Μιλωνιάς	Αγγέλος	Δημήτριος	29	»	»
3260	Μιλωνιάς	Κωνσταντίνος	Αστέριος	35	»	»
3261	Μιλωνιάς	Δημήτριος	»	31	»	»
3262	Μιλωνιάς	Ιωάννης	Γεώργιος	36	»	»
3263	Μιλωνιάς	Ναομή	Αλέξανδρος	59	»	»
3264	Μιλωνιάς	Σιδέρης	Θεολόγος	24	»	»
3265	Μιλωνιάς	Ιωακίμ	Κωνσταντίνος	38	»	»
3266	Μιλωνιάς	Στάθης	Αλέξανδρος	»	»	»
3267	Μιλωνιάς	Στέφανος	Μιούσης	29	»	»
3268	Μιλωνιάς	Στέφανος	Στέφανος	26	»	»
3269	Μιλωνιάς	Αλέξανδρος	Σταμάτιος	31	»	»
3270	Μιλωνιάς	Ιωάννης	Παύλος	26	»	»
3271	Μιλωνιάς	Θεόδωρος	Αθανάσιος	51	»	»
3272	Μιλωνιάς	Γεώργιος	Αργύριος	21	»	»
3273	Μιλωνιάς	Αργύριος	Θεολόγος	36	»	»
3274	Μιλωνιάς	Βασίλειος	»	51	»	»
3275	Μιλωνιάς	Απόστολος	Δημήτριος	36	»	»
3276	Μιλωνιάς	Ιωάννης	Απόστολος	30	»	»
3277	Μιλωνιάς	Ιωάννης	Γεώργιος	32	»	»
3278	Μιλωνιάς	Δημήτριος	Θεόδωρος	76	»	»
3279	Μιλωνιάς	Κωνσταντίνος	Αλέξανδρος	29	»	»
3280	Μιλωνιάς	Αγγέλος	Δημήτριος	44	»	»
3281	Μιλωνιάς	Χρήστος	»	37	»	»
3282	Μιλωνιάς	Ιωάννης	Βασίλειος	26	»	»
3283	Μιλωνιάς	Θεοδόσιος	»	29	»	»
3284	Μιλωνιάς	Χρηστάκοβιλος	Ιωάννης	22	»	»
3285	Μιλωνιάς	Γεώργιος	»	31	»	»
3286	Μιλωνιάς	Παύλος	Νικόλαος	26	»	»
3287	Μιλωνιάς	Παύλος	Γεώργιος	31	»	»
3288	Μιλωνιάς	Παύλος	Νικόλαος	56	»	»
3289	Μιλωνιάς	Παύλος	Νικόλαος	39	»	»
3290	Μιλωνιάς	Παύλος	»	41	»	»
3291	Μιλωνιάς	Παύλος	Δημήτριος	66	»	»
3292	Μιλωνιάς	Παύλος	Χρήστος	36	»	»
3293	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	41	»	»
3294	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	34	»	»
3295	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	25	»	»
3296	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	43	»	»
3297	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	23	»	»
3298	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	76	»	»
3299	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	36	»	»
3300	Μιλωνιάς	Παύλος	Παναγιώτης	40	»	»

Α/Α	Επώνυμο	Όνομα	Όνομα πατρός	Επίθετο	Όνομα	Επίθετο	Διαφορ
3401	Ναζαράκης	Αστέριος	Γεώργιος	Ναζαράκης	Αστέριος	Ναζαράκης	Ιερούσης
3402	"	Ιωάννης	Αστέριος	"	Ιωάννης	"	"
3403	"	Νικόλαος	"	"	Νικόλαος	"	"
3404	"	Αθανάσιος	"	"	Αθανάσιος	"	"
3405	"	Νικόλαος	Γεώργιος	"	Νικόλαος	"	"
3406	Σμαρτάνης	Αθανάσιος	Χριστόδουλος	Σμαρτάνης	Αθανάσιος	Σμαρτάνης	"
3407	Σουλιάνης	Αημίτριος	Αγγέλιος	Σουλιάνης	Αημίτριος	Σουλιάνης	"
3408	Σωτήριος	Κωνσταντίνος	Ιωάννης	Σωτήριος	Κωνσταντίνος	Σωτήριος	"
3409	"	Αημίτριος	Δημιός	"	Αημίτριος	"	"
3410	Σοφιάνης	Κωνσταντίνος	"	Σοφιάνης	Κωνσταντίνος	Σοφιάνης	"
3411	"	Κωνσταντίνος	"	"	Κωνσταντίνος	"	"
3412	Στασής	Αημίτριος	Γεώργιος	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3413	Σμαρτάνης	"	Γεώργιος	Σμαρτάνης	"	Σμαρτάνης	"
3414	Στασής	Αθανάσιος	Γεώργιος	Στασής	Αθανάσιος	Στασής	"
3415	Σμαρτάνης	Στασής	"	Σμαρτάνης	Στασής	Σμαρτάνης	"
3416	Στασής	Κωνσταντίνος	Χρήστος	Στασής	Κωνσταντίνος	Στασής	"
3417	Στασής	Στασής	Γεώργιος	Στασής	Στασής	Στασής	"
3418	Στασής	Στασής	Μεταξής	Στασής	Στασής	Στασής	"
3419	Στασής	Ηλίας	Καράμπατ	Στασής	Ηλίας	Στασής	"
3420	Στασής	Ιωάννης	Ηλίας	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3421	Στασής	Αναστάσιος	Χρήστος	Στασής	Αναστάσιος	Στασής	"
3422	Στασής	Νικόλαος	Γεώργιος	Στασής	Νικόλαος	Στασής	"
3423	Στασής	Κωνσταντίνος	Ιωάννης	Στασής	Κωνσταντίνος	Στασής	"
3424	Στασής	Κωνσταντίνος	Νικόλαος	Στασής	Κωνσταντίνος	Στασής	"
3425	Στασής	Αστέριος	Αημίτριος	Στασής	Αστέριος	Στασής	"
3426	Στασής	Τριαντάφυλλος	"	Στασής	Τριαντάφυλλος	Στασής	"
3427	Στασής	Γεώργιος	Αστέριος	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3428	Στασής	Ιωάννης	Γεώργιος	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3429	Στασής	Θεολόγης	"	Στασής	Θεολόγης	Στασής	"
3430	Στασής	Κωνσταντίνος	"	Στασής	Κωνσταντίνος	Στασής	"
3431	Στασής	Αημίτριος	"	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3432	Στασής	Ιωάννης	"	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3433	Στασής	Ιωάννης	Νικόλαος	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3434	Στασής	Αημίτριος	Αστέριος	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3435	Στασής	Παναγιώτης	"	Στασής	Παναγιώτης	Στασής	"
3436	Στασής	Βασίλειος	"	Στασής	Βασίλειος	Στασής	"
3437	Στασής	Νικόλαος	"	Στασής	Νικόλαος	Στασής	"
3438	Στασής	Αριστέδης	Γεώργιος	Στασής	Αριστέδης	Στασής	"
3439	Στασής	Αημίτριος	Γεώργιος	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3440	Στασής	Ιωάννης	"	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3441	Στασής	Ιωάννης	"	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3442	Στασής	Γεώργιος	"	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3443	Στασής	Αημίτριος	"	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3444	Στασής	Ιωάννης	"	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3445	Στασής	Αστέριος	Αστέριος	Στασής	Αστέριος	Στασής	"
3446	Στασής	Αγοραστός	Αγγέλιος	Στασής	Αγοραστός	Στασής	"
3447	Στασής	Αστέριος	Τριαντάφυλλος	Στασής	Αστέριος	Στασής	"
3448	Στασής	Κώστας	Αστέριος	Στασής	Κώστας	Στασής	"
3449	Στασής	Αημίτριος	"	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3450	Στασής	Αστέριος	"	Στασής	Αστέριος	Στασής	"

Α/Α	Επώνυμο	Όνομα	Όνομα πατρός	Επίθετο	Όνομα	Επίθετο	Διαφορ
3351	Παπαδόπουλος	Ιωάννης	Γεώργιος	Παπαδόπουλος	Ιωάννης	Παπαδόπουλος	Ιερούσης
3352	"	Γεώργιος	Κωνσταντίνος	"	Γεώργιος	"	"
3353	"	Αλέξανδρος	Χρήστος	"	Αλέξανδρος	"	"
3354	"	Χαράλαμπος	Κωνσταντίνος	"	Χαράλαμπος	"	"
3355	Παπαδόπουλος	Εδουάρδος	Στασής	"	Εδουάρδος	"	"
3356	Παπαδόπουλος	Ηλίας	Βασίλειος	"	Ηλίας	"	"
3357	Παπαδόπουλος	Στασής	Βασίλειος	"	Στασής	"	"
3358	Παπαδόπουλος	Αθανάσιος	Βασίλειος	"	Αθανάσιος	"	"
3359	"	Αημίτριος	"	"	Αημίτριος	"	"
3360	"	Ιωάννης	"	"	Ιωάννης	"	"
3361	Ρίζου	Γεώργιος	Αστέριος	Ρίζου	Γεώργιος	Ρίζου	"
3362	Ραζαπάτης	Αημίτριος	Αστέριος	Ραζαπάτης	Αημίτριος	Ραζαπάτης	"
3363	"	Γεώργιος	Νικόλαος	"	Γεώργιος	"	"
3364	Ραζαπάτης	Γεώργιος	Κωνσταντίνος	Ραζαπάτης	Γεώργιος	Ραζαπάτης	"
3365	Ραζαπάτης	Ηλίας	Ηλίας	Ραζαπάτης	Ηλίας	Ραζαπάτης	"
3366	Ραζαπάτης	Γεώργιος	Αστέριος	Ραζαπάτης	Γεώργιος	Ραζαπάτης	"
3367	Στασής	Θεολόγης	"	Στασής	Θεολόγης	Στασής	"
3368	"	Βασίλειος	"	Στασής	Βασίλειος	Στασής	"
3369	Στασής	Γεώργιος	Γεώργιος	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3370	"	Αημίτριος	"	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3371	"	Ιωάννης	"	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3372	"	Παναγιώτης	Αστέριος	Στασής	Παναγιώτης	Στασής	"
3373	Στασής	Γεώργιος	Στασής	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3374	Στασής	Αημίτριος	"	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3375	Στασής	Βασίλειος	"	Στασής	Βασίλειος	Στασής	"
3376	Στασής	Αριστοτέλης	Αστέριος	Στασής	Αριστοτέλης	Στασής	"
3377	Στασής	Ιωάννης	Γεώργιος	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3378	Στασής	Γεώργιος	Αστέριος	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3379	Στασής	Νικόλαος	"	Στασής	Νικόλαος	Στασής	"
3380	"	Γεώργιος	"	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3381	Στασής	Νικόλαος	"	Στασής	Νικόλαος	Στασής	"
3382	Στασής	Γεώργιος	"	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3383	Στασής	Παναγιώτης	"	Στασής	Παναγιώτης	Στασής	"
3384	Στασής	Γεώργιος	"	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3385	Στασής	Αημίτριος	"	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3386	Στασής	Νικόλαος	"	Στασής	Νικόλαος	Στασής	"
3387	Στασής	Γεώργιος	"	Στασής	Γεώργιος	Στασής	"
3388	Στασής	Ιωάννης	Χριστόδουλος	Στασής	Ιωάννης	Στασής	"
3389	Στασής	Εδουάρδος	"	Στασής	Εδουάρδος	Στασής	"
3390	Στασής	Χρήστος	"	Στασής	Χρήστος	Στασής	"
3391	Στασής	Βασίλειος	"	Στασής	Βασίλειος	Στασής	"
3392	Στασής	Εδουάρδος	"	Στασής	Εδουάρδος	Στασής	"
3393	Στασής	Αριστέδης	"	Στασής	Αριστέδης	Στασής	"
3394	Στασής	Αστέριος	"	Στασής	Αστέριος	Στασής	"
3395	Στασής	Αγγέλιος	"	Στασής	Αγγέλιος	Στασής	"
3396	Στασής	Αστέριος	Αστέριος	Στασής	Αστέριος	Στασής	"
3397	Στασής	Αημίτριος	"	Στασής	Αημίτριος	Στασής	"
3398	Στασής	Αστέριος	"	Στασής	Αστέριος	Στασής	"
3399	Στασής	Αστέριος	"	Στασής	Αστέριος	Στασής	"
3400	Στασής	Αστέριος	"	Στασής	Αστέριος	Στασής	"

Αδ. Αρ.	Επίσημον	Όνομα	Όνομα πατρός	Επίσημον	Όνομα	Όνομα πατρός	Επίσημον	Όνομα	Όνομα πατρός	Επίσημον	Όνομα	Όνομα πατρός
3461	Τουροζιάδας	Αστέριος	Γεώργιος	71	Καλλιμάχος	Γεώργιος	Νικόλαος	Νικόλαος	Αγγέλος	186	Καταπόλιος	Ιωάννης
3452	"	Γεώργιος	Αστέριος	35	Έργατης	Νικόλαος	Χρήστος	Χρήστος	Νικόλαος	29	Κουφής	"
3453	Τόχοι	Χριστόδουλος	Νικόλαος	36	"	Γεώργιος	Κόστας	Κόστας	Αγγέλης	51	Ισοδημιταί	"
3454	Τυτίσιος	Κωνσταντίνος	Γεώργιος	33	μελισσοκόμος	Κωνσταντίνος	Αγγέλης	Κωνστάντος	Κωνστάντος	27	"	"
3455	"	Γεώργιος	Κωνσταντίνος	31	Έργατης	"	Γεώργιος	Γεώργιος	Αγγέλος	61	Ξενοδόχος	"
3456	"	Νικόλαος	Ιωάννης	22	ποιμήν	"	Πατριάρχης	Πατριάρχης	Γεώργιος	33	Αγωναίτης	"
3457	Τατσιμαντάνης	Σπυριδών	Γεώργιος	61	μελισσοκόμος	Ιωάννης	Βασίλειος	Βασίλειος	Χρήστος	45	αγωνοπόδος	"
3458	"	Ιωάννης	Σπυριδών	27	Αγωναίτης	"	Χρήστος	Χρήστος	Χρήστος	29	αίμας	"
3459	Τοίρπελης	Νικόλαος	Αστέριος	33	"	Αστέριος	Γεώργιος	Γεώργιος	Χρήστος	59	ποιμήν	"
3460	"	Νικόλαος	Αστέριος	56	"	"	"	"	Χρήστος	34	Αγωναίτης	"
3461	Τσιελής	"	Κωνσταντίνος	41	"	Κωνσταντίνος	Χρήστος	Χρήστος	Γεώργιος	55	Καταπόλιος	"
3462	"	Μανώλης	"	48	Ξυλοκόπος	"	Θεολόγης	Θεολόγης	Αστέριος	31	"	"
3463	Τοιαμαντάνης	Νικόλαος	Αθανάσιος	37	Έργατης	"	Αθανάσιος	Αθανάσιος	Γεώργιος	27	"	"
3464	Τογλιετλής	Αχιλλεύς	Γεώργιος	31	"	Γεώργιος	Ιωάννης	Ιωάννης	Αστέριος	22	"	"
3465	Τοσσανόγλου	Γεώργιος	Παναγιώτης	27	"	Παναγιώτης	Αναστάσιος	Αναστάσιος	Αστέριος	61	"	"
3466	Τοσσανόγλου	Χαράλαμπος	Δημήτριος	26	γεωργός	Δημήτριος	Δημήτριος	Δημήτριος	Αστέριος	22	"	"
3467	Τοσσανόγλου	Νικόλαος	Παύλος	23	Ψωμάτης	Παύλος	Γεώργιος	Γεώργιος	Αστέριος	32	"	"
3468	Τοσιάντης	Νικόλαος	Νικόλαος	59	γεωργός	Νικόλαος	Θεολόγης	Θεολόγης	Αστέριος	29	"	"
3469	Τοσιάντης	Πολύβιος	Βασίλειος	43	"	Βασίλειος	Αστέριος	Αστέριος	Αστέριος	22	"	"
3470	Τοσιανό-Κωνσταντίνος	Απόστολος	Κωνσταντίνος	39	Έργατης	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	Αστέριος	43	εμπορός	"
3471	Τοσιανόγλου	Ιωάννης	Αντώνιος	29	"	Αντώνιος	Ιωάννης	Ιωάννης	Αστέριος	96	"	"
3472	Τοσιανόγλου	Κωνσταντίνος	Νικόλαος	39	"	Νικόλαος	Νικόλαος	Νικόλαος	Αθανάσιος	61	σδηροκόπος	"
3473	Τοσιανόγλου	Γεώργιος	Σταύρος	62	"	Σταύρος	Θεοδόσιος	Θεοδόσιος	Αθανάσιος	34	"	"
3474	Τοσιανόγλου	Πρόδρομος	Κεβέση	25	αγωνοπόδος	Κεβέση	Γεώργιος	Γεώργιος	Θεοδόσιος	32	Έργατης	"
3475	Τοσιανόγλου	Γεώργιος	Μανώλης	36	γεωργός	Μανώλης	Ιωάννης	Ιωάννης	Νικόλαος	35	"	"
3476	Τοσιανόγλου	Ουαγιός	Μανώλης	31	"	Μανώλης	Γεώργιος	Γεώργιος	Χρήστος	51	"	"
3477	Τοσιανόγλου	Καταπόλιος	Συμεών	33	Έργατης	Συμεών	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	Ευστάθιος	23	"	"
3478	Τοσιανόγλου	Ιάκωβος	Πατριάρχης	36	Έργατης	Πατριάρχης	Απόστολος	Απόστολος	Γεώργιος	35	"	"
3479	Τοσιανόγλου	Μαζαρί	Θεόδωρος	26	Ξυλοκόπος	Θεόδωρος	Αναστάσιος	Αναστάσιος	Ιωάννης	57	βαρετός	"
3480	Τοσιανόγλου	Εμμανουήλ	Αναστάσιος	36	Έργατης	Αναστάσιος	Αναστάσιος	Αναστάσιος	Τριανταφυλλός	47	μυλοκόπος	"
3481	Τοσιανόγλου	Αδελφός	Αθανάσιος	31	Έργατης	Αθανάσιος	Γεώργιος	Γεώργιος	Αναστάσιος	27	ποιμήν	"
3482	Τοσιανόγλου	Γεώργιος	Αγγέλος	32	Έργατης	Αγγέλος	Σεργίος	Σεργίος	Καταπόλιος	64	Ισοδημιταί	"
3483	Φοφές	Αστέριος	Αστέριος	61	γεωργός	Αστέριος	Διογένης	Διογένης	Παύλος	32	τηλεγραφική	"
3484	Φόρας	Δημήτριος	Γεώργιος	32	"	Γεώργιος	Θεοδόσιος	Θεοδόσιος	Γεώργιος	7	γεωργός	"
3485	"	"	Αστέριος	27	"	Αστέριος	Ιωσήφ	Ιωσήφ	Χριστόδουλος	56	"	"
3486	"	"	Ιωάννης	25	"	Ιωάννης	Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος	Νικόλαος	23	"	"
3487	"	"	Βασίλειος	25	Έργατης	Βασίλειος	Χρήστος	Χρήστος	Χρήστος	61	Έργατης	"
3488	"	"	Ιωάννης	25	γεωργός	Ιωάννης	Σωτήριος	Σωτήριος	Σωτήριος	22	"	"
3489	Φλάμιος	Θεοδόσιος	Αθανάσιος	63	"	Αθανάσιος	Δημήτριος	Δημήτριος	Αστέριος	66	ναύτης	"
3490	Φοφές	Γεώργιος	Γεώργιος	56	κτίστης	Γεώργιος	Βασίλειος	Βασίλειος	Δημήτριος	30	"	"
3491	Φοφές	Βασίλειος	Φωλιώτης	41	γεωργός	Φωλιώτης	Ιωάννης	Ιωάννης	"	28	"	"
3492	Φοφές	Αστέριος	Κωνσταντίνος	39	Ξυλοκόπος	Κωνσταντίνος	Νικόλαος	Νικόλαος	"	25	"	"
3493	Φοφές	Γεώργιος	"	37	γεωργός	"	Αστέριος	Αστέριος	"	31	"	"
3494	Χαλάβας	Γεώργιος	Θεόδωρος	49	Καταπόλιος	Θεόδωρος	Γεώργιος	Γεώργιος	Βασίλειος	45	Έργατης	"
3495	"	Νικόλαος	Αστέριος	37	γεωργός	Αστέριος	Γεώργιος	Γεώργιος	Γεώργιος	38	κτίστης	"
3496	Χλωροκόπος	Νικόλαος	Νικόλαος	22	"	Νικόλαος	Μαργαρίτης	Μαργαρίτης	Στεφάνος	34	γεωργός	"
3497	Χλωροκόπος	Αστέριος	Αστέριος	31	ναύτης	Αστέριος	Αθανάσιος	Αθανάσιος	Νικόλαος	32	Έργατης	"
3498	Χλωροκόπος	Χρήστος	Χρήστος	27	"	Χρήστος	Χρήστος	Χρήστος	Τριανταφυλλός	49	"	"
3499	Χλωροκόπος	Χρήστος	Χρήστος	"	"	Χρήστος	"	"	"	"	"	"
3500	Χλωροκόπος	Χρήστος	Χρήστος	"	"	Χρήστος	"	"	"	"	"	"

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΝΩΛΟΥΔΑ

ΕΚΡΗΞΗ ΧΡΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

Κείμενο: ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΝΤΖΟΥ

«Ελλάδα»
Συμβολισμός και Αλληγορία
Λαδοπαστέλ και Ξηροπαστέλ

Κοπέλα στο παράθυρο»
Μικτές τεχνικές και ακρυλικά-σπάτουλα
μίξη Εξπρεσιονισμού

Folk Art και Pop Art
Ακρυλικά σε καμβά

ABSTRACT-Εξπρεσιονισμός και Συμβολισμός
Ακρυλικά χρώματα

Εξάλλου πράγματα του εξωτερικού κόσμου ή στοιχεία της φύσης περιλαμβάνονται στους πίνακές της για να εκφράσουν καλύτερα τα συναισθήματα και τον εσωτερικό κόσμο των ανθρώπων, δίνοντας στα έργα της την πνοή του συμβολισμού.

«Πουλιά»
ABSTRACT
Ακρυλικά χρώματα

Η πρώτη επαφή με το έργο της Κατερίνας Μανωλούδα, σε έκθεσή της στην Ιερισσό, μου άφησε έντονα την αίσθηση του «παντρέματος» διαφόρων υλικών και τεχνοτροπιών, αίσθηση η οποία επιβεβαιώθηκε και κατά τη συνάντησή μας και την προσεκτικότερη και εκτενέστερη μελέτη των έργων της, αλλά και από τα λεγόμενα της ίδιας.

Τα έντονα χρώματα και οι αντιθέσεις είναι χαρακτηριστικό των έργων της: ζωντανά χρώματα και έντονες αντιθέσεις, πρόσωπα που προβάλλουν μέσα σε ένα έργο, χωρίς να αποτελούν το βασικό στοιχείο του, ετερόκλητα υλικά, δείχνουν την προσπάθεια της καλλιτέχνης μας για έκφραση έντονων συναισθημάτων και ψυχικών καταστάσεων.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και η ίδια «... ενδιαφέρει η απεικόνιση συναισθηματικών καταστάσεων, όχι της στιγμιαίας έκφρασης...» δείχνοντας καθαρά τις εξπρεσιονιστικές της τάσεις

«Ο Εξπρεσιονισμός σε συνδυασμό με τη ρεαλιστική αποτύπωση, είναι ακριβώς ο συνδυασμός που εκφράζει εμένα» μας λέει η ίδια, κλείνοντας σε μία φράση αυτά που μπορεί κανείς να διακρίνει σε όλο της το έργο.

«Κρήνη»
[λεπτομέρεια τοιχογραφίας
από την «Αχειροποίητο» Θεσσαλονίκης]
ζωγραφικό ψηφιδωτό και χειροποίητη
κορνίζα με την τεχνική παλαιώσης με κερί

«Ελιά»
Λάδια και ακρυλικά
Τεχνική σε ξύλο

Αγαπημένα της θέματα, εκτός από τα πρόσωπα, αποτελούν τα δέντρα (ελιές), τα ρόδια, οι γλάροι, οι σπείρες, οι αμμωνίτες και οι ναυτίλοι.

«Αμυγδαλιά»
Μικτές τεχνικές

Μολύβι, κάρβουνο, ακρυλικό χρώμα, λαδοπαστέλ, σύρμα, γυαλί είναι υλικά που χρησιμοποιεί προκειμένου να εκφραστεί και μάλιστα χρησιμοποιεί πολύ έντονα και τους συνδυασμούς των παραπάνω υλικών, δίνοντας έτσι ένα εντυπωσιακό και εκφραστικό αποτέλεσμα, πάνω σε βάση, κατά περίπτωση, από καμβά, μουσαμά, ξύλο και λινόλεουμ, όταν περιλαμβάνει και στοιχεία χαρακτικής.

«Καρνάγια Ιερισσού»
Abstract ΚΑΙ Ρεαλισμός
Ακρυλικά

«Το χέρι είναι η προέκταση της ψυχής του ζωγράφου» μας τονίζει η καλλιτέχνιδά μας αλλά η σύνθεση κάθε έργου, δεν είναι μια απλή παρόρμηση: απαιτείται πολύ σκέψη πριν το «στήσιμό» του: ποιο θα είναι το θέμα, ποια τα στοιχεία του, τί θα συμβολίζει, πώς θα αποδοθεί και τί θα αντιπροσωπεύει.

Ωστόσο, «όταν όμως κάτι είναι μέσα μου, δεν μπορεί να μείνει κρυμμένο ... ό,τι είναι αληθινό εκδηλώνεται» μας εξομολογείται η ζωγράφος μας.

Το ταλέντο και η καλλιτεχνική φύση της Κατερίνας αποκαλύφθηκε ήδη από την παιδική της ηλικία, όταν, σε ηλικία εννέα ετών, συμμετέχοντας σε ένα διαγωνισμό ζωγραφικής παιδικού περιοδικού, κέρδισε υποτροφία στη Σχολή ABC, την οποία βέβαια, δεν μπόρεσε τελικά να υλοποιήσει, λόγω μόνιμης διαμονής της οικογένειάς της στην Ιερισσό.

Στη συνέχεια, ασχολήθηκε επαγγελματικά με την ανθοδετική, η οποία υπήρξε αγαπημένη της τέχνη και της επέτρεψε να συνδυάσει την καλλιτεχνική έκφραση με το βιοπορισμό.

Από το 2014 ως τις αρχές του 2017 παρακολούθησε μαθήματα σχεδίου, ζωγραφικής, τεχνικής Abstract, κοντά στο Χρήστο Λελούδη, όπως και εικαστικά μαθήματα για νέες τεχντροπίες.

Είναι μέλος του Συλλόγου Ζωγράφων Θεσσαλονίκης και Βόρειας Ελλάδας, της Λέσχης Τέχνης της Βόρειας Ελλάδας και του Συλλόγου Καλλιτεχνών Χαλκιδικής.

Αν θέλαμε να μιλήσουμε με μια φράση για το έργο της εικαστικού μας θα λέγαμε ότι είναι ένα πάντρεμα τεχντροπιών, τάσεων και υλικών. Το αποτέλεσμα είναι βέβαια υψηλή αισθητική απόλαυση, μοναδική έκφραση και πρωτοτυπία.

Τα έργα της Κατερίνας μας υποβάλλουν στο συναίσθημά της, θαρρείς και το χέρι της δεν το κινεί το μυαλό αλλά η ψυχή της...

«Καρνάγια Ιερισσού»
Abstract ΚΑΙ Ρεαλισμός
Ακρυλικά

Γεώργιος Χριστοδούλου Γραφίδης Ένας Ιερισσιώτης ήρωας του 1821

Κείμενο: ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ

Μετά την ηρωική αντίσταση των Ελλήνων στην Κασσάνδρα και την παράδοση του Αγίου Όρους στα μέσα Δεκεμβρίου του 1821, χιλιάδες οικογένειες από τη Χαλκιδική (κατά τον Rouqueville, 6000 γυναικόπαιδα μόνο από τη χερσόνησο του Άθω) εγκαταστάθηκαν στις Βόρειες Σποράδες και σ' άλλα νησιά του Αιγαίου. Οι Χαλκιδικιώτες αγωνιστές και κατ' επέκταση οι Ιερισσιώτες, συνέχισαν τον αγώνα τους στην Νότια Ελλάδα καθ' όλη την διάρκεια του εθνοαπελευθερωτικού πολέμου. Μας σώθηκαν πολλά ονόματα συμπατριωτών μας και οι αγώνες τους, χάρη στην σύγχρονη έρευνα των φακέλων τους στην Ε.Β.Ε. και στα Γ.Α.Κ.. Όμως τα αρχεία αυτά αφορούν κυρίως ονόματα αγωνιστών που επέζησαν από τους πολέμους που δόθηκαν για την ελευθερία. Πολυάριθμοι συμπατριώτες μας που έπεσαν στα πεδία των μαχών μένουν δυστυχώς αγνώστοι, εκτός συγκεκριμένων περιπτώσεων.

Μία από αυτές είναι η μαρτυρία που μας δίνει ο Ιερισσιώτης οπλαρχηγός Αστέριος Πέτρου για τους οκτώ συμπατριώτες και συγγενείς του αγωνιστές που έπεσαν στη μάχη υπερασπίζοντας το νησί των Ψαρών το 1824, και το 1825 για τους τρεις συγγενείς του που έπεσαν ηρωικά στο Νεόκαστρο εναντίον του Ιμπραήμ.

Ένα όμως όνομα Ιερισσιώτη αγωνιστή που έδωσε τη ζωή του για την ελευθερία, σώζει έγγραφο που βρίσκεται σήμερα στα Γ.Α.Κ. στην Αθήνα, στο φάκελο με τα Αριστεία του 1821. Συγκεκριμένα, ο Παναγιώτης Χριστοδούλου Γραφίδης σε αίτηση που συνέταξε για την αναγνώριση των αγώνων του κατά την εθνική παλιγγενεσία, αναφέρει και τους αγώνες, υπό τις διαταγές του γνωστού Γάλλου φιλέλληνα συνταγματάρχη Κάρολου Φαβιέρου

(Charles Fabvier), του αδελφού του Γεώργιου Γραφίδη που σκοτώθηκε στην Εύβοια, στην Κάρυστο,.

Παρουσιάζω το έγγραφο αυτό για πρώτη φορά μεταγράφοντάς το στη Νέα Ελληνική ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητό:

«Ο κ. Παναγιώτης Χριστοδούλου Γραφίδης Μακεδόν από την Ερισσόν, κάτοικος ήδη των Αθηνών, υπηρέτησε στρατιωτικός τη πατρίδα καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνος υπό την οδηγία του αρχηγούντος τότε Καρατάσσου κι άλλων μετά τούτου οπλαρχηγών.

Βρέθηκε στη Κάρυστο και στη Χίο υπό τον αρχηγό Φαβιέ, στο Τρίκερι και σε άλλες επίσημες θέσεις μετά του αρχηγού Καραϊσκάκη, στην Αράχοβα και τη πολιορκία των Αθηνών, πολεμώντας ανδρείως όπου κι αν βρέθηκε και διατήρησε πάντοτε

Ο Κάρολος Φαβιέρος με ελληνική φορεσιά

ευπίθεια στους αρχηγούς του. Φέρθηκε με τιμία διαγωγή. Στερήθηκε στο πόλεμο έναν αδελφό του ανδρείο επίσης στρατιωτικό και έχοντα στρατιωτικά διπλώματα, που ονομάζονταν Γεώργιος Χριστοδούλου Γραφίδης. Πληγώθηκε στη Κάρυστο και φονεύθηκε υπό τις διαταγές του Φαβιέ. Του δίνεται η παρούσα απόδειξη χάρη της αλήθειας!

24 φεβρουαρίου 1843
Αθήνα

Κανέλος Δεληγιάννης, Τσάμης Καρατάσος, Δημήτριος Πλαπούτας, Βλαχόπουλος και Πανούσος Νοταράς».

Ο Παναγιώτης Χριστοδούλου Γραφίδης λοιπόν, μαζί με τον αδελφό του Γεώργιο, είναι από τους πολλούς Ιερισσιώτες αγωνιστές που πολέμησαν για την ελευθερία της Πατρίδος προσφέροντας τις στρατιωτικές τους υπηρεσίες δίπλα σε σημαντικούς αξιωματικούς και οπλαρχηγούς του 1821, όπως τον Καραϊσκάκη, τον Καρατάσο, τον Φαβιέρο, κ.α.. Πολέμησαν μετά τη λήξη του απελευθερωτικού αγώνα στη Χαλκιδική, στην εκστρατεία της Χίου, της Καρύστου, της Μαγνησίας, στο Τρίκερι, στην Αθήνα, στην Αράχοβα και όπου αλ-

λού τους κάλεσε η πατρίδα. Για τους αγώνες του τον Παναγιώτη Γραφίδη τον τίμησε το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος το 1844, με χάλκινο αριστείο. Μετά την αποστράτευσή του εγκαταστάθηκε στην Αθήνα.

Ο Γεώργιος, όπως αναφέραμε, σκοτώθηκε τον Φεβρουάριο του 1826 πολεμώντας στο τακτικό σώμα στρατού που δημιούργησε ο Κάρολος Φαβιέρος. Είχε τιμηθεί με στρατιωτικό βαθμό. Είναι ο μοναδικός ήρωας Ιερισσιώτης του 1821 που χάρισε τη ζωή του για την πατρίδα και το όνομά του μας σώθηκε από το ειρηνέο έγγραφο.

Τα ονόματα αυτά, όπως και άλλα που αναφέραμε σε αντίστοιχες εργασίες μας στο παρελθόν, είναι χρέος μας να τα σώσουμε και να τα γνωστοποιήσουμε στους νεότερους ως ελάχιστο φόρο τιμής για τους αγώνες που έδωσαν ώστε να απολαμβάνουμε εμείς σήμερα τους καρπούς της ελευθερίας. ■

¹ Καραστέργιος Χρήστος, Αστέριος Πέτρου Ένας Ιερισσιώτης Αγωνιστής του 1821 αφηγείται, περιοδικό «Κύτταρο Ιερισσού», τεύχος 5, σ. 18.

² Γ.Α.Κ., Αριστεία, φ. 233, ενγγρ. 99

³ Νικόλαος Παπαϊκονόμου, Προσωπογραφία Αγωνιστών του 1821 από τη Χαλκιδική και τη Θεσσαλονίκη, Ε.Μ.Σ., Θεσ/κη 2015, σ. 273-274.

"Κάποτε στην Ιερισσό"

Άρθρα και ειδήσεις για την Ιερισσό από τον τύπο της εποχής

Κείμενο: ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ

ΟΤΑΝ ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ Η ΙΕΡΙΣΣΟΣ ΝΑ ΓΙΝΕΙ Η ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Τη δεκαετία του '60 ο οργανωμένος τουρισμός έκανε τα πρώτα βήματα στη Χαλκιδική. Την επόμενη δεκαετία η τουριστική ανάπτυξη θα είναι καταγιστική. Σε αυτό συνετέλεσε βέβαια και ο οικονομικός στρατηγικός σχεδιασμός του ελληνικού κράτους με εμπνευσμένους επιστήμονες και οραματιστές της εποχής. Οι κατασκευές των πρώτων «Ξενία» του αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη με τον επαναστατικό τους τότε σχεδιασμό, των τουριστικών περιπτέρων και οι νέοι δρόμοι που ανοιχτήκανε, είναι κάποιες από τις στοχευμένες θετικές κρατικές παρεμβάσεις αυτής της περιόδου που δημιούργησαν τις βάσεις της οικονομικής ανάπτυξης στη Χαλκιδική τις επόμενες δεκαετίες.

Μία εμπνευσμένη όσο και ολοκληρωμένη μελέτη για την τουριστική ανάπτυξη της Χαλκιδικής πραγματοποιήθηκε από το τμήμα Αρχιτεκτόνων της Πολυτεχνικής σχολής Θεσσαλονίκης με την επίβλεψη του σπουδαίου καθηγητή Θαλή Ιωάννη Αργυρόπουλο. Περίληψη αυτής δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Μακεδονία» από όπου θα αντλήσουμε κάποια χαρακτηριστικά αποσπάσματα.

**Εφημερίδα «Μακεδονία»
21 Δεκεμβρίου 1965, σ. 5**

«ΗΠΙΟΝ ΚΛΙΜΑ
ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΗΛΙΟΦΑΝΕΙΑ
Μοναδικόν τουριστικόν κέντρον με
600.000 παραθεριστάς
ήμπορεί νά γίνη ή Χαλκιδική

ΕΞΕΠΟΝΗΘΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ
ΜΕΛΕΤΗ. -ΠΩΣ ΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΙ
ΘΑ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΘΟΥΝ
ΜΕ ΤΟ ΤΟΠΙΟΝ.-

ΜΕΓΑΛΗ ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΙΣ.
-Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ
ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ-
ΤΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑ
ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Μοναδικά πλεονεκτήματα παρουσιάζει ή περιοχή Χαλκιδικής, για να καταστή πόλος έλξεως τουρισμού. Από

φυσική άποψη είναι ή πιό αξιόλογη μέσα στον ελληνικό χώρο. Έχει έκτεταμένες αξιοποιήσιμες άμμουδιές, μεγάλη ποικιλία τοπίου και πολλές φυσικές καλλονές.

Τά άνωτέρω αναφέρονται σέ μία πολύ ένδιαφέρουσα μελέτη του τμήματος αρχιτεκτόνων τής πολυτεχνικής σχολής Θεσσαλονίκης, υπό τήν επίμελειαν του καθηγητού κ. Θ. Άργυροπούλου. Τονίζεται χαρακτηριστικώς, ότι ή περιοχή αυτή έχει κλιματικές συνθήκες καθαρά μεσογειακές, παρουσιάζει μεγάλη ήλιοφάνεια και διαθέτει τόν Άγιον Όρος, χώρον «σημαντικού πνευματικού και ιστορικού ένδιαφέροντος»....

.... Η ένέργεια πού θα γίνει, για τήν μετατροπή τής Χαλκιδικής εις τουριστικόν κέντρον διεθνούς σημασίας, είναι μεγάλης κλίμακος. Πρέπει να έναρμονισθούν οι κατασκευές με τήν φύσι....

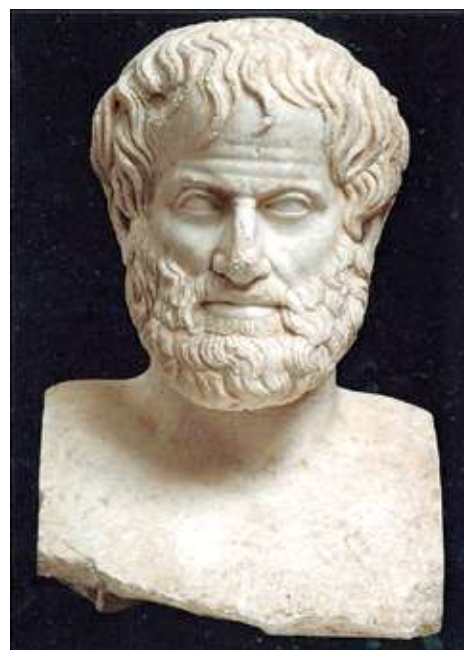
Είς τήν έκθεσιν αναφέρονται και τά έξής: «Σύμφωνα μετά πορίσματα τής διπλωματικής έργασίας στην έδρα τής πολεοδομίας, με θέμα "προγραμματισμός τής περιφερειακής ανάπτυξεως της Χαλκιδικής" ή πρωτεύουσα του νομού μεταφέρεται στην Ιερισσό, ενώ δημιουργείται ένα δεύτερο κέντρο στά Νέα Μουδανιά. Η Ιερισσό θα συγκεντρώσει τις διοικητικές υπηρεσίες του νομού

Ο Άθως και η Αμμουλιανή από τα υψώματα της Ιερισσού
[φωτογραφία Χ. Καραστεργίου]

Η Ιερισσός και η περιοχή της [αεροφωτογραφία από το διαδίκτυο]

Ο Αριστοτέλης (μικρή φωτογραφία)

"Κάποτε στην Ιερισσό"

Άρθρα και ειδήσεις για την Ιερισσό από τον τύπο της εποχής

και θα καταστή τὸ πνευματικὸ κέντρο, λόγω τῆς γειτνίασης τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Τὰ Μουδανιά, λόγω καταλλήλου θέσεως καὶ πληθυσμοῦ, θὰ συγκεντρώσουν τὶς καλλιτεχνικὲς καὶ ἀθλητικὲς ἐκδηλώσεις, καθὼς καὶ τὴν διασκέδασι, πὺν μποροῦν νὰ ὑπάρχουν μόνο στό σύνολο τῆς Χαλκιδικῆς.

Οἱ περιοχές πὺν προσφέρονται γιὰ τὴν δημιουργίαν λουτροπόλεων εἶναι οἱ ἐξῆς: Μουδανιῶν, Καλάνδρας, Παλιουρίου, Μεταμορφώσεως, Μαρμαρά, Πόρτο Κουφῶ, Ἰερισσοῦ, Στρατώνιον.

ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Ἀναφέρεται ἀκόμη, ὅτι ἡ Χαλκιδικὴ θὰ ἐξυπηρετεῖται ἀρχικὰ ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο Θεσσαλονίκης. Ἄν ὑπάρξει ἀνάγκη δευτέρου ἀεροδρομίου, προτείνεται γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ἡ περιοχὴ τῆς Ὀρμύλιας. Προστίθεται, ὅτι τὸ ἀεροπλάνο θὰ ἀποτελέσει ἕνα κύριο μέσο μαζικῆς μεταφοράς, ὑπὸ τὸν ὄρο τῆς μειώσεως τοῦ κόστους κινήσεως....

.... «Μὲ τὸ δυναμικὸ τῶν 540.000 κλινῶν ἡ Χαλκιδικὴ ἀσφαλῶς θὰ δέχεται ἐπισκέψεις μεγάλων πλοίων κρουαζιερῶν, μὲ ἀπ' εὐθείας σύνδεσι μὲ τὴν Εὐρώπη, πὺν θὰ πιάνουν σκάλα στό Παλιούρι, στὸν Μαρμαρὰ καὶ στὴν Ἰερισσό....

.... Ἡ διάνοιξι τῶν διωρύγων τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους δέν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες. Ἡ διάνοιξι τῆς τρίτης διωρύγας τῆς Σιθωνίας προγραμματίζεται γιὰ τὸ τελικὸ στάδιο ἐφαρμογῆς τῆς μελέτης. Τέλος, ἄς ἀναφερθῆ ἀπλῶς σὰν μιὰ δυνατότητα ἡ διάνοιξι διωρύγας πὺν θὰ συνδέσει τὸν Στρυμωνικὸ κόλπο μὲ τὴν λίμνη Βόλβη καὶ θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἀνάπτυξι τῶν θαλασσίων σπόρ στίς λίμνες».

Τὸ ὑπέδαφος τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ἀρκετὰ πλούσιο σὲ νερά. Μπορεῖ νὰ καλύψῃ τὶς ἀνάγκες γιὰ 300.000 ἄτομα. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ νερὸ τῆς

Χαλκιδικῆς ὑπεραρκεῖ γιὰ νὰ καλύψῃ τὶς ἀνάγκες κατὰ τὰ δύο πρῶτα στάδια ἐφαρμογῆς τῆς μελέτης. Γιὰ τὸ τρίτο στάδιο θὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ νερά τῶν λιμνῶν Βόλβης καὶ Ἁγίου Βασιλείου.

.... **Γιὰ τὰ ὄρυχεία καὶ λατομεῖα προτείνεται νὰ διανοίγῶνται διαδοχικὰ καὶ μετὰ τὴν χρησιμοποίησι τους νὰ ἀναδασώνωνται.**

Τέλος, γίνονται προτάσεις γιὰ τὴν τουριστικὴ ἐνότητα τῶν τουριστικῶν περιοχῶν τῆς Χαλκιδικῆς....»

Δυστυχῶς, δε μποροῦμε νὰ παρουσιάσουμε ὅλο τὸ ἄρθρο παρὰ μόνο κάποια ἐνδεικτικὰ τοῦ σημεία.

Ἡ μελέτη αὐτὴ πρωτίστως δεικνύει τὰ στρατηγικὰ συγκριτικὰ πλεονεκτήματα τῆς περιοχῆς τῆς Ἰερισσοῦ ἐναντι ἄλλων ἤδη ανεπτυγμένων τουριστικῶν περιοχῶν. Οἱ πρῶτες ξενοδοχειακὲς μονάδες στὴ Χαλκιδικὴ, λειτούργησαν στὴν Ἰερισσό τὸ 1938 καὶ 1940. Ὅμως ὁ ξεπερασμένος σήμερα χωροταξικὸς σχεδιασμὸς τῆς ΒΑ Χαλκιδικῆς, μὲ τὶς μεγάλες περιβαλλοντικὲς πιέσεις πὺν δέχεται ἀπὸ τὴν ἀμφίβολης χρησιμότητος γιὰ τὴν τοπικὴ κοινωνία μεταλλευτικὴ δραστηριότητα μεγάλης κλίμακος, υποθηκεύει τὸ παρὸν καὶ κάνει ἐπισηφάλες τὸ μέλλον τοῦ τόπου. Ἐναν τόπο πὺν ὅπως ἀναφέρουν σὲ ἄρθρο τους, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Μακεδονίας Λὸς Λαμπριανίδης, καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσόβιου Πολυτεχνείου Λευτέρης Παπαγιαννάκης, «**ἡ γεωγραφικὴ γειτνίαση τοῦ νομοῦ μὲ τὸ Ἁγ. Ὁρος ἀποτελεῖ ἕνα μοναδικὸ συγκριτικὸ πλεονέκτημα στο διεθνὴ χώρο. Δίνει τὴ δυνατότητα στο νομὸ (καὶ ιδιαίτερα στὴν περιοχὴ τῆς Ἰερισσοῦ) νὰ παίξει ἕνα πολὺ ευρύτερο ρόλο στα Βαλκάνια ἀλλὰ καὶ ὅπου ἀλλοῦ ὑπάρχουν χριστιανοί**». ■

Ἰ. Λαμπριανίδης, Λ. Παπαγιαννάκης, Ἡ πρόσφατη οικονομικὴ ἱστορία τῆς Χαλκιδικῆς, 20ος Αἰώνας: προοπτικὲς ἀνάπτυξης, περ. ΤΟΠΟΣ, Ἐπιθεώρηση αστικῶν καὶ περιφερειακῶν μελετῶν, 10/95, σ. 108.

Κείμενο: ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ

Ἡ ΠΡΟΕΚΚΛΟΓΙΚΗ ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΤΟ 1933 ΣΤΗΝ ΙΕΡΙΣΣΟ ΠΕΝΘΙΜΕΣ ΚΩΔΩΝΟΚΡΟΥΣΙΕΣ

Ἡ Χαλκιδικὴ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσή της τὸ 1912 ὡς τὸν σεισμὸ τὸ 1932, ἦταν μιὰ παραμελημένη ἐπαρχία τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους μακριὰ ἀπὸ τὰ φῶτα τῆς δημοσιότητος. Ὁ καταστροφικὸς σεισμὸς τῆς Ἰερισσοῦ, τὴν ἔβαλε μὲ τραγικὸ τρόπο στο ενδιαφέρον τῆς πολιτικῆς σκηνῆς καὶ τὴν κατέστησε ἀπαραίτητο σταθμὸ στὴν προεκλογικὴ ἐκστρατεία τῶν κομμάτων (Κάτι παρόμοιο, γιὰ ἄλλους λόγους, ζήσαμε στο πολὺ πρόσφατο παρελθόν μὲ τὸν ἀγῶνα τῶν κατοίκων ἐναντι στα μεταλλεῖα χρυσοῦ).

Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ Ἰερισσοῦ δέχθηκε τὴν πρώτη ἐπίσκεψη Ἑλληνα Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Ἐλευθέριου Βενιζέλου... χτυπώντας πένθιμα τὶς καμπάνες!!!

Οἱ ἐκλογὲς τῆς 5ης Μαρτίου τοῦ 1933 ἦταν ἀπότοκο τῆς πολιτικῆς ἀστάθειας τῆς εποχῆς. Στὴν προηγούμενη ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση 5 μῆνες πρὶν, στὶς 25 Σεπτεμβρίου 1932, παραμονὴ τοῦ καταστρεπτικοῦ σεισμοῦ, ἡ Ἰερισσοῦ ψήφισε: Λαϊκοὺς 362, Φιλελεύθερους 23, ΚΚΕ 5, Κονδυλικούς 4, κτλ.

Ὁ σεισμὸς τῆς 26ης Σεπτεμβρίου ἔφερε τοὺς κατοίκους τοῦ οἰκισμοῦ σὲ πολὺ δύσκολη κατάσταση. Ὁ χειμῶνας τοὺς βρήκε στα παραπήγματα μὲ υποδομὲς ἀκόμα ἀνύπαρκτες καὶ τὸ μέλλον ἀβέβαιο.

Σὲ αὐτὴ τὴ δύσκολη συγκυρία ἐγίνε ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ἑλληνα Πρωθυπουργοῦ. Νὰ πῶς τὴν περιγράφει μιὰ ἐφημερίδα τῆς εποχῆς:

Εφημερίδα: «Μακεδονικὰ Νέα», Πέμπτη 2 Μαρτίου τοῦ 1933
«ΠῶΣ ΥΠΕΔΕΧΘΗΣΑΝ Οἱ ΙΕΡΙΣΣΩΤΑΙ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΟΥ ΜΕ ΠΟΙΑ ΜΕΣΑ ὈΡΓΑΝΩΘΗ Ἡ ΥΠΟΔΟΧΗ ΨΥΧΡΟΤΗΣ-ΠΕΝΘΙΜΟΙ ΚΩΔΩΝΟΚΡΟΥΣΙΑΙ

ΙΕΡΙΣΣΟΣ 1. Ἴδου μιὰ σύντομος καὶ ἀντικειμενικὴ, πραγματικὴ, περιγραφή τῆς ὑποδοχῆς τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς Ἰερισσοῦ τὴν ὁποίαν μὲ τόσας τυμπανοκρουσίας καὶ μὲ τόσας φαντασιοπληξίας διελάλησαν αἱ Βενιζελικαὶ ἐφημερίδες:

Ἐν πρώτοις δι' ἐγκυκλίου διαταγῆς τοῦ κ. Νομάρχου Χαλκιδικῆς πρὸς ἅπαντας τοὺς προέδρους κοινοτήτων καὶ τὰ κοινοτικὰ συμβούλια, ὑποχρέωθησαν οἱ κοινοτάρχαι καὶ κοινοτικοὶ σύμβουλοι Χαλκιδικῆς, νὰ παραστοῦν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ «Πρωθυπουργοῦ» κ. Βενιζέλου.

Δεύτερον, οἱ συναχθέντες, οὕτω καὶ μὲ διάφορα ἄλλα πειστικὰ καὶ δελεαστικὰ μέσα, εἰς τὴν παραλίαν, διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ψηλορείτου, προερχόμενοι ἀπὸ δέκα πέντε καὶ πλέον χωρία τῆς σεισημοπαθοῦς περιοχῆς, εἶναι ζήτημα ἂν ἀνήρχοντο εἰς 700-800 ἀνθρώπους.

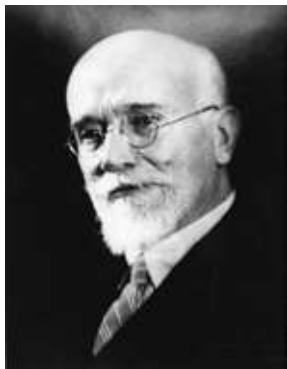
Ἡ ΑΣΕΒΗΣ ΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ Τρίτον, οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ 700 ἢ ἔστω καὶ 800 ἐπιταγμένοι σεισημοπαθεῖς καὶ ἄλλοι περίεργοι, ἔχοντες ἐπίκεφαλῆς τοὺς δύο ἱερεῖς τῆς Ἰερισσοῦ, ἐνδεδυμένους τὰ ἱερά ἀμφιά των καὶ κρατοῦντας ἐπιδεικτικῶς τὸ Ἰερὸν

"Κάποτε στην Ιερισσό"

Άρθρα και ειδήσεις για την Ιερισσό από τον τύπο της εποχής

Ο δάσκαλος Νικόλαος Πέτρου υποδέχεται το 1936 τον βασιλέα της Ελλάδας Γεώργιο Β' στο Άγιο Όρος. [Αρχειο Κυττάρου Ιερισσού]

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΟΝ ΨΗΦΩΝ	ΑΔ'ΥΠΟΙ	ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΡΟΙ	ΚΩΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΙ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ	ΑΓΡΟΤΕΡ-ΓΑΤΙΚΟΙ	ΚΑΦΑΝΤΑ-ΡΙΚΟΙ	ΚΟΜΜΟΥ-ΝΙΣΤΑΙ
1) Πολυγύρου	843	614	133	4	3	74	4	14
2) Άγιος Παρνασσός	196	43	17	1	—	133	—	—
3) Άγιος Νασολίου	344	236	19	59	17	13	—	—
4) Άγιος Προδρόμου	293	265	2	—	10	6	1	8
5) Άρτοιας	508	431	66	1	1	1	2	6
6) Άνθεμαύτου	586	444	8	34	87	5	—	7
7) Βάλτου	337	222	46	2	43	22	—	—
8) Βάβδου	234	204	22	—	5	3	—	—
9) Δοξαπότιον	209	187	5	—	17	—	—	—
10) Ίερισσός	400	362	23	4	4	2	—	5
11) Καρσίου	200	6	158	9	9	34	3	—
12) Καρσινόρας	233	122	22	—	—	89	—	—
13) Καλλιφατίσας	409	8	204	66	58	9	4	—
14) Καλόνδρου	287	175	16	2	41	50	1	—
15) Κασανδριανού	224	182	19	9	11	3	—	—
16) Κρήνης	147	66	68	6	—	7	—	—
17) Ν. Μαριμαριά	171	33	106	1	15	14	2	—
18) Ν. Μουδιανών	444	2	174	191	8	63	—	6
19) Νισοίτης	246	185	20	32	9	2	—	—
20) Ν. Άντρονίου	244	1	69	53	81	35	3	—
21) Ν. Φωκιάς	330	139	38	132	14	4	—	—
22) Ν. Σολοίτων	280	47	114	42	40	24	13	—
23) Ν. Ρόδων	174	2	19	118	—	1	34	—
24) Ν. Τριγλιών	387	56	77	95	10	142	3	3
25) Μεγ. Παναγίας	339	185	17	—	9	4	—	123
26) Όρμουθιας	649	400	43	48	146	7	5	—
27) Όλυμπεύδας	209	155	20	32	1	1	—	—
28) Παλαιχωρίου	415	340	56	—	6	2	—	11
29) Παρταριάς	557	147	221	30	123	22	14	—
30) Πυργαδίστας	115	50	52	—	9	1	1	—
31) Προσφύρας	176	27	80	55	6	2	—	—
32) Ριζών	247	204	25	—	10	2	—	—
33) Σάφης	103	—	97	4	2	—	—	—
34) Σοφιάς	364	238	26	1	99	—	—	—
35) Στρατιονίου	82	20	44	8	—	9	—	—
36) Στρατονίκης	338	267	7	10	3	4	2	24
Σύνολον	11323	6083	2173	1049	903	791	102	207

Τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών της 25ης Σεπτεμβρίου του 1932 (μία ημέρα πριν τον σεισμό) στη Χαλκιδική. Εφημ. «ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΗ», 2 Οκτωβρίου 1932.

Ευαγγέλιον, συνώδευσαν τόν κ. Πρωθυπουργόν μέχρι του Πατριωτικού Ίδρύματος όπου ή εξέδρα από τής οποίας οί ιερείς ανέγνωσαν τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐνῶ ὁ κ. Βενιζέλος, μὴ σεβόμενος οὔτε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου οὔτε τὴν δοξολογίαν, ἐκάθητο μὲ τὸ ἕνα πόδι ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο. Ἀντιγράφουσαι τὴν ἀσεβὴ καὶ ἀπρεπὴ αὐτὴν στάσιν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, δὲν ἐσηκώθησαν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὰ καθίσματα τῶν καὶ αἱ δύο συνοδεύουσαι αὐτὸν κυρία.

Κατόπιν προσεφώνησε τὸν «Μεγαλοβουργόν» ἐκ μέρους τῆς κοινότητος ὁ διευθυντὴς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου κ. Πέτρου. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ λόγος τοῦ κ. Πέτρου ἀντὶ τὴν ἐξυμνῆ τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ μεγαλοουργίαν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, περιστρέφετο εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὰ θύματά της, ὁ κ. Βενιζέλος τὸν διέκοψεν ἀποτόμως εἰπὼν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ γνωρίζει ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἔπειτα ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς συγκεντρωμένους εἶπε:

-Τὴν 25ην Σεπτεμβρίου μὲ κατεψηφίσατε, τὴν 26ην ὁ σεισμός σᾶς κατέστρεψε!

Καὶ συνεχίζων τὴν καταπληκτικῶς ἀνάρμοστον καὶ διὰ τὸν μικρότερον πολιτικὸν ὀμιλίαν του, συνεσώρευσεν, ἀντιστάσεως μὴ οὔσης, ἀπειλὰς ἐπὶ ἀπειλῶν κατὰ τῶν κ.κ. Τσαλδάρη καὶ Κονδύλη, οἱ ὅποιοι, εἶπεν, ἐγκατέλειψαν τὴν σεισμοπαθὴ περιφέρειαν, ἐνῶ αὐτὸς ἔκαμε τὸ πᾶν, ἀφοῦ καὶ αὐτὲς οἱ παράγκες ποῦ καθόμαστε εἶναι δικές του.

Ἀφοῦ ἐτελείωσε ὁ λόγος τοῦ κ. Βενιζέλου παρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν διάφορα Κοινοτικά συμβούλια καὶ κατόπιν ἤρχισεν ἡ κάθοδος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀφοῦ τὸ περισσότερον πλῆθος, ἀγανακτῆσαν μὲ τοὺς λόγους καὶ τὰ διάφορα τσαλίμια του, εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ διασκορπισθῆ.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν δύο κάτοικοι ἤρχισαν νὰ κρούουν τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας πενθίμως καὶ οὕτω οἱ Ἰερισσῶται, προπεμπομένου τοῦ

Βενιζέλου, ἐκήδευσαν καὶ αὐτὸν καὶ τὸ κόμμα του.

Δέον νὰ προσεθεῖ, ὅτι τὴν ἄφιξιν τοῦ κ. Βενιζέλου συνώδευσαν καὶ ἑκατὸν σάκκοι ἀλεύρου, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ φιλελεύθεροι φαντάζονται ὅτι θὰ ἐπηρεάσουν τοὺς Χαλκιδικεῖς καὶ θὰ βγοῦν ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς ἀσπροπρόσωποι. Τοὺς ἐκλαμβάνουν γιὰ πολὺ κουτούς καὶ μὴ δυναμένους νὰ γνωρίζουν ἀπὸ ποῦ προέρχονται τὰ ἄλευρα αὐτὰ.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κ. Βενιζέλου, περὶ τὰ ἑκατὸν μέλη τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἔστησαν χορὸν ζήτησκραυγάζοντες ὑπὲρ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος καὶ τῆς Ἠνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως. Τὸ ἐσπέρας δέ, ἄλλο πανηγῦρι. Οἱ Ἰερισσῶται ὑπεδέχθησαν μὲ ἀγρίαν πρόγκαν καὶ μεγαλοπρεπεῖς τενεκεδοκρουσίας τοὺς Βενιζελικούς ὑποψηφίους, ἀναγκασθέντας νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν πρὸς τὰ Νέα Ρόδα.

Τα γεγονότα αὐτὰ τα επιβεβαιώνει με γλαφυρότητα καὶ ὁ Ἰερισσιώτης Νικόλαος Ι. Μαρίνος σὲ ανταπόκρισὴ του στὴν ἀντιπολιτευομένη τὸν Βενιζέλο εφημερίδα «ΤΟ ΦΩΣ». Σὲ ἐκτενὲς τοῦ ἀρθρο στὶς 2 Μαρτίου τοῦ 1933 μὲ τίτλο «ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΜΑΣ, Ἡ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ» καὶ ὑπότιτλο «ΤΟΝ ΠΡΟΕΠΕΜΨΑΝ ΠΕΝΘΙΜΟΣ» τονίζει τὴν ἐνθουσιώδη υποδοχὴ ποῦ ἐπιφύλαξαν οἱ Ἰερισσιώτες στοὺς υποψηφίους βουλευτὲς τῆς «Ἠνωμένης Ἀντιπολίτευσης», Βασίλειο Βασιλικὸ καὶ Αθανάσιο Τανούλα, ἐναντὶ τοῦ Βενιζέλου καὶ τῶν υποψηφίων του, Ἀγγελάκη καὶ Ζαφειρόπουλο. Στὴν ἰδία εφημερίδα δημοσιεύθηκε καὶ ὁ ομολογουμένως ὁμορφος λόγος τοῦ πολιτευτῆ τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ τὰ Ριζὰ, Β. Βασιλικού. Ὁ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πολιτευτὴς καὶ υπουργός, τόνισε τὸ ἔργο τοῦ Τσαλδάρη γιὰ τὴν Ἰερισσό, επικρίνοντας τὸν Βενιζέλο γιὰ ολιγωρία καὶ ἀδιαφορία πρὸς τοὺς σεισμοπαθεῖς.

Οἱ ἐκλογὲς τῆς 5ης Μαρτίου ἔφεραν στὴν ἐξουσία τὸν Παναγὴ Τσαλδάρη, καὶ τὸν Β. Βασιλικὸ καὶ Α. Τανούλα νὰ κατακτοῦν τὶς βουλευτικὲς ἐδρες τῆς Χαλκιδικῆς. ■

Η ΠΑΛΙΑ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΙΕΡΙΣΣΟΥ

Κείμενο: ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΝΤΖΟΥ - ΚΩΣΤΑΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Ο ισχυρός σεισμός της 26ης Σεπτεμβρίου 1932 προκάλεσε καταστροφή του οικισμού της Ιερισσού, στοίχισε τη ζωή σε εκατόν εξήντα έναν κατοίκους και αποτέλεσε τραγική και αξέχαστη τομή στην τοπική ιστορία. Οι κάτοικοι του χωριού, μετρώντας τους νεκρούς και τις πληγές τους, έπρεπε να συνεχίσουν τη ζωή και την καθημερινότητά τους στο νέο οικισμό, στη θέση που βρίσκεται και σήμερα, με βάση τη νέα πολεοδομική οργάνωση που βασίστηκε στις πλέον σύγχρονες αρχές σχεδιασμού, με εκτεταμένες ζώνες πράσινου και πολλούς κοινόχρηστους χώρους, ανάμεσά τους και το χώρο της αγοράς, όπως τον ξέρουμε σήμερα.

Ήδη τον Οκτώβριο του 1934, δύο χρόνια μετά το σεισμό, αρχίζουν να κατασκευάζονται τα νέα κτίσματα. Στο μεταξύ, οι ανάγκες για εμπορικές συναλλαγές ήταν εξαιρετικά επιτακτικές, αφού η ολοσχερής καταστροφή του οικισμού δημιούργησε επιπλέον απαιτήσεις για κατανάλωση. Εξάλλου, η ομάδα των επαγγελματιών ήταν εξαιρετικά δυναμική και άνθιζε, ήδη στο παλιό χωριό. Φυσικά ο έντονος αυτός παλμός δεν μπορούσε να περιμένει την ολοκλήρωση της αγοράς, σύμφωνα με το σχεδιασμό, που έδωσε προτεραιότητα σε έργα κατασκευής υδραγωγείων και κρουνών, αποστραγγιστικά έργα, ανέγερση σχολείου και εκκλησίας, επίστρωση εσωτερικών οδών, κλπ. (η ανοικοδόμηση της αγοράς ολοκληρώθηκε τελικά το 1961).

Οι επαγγελματίες λοιπόν, άρχισαν να χτίζουν μόνοι τους τα εμπορικά τους Καταστήματα, στο χώρο που τους παραχώρησε, έναντι ενοικίου, η Κοινότητα, στο σημερινό πάρκο του Πολιτιστικού Κέντρου και Ηρώων.

Η κατασκευή των καταστημάτων γινόταν με τούβλα και κεραμίδια ή με λαμαρίνες ή με τη τεχνοτροπία του «τσατμά» (= ξυλόπηχτα με πασάλους, ανάμεσα στους οποίους πλεκόταν βέργες [βεργιά] και καλυπτόταν με σοφά).

Οι διαστάσεις ήταν περίπου 10-

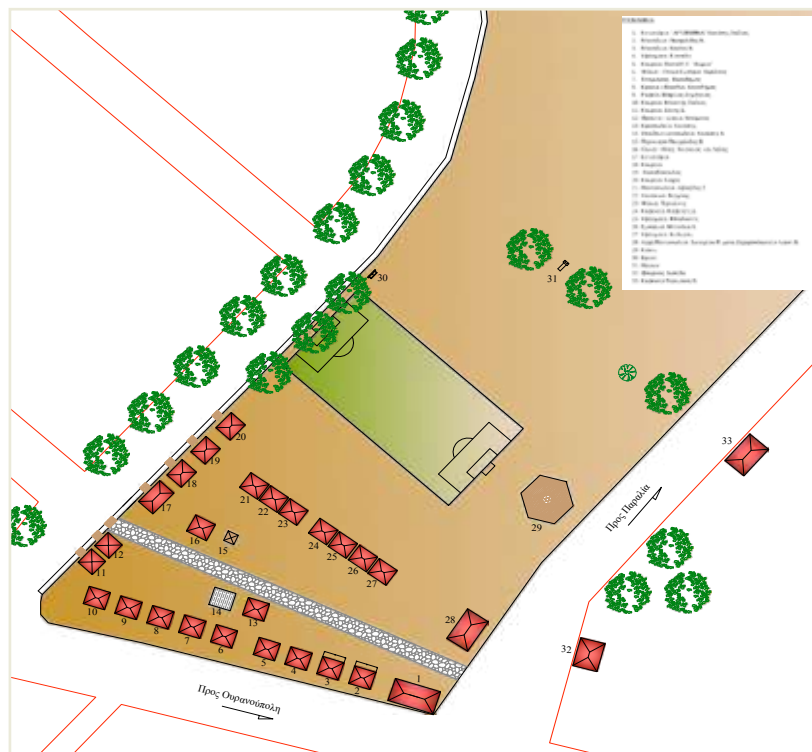
15τ.μ. για τα μικρά καταστήματα (μανάβικα, ψιλικατζίδικα, κλπ) και 30-40 τ.μ. για τα μεγάλα (ταβέρνες, ζαχαροπλαστεία) και ήταν ασβεστομένα (χρώμα εποχής).

Άμεσα λοιπόν κτίστηκαν εμπορικά καταστήματα με υφάσματα, ψιλικά, σιδηρικά, υποδήματα, σκεύη, είδη οικιακής χρήσης, παντοπωλεία, κρεοπωλεία, ψαράδικα, ζαχαροπλαστεία, κουρεία, ταβέρνες, καφενεία, περίπτερα.

Οι κατασκευές αυτές, που ξεκίνησαν και ολοκληρώθηκαν περίπου το 1936 (μαρτυρία κ. Στέργιου Μπαντή), στέγασαν την εμπορική ζωή της Ιερισσού μέχρι το 1962, όταν ολοκληρώθηκε η μεταφορά στη νέα αγορά.

Σ' αυτά τα τριάντα περίπου χρόνια η αγορά άνθισε, και από τη σύνθεσή της μπορούμε να καταλάβουμε ότι μέλημα των ντόπιων δεν ήταν μόνο η κάλυψη βασικών αναγκών (είδη διατροφής), αλλά και η διασκέδαση (ταβέρνες, καφενεία), η ψυχαγωγία και άσκηση (γήπεδο), η ανταλλαγή απόψεων και πολιτική αντιπαράθεση (κιάοσκι).

Ακόμα, το γεγονός ότι συναντούμε πολλά εμπορικά με υφάσματα και είδη ραπτικής, αποδεικνύει την ενασχόληση με τη χειροτεχνία και οικοτεχνία, αλλά και την κομψότητα των ντόπιων (μαζί με τα πολλά κουρεία).

Φωτο 1 - Το περίπτερο του Βασίλη Πασχαλίδη [φωτογραφία της Αναστασίας Τσιριγιώτη]

Φωτο 2 - Το εστιατόριο «ΑΡΤΖΕΝΤΙΝΑ» [φωτογραφία του Κώστα Μπουδάνου]

Φωτο 3 - Το μανάβικο του Νίκου Πασχαλίδη («Κλαδούρα») [φωτογραφία του Γιώργου Πασχαλίδη]

Φωτο 4 - Όψη της αγοράς από τη σημερινή εθνική οδό Ιερισσού - Ουρανούπολης [φωτογραφία του Γιώργου Θεοχάρη]

Φωτο 5 - Μαναβάρια και διερχόμενοι στα ψαράδικα [φωτογραφία του Ιωάννη Κόμσουλα]

Φωτο 6 - 1946- Η Κάρλα Βασίλω μπροστά στο Κατάστημα ειδών ραπτικής και προικός του Θ. Αϊβαζίδη [φωτογραφία Κάρλα Βασίλω]

Φωτο 7 - Κατάστημα ειδών προικός και υφασμάτων Πέτρου Σωτηρίου. Διακρίνονται ο ίδιος, η σύζυγός του Μαρία και η κόρη τους Δάφνη [φωτογραφία του Κώστα Σωτηρίου]

Οι μνήμες των Ιερισσιωτών που γεννήθηκαν μεταξύ 1935–1950 είναι άρρηκτα δεμένες με μια αγορά που αποτελούσε το επίκεντρο του ενδιαφέροντος:

- Το **ζαχαροπλαστείο του Λιάπη** με το γιαούρτι που κοβόταν με το μαχαίρι, σε μεγάλα πήλινα δοχεία
- Το **εστιατόριο «ΑΡΤΖΕΝΤΙΝΑ»**, τόπος κρασοκατάλυξης και διασκέδασης των μερακλήδων. Μάλιστα, ήταν από τα πρώτα κτίρια που χτίστηκαν και το τελευταίο που γκρεμίστηκε...!!!
- Το **ζαχαροπλαστείο του Λάλη** με τα αξέχαστα, για τα παιδιά, γλειφιτζούρια-κοκοράκια.
- Τα **είδη ραπτικής και υφάσματα του Ισιδώρου, του Ζαφείρη και του Γιάννη Αϊβαζίδη** (Γιαννέλη) με πελάτισσες τις νεαρές κοπελιές για να φτιάξουν την καθιερωμένη προίκα και να διαλέξουν τα υφάσματα για να ράψουν τα «καλά» τους ρούχα στις μοδίστρες του χωριού.
- Καμβάδες, ιταμίνες, στρωσίδια, στημόνια αργαλειών, βελονάκια, μουλινέδες, κουβαρίστρες,τσιλεδάκια, νυχτικά, εσώρουχα, ήταν ο επίγειος παράδεισος των κοριτσιών.
- Τα **«πολυκαταστήματα» εποχής** με πρώτους και καλύτερους τον **Χαρίλαο και τον Χρήστο Μητσάκα**.
- Το **υπαίθριο κίосκι**, σημείο συνάντησης και ανταλλαγής πολιτικών απόψεων, σκωπτικών σχολίων και Ιερισσιώτικων «μασαλιών» (μασάλια = ανέκδοτα και σύντομες αστείες ιστορίες, στην τοπική διάλεκτο).
- Το κίосκι μάλιστα, ανάλογα με το ποια πολιτική παράταξη συγκεντρωνόταν, ονομαζόταν και ανάλογα, μεταφορικά: «μαζεύκαν πάλι στο Σταλιγκράντ ή μαζεύκαν πάλι στο Βασίλειον της Ελλάδος».
- **Οι ευκάλυπτοι** πιο κάτω από το φούρνο του Σκοτίδα όπου κρεμιούνταν οι κούνιες για το αντίστοιχο Χριστουγεννιάτικο έθιμο *1

Βεβαίως, υπήρχαν και εμπορικά εκτός αυτού του κύριου χώρου της αγοράς:

Το μπακάλικο του Θεόδωρου Τερτυλίνη στο πρώτο σταυροδρόμι, μετά τα φανάρια, στο δρόμο του Γοματίου, δεξιά.

Το καφενείο του Χρήστου Κουτσογιώργη, στο δρόμο προς Ουρανούπολη, όπως και το παντοπωλείο του Θεολόγη Κουτσούπη.

Η εμπορική κίνηση της Ιερισσού ήταν έντονη, τόσο από τους ντόπιους, όσο και από τους κατοίκους των γύρω χωριών, που, όπως θυμάται ο κ. Νίκος Παπαζαριάς, τα μαγαζιά παρέμεναν και την Κυριακή ανοικτά. Η παλιά αγορά γκρεμίστηκε το 1962, μετά τη μεταφορά στο νέο συγκρότημα, στη θέση που είναι σήμερα, αλλά η εικόνα της παραμένει ανεξίτηλη, χρωματιστή, ευδιαστή και θορυβώδης στο μυαλό των γηραιότερων που ακόμα «ακουνε» τα γέλια και τα πειράγματα της αγοράς!

Ήταν ίσως το πιο αγαπημένο τους μέρος στην Ιερισσό.. Ένας τόπος συνάντησης συνυφασμένης με στιγμές διασκέδασης, δημιουργίας, ξεκούρασης, επικοινωνίας... Και όπως γνωρίζουμε οι μεγάλες αγάπες δύσκολα ξεχνιούνται...! ■

*1. Έθιμο κούνιας=χριστουγεννιάτικο έθιμο με κοπέλες που κουνιόταν και τραγουδούσαν Ιερισσιώτικα, Χριστουγεννιάτικα τραγούδια
**Στα τριάντα χρόνια λειτουργίας της αγοράς, αρκετά καταστήματα άλλαξαν δύο ή τρεις φορές ιδιοκτήτες με αποτέλεσμα ίσως να μην ταυτίζονται απόλυτα τα ονόματα που πιθανόν θυμάται ο καθένας μας, με την γραφική απεικόνισή μας.

Σημείωση: η αποτύπωση των καταστημάτων και επαγγελματιών, έγινε με βάση τις μαρτυρίες και τα σκίτσα των: Νικόλαου Παπαζαριάς, Βαίτσας Μουλασιώτη, Στέργιου Μπαντή και Ευγενίας Λαγόντζου, τους οποίους ευχαριστούμε θερμά για τη συνεργασία, όπως και τους κ. Γιάννη Αϊβαζίδη, και Νίκο Πασχαλίδη για τις πολύτιμες πληροφορίες τους. Θερμές επίσης ευχαριστίες στη συνεργάτιδα του «ΚΥΤΤΑΡΟΥ» κα. Ευγενία Κορτέση, για τη γραφική απεικόνιση.

Μαθαίνοντας (στα παιδιά αλλά κυρίως στον εαυτό μας) σωστή οδηγική συμπεριφορά

Κείμενο: ΕΙΡΗΝΗ ΚΟΡΔΕΡΑ

Ψυχολόγος

Κάθε χρόνο στη χώρα μας χιλιάδες άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους στην ασφαλτο και άλλοι τόσοι τραυματίζονται σοβαρά, με αποτέλεσμα να αποκτούν μόνιμες αναπηρίες για το υπόλοιπο της ζωής τους. Μόνο το έτος 2000 είχαμε 2037 νεκρούς και 4200 σοβαρά τραυματίες!¹ Παρόλο που από τότε ο αριθμός των θυμάτων από τροχαία ατυχήματα έχει μειωθεί σημαντικά (έχει πέσει σχεδόν στο ένα τρίτο) εξακολουθεί να είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη. Η χώρα μας κατέχει την τρίτη υψηλότερη θέση από τις 29 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους θανάτους από τροχαία ατυχήματα μεταξύ παιδιών, εφήβων και νέων έως 25 ετών!² Επιπλέον αυτή η μείωση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια φαίνεται να σχετίζεται περισσότερο με την κρίση (χαμηλότερες ταχύτητες για λιγότερη κατανάλωση καυσίμου, μείωση της χρήσης οχημάτων, αποφυγή μη απαραίτητων μετακινήσεων κτλ.) παρά με την απόκτηση κυκλοφοριακής συνείδησης.

Η απώλεια ενός ανθρώπου και ειδικά ενός νέου ανθρώπου από τροχαίο, πέρα από τον απίστευτο πόνο και οδύνη που προκαλεί στους δικούς του, αλλάζει και τη ζωή της οικογένειας ανεπιστρεπτί. Η ζωή των ανθρώπων όμως αλλάζει άρδην και στην περίπτωση σοβαρού τραυματισμού και ενδεχόμενης αναπηρίας, καθώς αυτά οδηγούν σε δραματική επιδείνωση της ποιότητας ζωής και του επιπέδου διαβίωσης αλλά και σε σημαντική ψυχολογική επιβάρυνση τόσο του ίδιου του ατόμου όσο και του οικογενειακού του περιβάλλοντος. Επίσης ακόμα και στις περιπτώσεις που ένα τροχαίο δεν έχει προκαλέσει πολύ σοβαρούς τραυματισμούς μπορεί να προκαλέσει άλλα προβλήματα, όπως για παράδειγμα την εμφάνιση Διαταραχής Μετα-τραυματικού Στρες (Post-Traumatic Stress Disorder). Μάλιστα τέτοιου είδους συμπτώματα μπορεί να εμφανιστούν όχι μόνο στα άμεσα εμπλεκόμενα στο ατύχημα πρόσωπα αλλά και σε ανθρώπους που έτυχε να είναι αυτόπτες μάρτυρες του τροχαίου.

«Τα αυτοκινητιστικά ατυχήματα συμβαίνουν γιατί οι σημερινοί οδηγοί τρέχουν επάνω σε χθεσινούς δρόμους, με αυριανά αυτοκίνητα και μεθαιριανές ταχύτητες.»

Βιτόριο ντε Σίκα
Ιταλός σκηνοθέτης
και ηθοποιός

Πέρα από το ψυχικό κόστος όμως για τις οικογένειες, υπάρχει και το σοβαρό κοινωνικό και οικονομικό κόστος για τη χώρα. Η Ελλάδα που παλεύει με την υπογεννητικότητα (και τη μετανάστευση των νέων λόγω κρίσης) δεν έχει το περιθώριο να χάνει ανθρώπους και μάλιστα στην πιο παραγωγική τους ηλικία. Επιπλέον τα έξοδα για την περίθαλψη και αποκατάσταση των ανθρώπων που έχουν τραυματιστεί σοβαρά σε τροχαία φτάνουν τα 6 δισεκατομμύρια το χρόνο, ποσό που ισοδυναμεί με το 3,5 % του Α.Ε.Π. (όσο δηλαδή τα πλεονάσματα στα οποία δεσμεύτηκε η χώρα μας για την εξυπηρέτηση του χρέους!).²

Γιατί όμως έχουμε τόσα πολλά τροχαία δυστυχήματα στη χώρα μας; Φταίει οι κακοτεχνίες στους δρόμους; Φταίει το ότι δεν συντηρούμε επαρκώς τα οχήματά μας; Σύμφωνα με το Ινστιτούτο για την Οδική Ασφάλεια «Πάνος Μυλωνάς» στο 95% των τροχαίων συμβάντων εμπλέκεται ο ανθρώπινος παράγοντας.³ Αυτό μπορεί να σημαίνει υπερβολική ταχύτητα, οδήγηση υπό την επήρεια αλκοόλ, ουσιών ή φαρμάκων, αλαζονική συμπεριφορά κατά την οδήγηση, κακοί χειρισμοί του οχήματος, εσφαλμένες αντιδράσεις σε περίπτωση κινδύνου, συνειδητές παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.) όπως π.χ. χρήση κινητού τηλεφώνου την ώρα της οδήγησης.

Ενδεικτική είναι μια έρευνα του 2012 από φοιτητές του Πανεπιστημίου Αιγαίου⁴ απ' την οποία προκύπτουν τα εξής: Οι χρήστες μηχανής κυκλοφορούν στους ελληνικούς δρόμους κυρίως χωρίς δίπλωμα, αλλά και όσοι έχουν το δίπλωμά τους αυτό συχνά αφορά σε μηχανή άλλου κυβισμού. Σχεδόν οι μισοί από τους οδηγούς που διαπράττουν μια παράβαση θεωρούν άδικη την κλήση που δέχονται και μάλιστα αρκετοί από αυτούς καταφέρνουν και τη διαγράφουν. Την ίδια στιγμή, παρόλο που η κύρια αιτία πρόκλησης τροχαίων ατυχημάτων αποδεικνύεται ότι είναι η απρόσεκτη οδήγηση, οι ίδιοι οι οδηγοί θεωρούν για τους εαυτούς τους ότι δεν οδηγούν απρόσεκτα και ρισκινούνα!

Στη χώρα μας έχουμε μια τάση να οδηγούμε επιθετικά. «Επιθετική οδήγηση» σημαίνει παραβίαση των ορίων ταχύτητας, αλλαγή λωρίδων κυκλοφορίας χωρίς έλεγχο ή σήμα, υπέρμετρη χρήση κορναρίσματος, κακοήθεις χειρονομίες σε άλλους οδηγούς, μη τήρηση αποστάσεων, παράνομη αναστροφή και διάφορες άλλες μορφές απειρίσκεπτων και απρόσεκτων χειρισμών που θέτουν σε κίνδυνο τόσο τη δική μας ασφάλεια όσο και των υπολοίπων. Η επιθετική οδήγηση φαίνεται να είναι περισσότερο αυξημένη μεταξύ των ανδρών και των νεότερων σε ηλικία ατόμων ενώ όλοι -ανεξάρτητα από φύλο ή ηλικία- έχουμε την τάση να οδηγούμε πιο επιθετικά σε καταστάσεις αυξημένης κίνησης, θορύβου και στρες⁵.

Ειδικότερα η οδήγηση υπό συνθήκες έντονου στρες αυξάνει έως και 5 φορές την πιθανότητα

συμμετοχής σε θανατηφόρο τροχαίο ατύχημα⁶. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και όταν οδηγούμε κάτω από συνθήκες κόπωσης ή υπνηλίας, αφού η υπνηλία αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες πρόκλησης τροχαίων ατυχημάτων⁷. Συχνά πάλι εκνευριζόμαστε ή ακόμη και φιλονικούμε για συμπεριφορές άλλων οδηγών, τις οποίες όμως έχουμε διαπράξει πολλάκις και εμείς οι ίδιοι. Ιδιαίτερα ανησυχητικό πάντως είναι ότι πολύ συχνά το ίδιο το άτομο που οδηγεί επιθετικά δεν αντιλαμβάνεται καν τον κίνδυνο που δημιουργείται και συνεχίζει ανενόχλητο την πορεία του. Οι παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. όμως όπως και η οξυθυμία σχετίζονται και τα δυο με αυξημένες πιθανότητες εμπλοκής σε τροχαίο ατύχημα⁸.

Τι μπορούμε να κάνουμε;

Η εμπειρία και άλλων χωρών μας διδάσκει ότι ο καλύτερος και πιο αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος είναι η απόκτηση κυκλοφοριακής συνείδησης και παιδείας. Αν όλοι μας τηρούσαμε τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας και ήμασταν πιο ευσυνείδητοι όταν πιάναμε το τιμόνι, το πρόβλημα των τροχαίων ατυχημάτων στη χώρα μας θα ελαχιστοποιούνταν. Αρκεί να σκεφτούμε ότι μόνο η χρήση της ζώνης ασφαλείας μειώνει τον κίνδυνο θανατηφόρου τραυματισμού κατά 45-50%⁹. Παρόλα αυτά σήμερα, σύμφωνα με έρευνα του Εργαστηρίου Οδοποιίας του Α.Π.Θ., μόνο οι μισοί από τους Έλληνες οδηγούς χρησιμοποιούν πάντα τη ζώνη -εκτός αλλά και εντός του αστικού ιστού- 10 και αυτό είναι κάτι που χρειάζεται άμεσα να αλλάξουμε.

Πέρα από τη χρήση ζώνης και κράνους όμως, απαράβατος κανόνας στη ζωή μας θα πρέπει να είναι και ότι δεν οδηγούμε έχοντας καταναλώσει αλκοόλ. Δεν υπάρχει πλέον καμία αμφιβολία ότι η αύξηση της συγκέντρωσης αλκοόλ στο αίμα επηρεάζει αρνητικά την ικανότητα οδήγησης. Δυστυχώς όμως ακόμα και σήμερα και ακόμα και άνθρωποι με υψηλό μορφωτικό επίπεδο επιδεικνύουν τη συγκεκριμένη ανεύθυνη συμπεριφορά, θεωρώντας ότι τίποτα κακό δεν θα συμβεί στους ίδιους.

Γι' αυτό χρειάζεται να μην υπερεκτιμούμε τις δυνατότητές μας. Να αποφεύγουμε να οδηγούμε όταν είμαστε ξενυχτισμένοι, πολύ κουρασμένοι ή πολύ αναστατωμένοι ή όταν οι καιρικές συνθήκες δεν το επιτρέπουν. Ας συνειδητοποιήσουμε ότι η ψυχοσυναισθηματική μας κατάσταση επηρεάζει την οδηγική μας συμπεριφορά, γι' αυτό ας φροντίζουμε να ξεκινάμε εγκαίρως από το σπίτι ώστε να μην εκνευριζόμαστε και αγχωνόμαστε με τον οδηγό μπροστά μας που πάει αργά. Αλλωστε το άγχος (παρόλο που σε ένα χαμηλό επίπεδο είναι χρήσιμο γιατί μας κρατά σε εγρήγορση) όταν είναι υπερβολικό επηρεάζει την ικανότητα μας να αντιδρούμε σωστά σε επικίνδυνες καταστάσεις. Επίσης οι επαγγελματίες οδηγοί χρειάζεται να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση και όχι προς

αποφυγή. Αυτή η κατηγορία οδηγών θα έπρεπε να είναι ακόμη περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σε θέματα οδικής ασφάλειας. Να λαμβάνουν πιο ολοκληρωμένη εκπαίδευση αλλά κυρίως πιο συχνούς και αυστηρούς δειγματοληπτικούς ελέγχους από την τροχαία (π.χ. για το αν τα φορτία που μεταφέρουν είναι κατάλληλα σκεπασμένα, δεν υπερβαίνουν τις δυνατότητες του οχήματος κτλ.). Αυτό όμως είναι αναγκαίο να συμβαίνει σε μόνιμη βάση και όχι μόνο μετά από ένα σοβαρό ατύχημα που συγκλονίζει την κοινή γνώμη και μετά το ξεχνάμε. Κυρίως όμως χρειάζεται να εκπαιδευσουμε και να ευαισθητοποιήσουμε τα παιδιά μας από μικρή ηλικία σε θέματα οδικής ασφάλειας. Ήδη από την πρώτη βρεφική ηλικία το παιδί πρέπει να μάθει να κάθεται στο παιδικό καθισματάκι δεμένο, να βλέπει τους γονείς να φορούν ζώνη σε κάθε διαδρομή και να μην παραβιάζουν τον ΚΟΚ. Πώς περιμένουμε να μάθουμε σε έναν έφηβο να φορά πάντα το κράνος του όταν όλα τα χρόνια βλέπει εμάς να μην φοράμε ζώνη; Κάνουμε τόσα πράγματα ως γονείς για τα παιδιά μας και την ίδια στιγμή είμαστε τόσο ανεύθυνοι απέναντι στην ίδια τους τη ζωή, όταν τα έχουμε στο αυτοκίνητο χωρίς να είναι σωστά δεμένα ενώ ταυτόχρονα εμείς μιλάμε και στο κινητό ή παραβιάζουμε τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας.

Καθώς μεγαλώνουν τα παιδιά μας και μπαίνουν στην εφηβεία χρειάζεται να τους διδάξουμε πως μαγκιά είναι η ασφάλειά τους. Η ασφάλεια η δική τους και των γύρω τους. Πως πρέπει να μη μπουκνουν στο αυτοκίνητο αν ο οδηγός έχει πει. Αν έχουν πει, να αφήσουν το όχημά τους όπου κι αν είναι και να πάρουν ταξί ή να μας καλέσουν. Να μην πατάνε υπερβολικά το γκάζι για να ανέβει η αδρεναλίνη τους, αλλά να βρουν άλλους τρόπους να την ανεβάσουν, πιο ασφαλείς, ώστε να μην κινδυνεύουν ούτε οι ίδιοι ούτε όσοι είναι κοντά τους. Αλλά για να τους τα μάθουμε όλα αυτά χρειάζεται πρώτα να τα τηρούμε εμείς οι ίδιοι, γιατί αλλιώς τα κηρύγματά μας είναι εντελώς ανούσια και πέφτουν στο κενό.

Τέλος βέβαια πέρα από την ατομική συμπεριφορά του καθενός μας, και σε επίπεδο πολιτείας χρειάζεται να γίνουν περισσότερο οργανωμένες ενέργειες. Σε μια χώρα που τα τροχαία είναι μάστιγα εδώ και δεκαετίες μόλις πέρυσι (τη σχολική χρονιά 2017-2018) μπήκε το μάθημα τις κυκλοφοριακής αγωγής στα δημοτικά σχολεία! Ας θεσπίσουμε πάρκα κυκλοφοριακής αγωγής σε κάθε νομό τα οποία θα μπορούν να επισκέπτονται τα σχολεία, ώστε οι μαθητές να εκπαιδεύονται σε πραγματικές συνθήκες. Να δοθεί έμφαση στην πρόληψη, μέσω του σχεδιασμού και της υλοποίησης εκστρατειών ευαισθητοποίησης των πολιτών (π.χ. μέσω των ΜΜΕ) σε θέματα οδικής ασφάλειας, σε μόνιμη βάση και όχι περιστασιακά.

Παράλληλα αναγκαία είναι η διαρκής αναβάθμιση του οδικού δικτύου, που έχει πολλά και σοβαρά προβλήματα (π.χ. ταμπέλες ετοιμόρροπες, κρυμμέ-

νες πίσω από θάμνους ή καλυμμένες με σπρέι που γράφουν το όνομα μιας ομάδας). Απαιτείται επαρκής φωτισμός σε επικίνδυνα σημεία και πιο συχνοί και αυστηροί έλεγχοι από την τροχαία. Χρήσιμη θα μπορούσε να είναι και η επιβολή σε παραβάτες του ΚΟΚ εθελοντικής εργασίας σε κέντρα αποκατάστασης από τροχαία ατυχήματα, ώστε να μάθουν βιωματικά τα αποτελέσματα της ασυνείδητης οδήγησης. Είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί, μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και της ηλεκτρονικής διασύνδεσης των υπηρεσιών, ότι οι εξετάσεις απόκτησης διπλώματος δεν θα είναι διαβλητές, ότι οι παραβάτες του ΚΟΚ δεν θα μπορούν να σβήνουν τις κλήσεις τους και ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία άνθρωποι όντως είναι σε θέση να συνεχίσουν να οδηγούν. Την ίδια στιγμή καθοριστικής σημασίας είναι η προώθηση της χρήσης του ποδηλάτου μέσα στις πόλεις και τα χωριά μας με τη δημιουργία ασφαλών ποδηλατοδρόμων με σωστές προδιαγραφές καθώς και η αναβάθμιση των μέσων μαζικής μεταφοράς.

Ο πολιτισμός μιας χώρας φαίνεται στο δρόμο, από τον τρόπο που κινούμαστε στο δημόσιο χώρο. Δεν μας ανήκει αλλά τον μοιραζόμαστε όλοι εξίσου, γι' αυτό χρειάζεται να σεβόμαστε όχι μόνο τους άλλους οδηγούς αλλά και πεζούς και ποδηλάτες. Να είναι αυτονόητο ότι δεν παρκάρω σε θέσεις αναπήρων ή πάνω σε διαβάσεις πεζών, δεν κλείνω άλλα οχήματα και δεν πετάω τα σκουπίδια μου ή τις γόπες από το παράθυρο! Όλα αυτά λοιπόν χρειάζεται εμείς πρώτα να τα τηρούμε για να τα διδάξουμε και στα παιδιά μας. Η γνώση αλλά κυρίως ο σεβασμός και η τήρηση των κανόνων κυκλοφορίας από πεζούς, επιβάτες και οδηγούς σώζουν ζωές. Γι' αυτό ας ξεκινήσουμε όλοι μας να αλλάζουμε τις οδηγικές μας συνήθειες όσο είναι καιρός, γιατί η ζωή και η υγεία μας είναι το πολυτιμότερο αγαθό που μας χαρίστηκε! ■

Καλές διαδρομές!

Πηγές

1. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ).
2. Ερευνητική Επιτροπή του Ελληνικού Κοινοβουλίου (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Οδικής Ασφάλειας).
3. Ινστιτούτο για την Οδική Ασφάλεια «Πάνος Μυλωνάς».
4. Πελέκης Ι., Σκορδιλιάκης Ι., Ρησοκίνδυνη και επικίνδυνη οδηγική συμπεριφορά. Διαφορές μεταξύ κοινωνικών ομάδων. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2012.
5. Shinar D., Compton R. (2004). Aggressive Driving: An Observational Study of Driver, Vehicle, and Situational Variables. *Accident Analysis & Prevention*, 36(3):429-37.
6. Hennessy, D. A., Wiesenthal, D. L. (2001). Gender, Driver Aggression, and Driver Violence: An applied Evaluation. *Sex Roles*, Vol. 44, No. 11/12.
7. Connor J, et al (2002). Driver sleepiness and risk of serious injury to car occupants: population based case control study. *BMJ*, 324:1125.
8. Chliaoutakis J., Demakakos P., Tzamalouka G., Bakou V., Koumaki M., Darviri C. (2002). Aggressive behavior while driving as predictor of self-reported car crashes. *J Safety Res.*,33(4):431-43.
9. Injuries and violence in Europe. What they matter and what can be done. World Health Organization, 2005.
10. Εργαστήριο Οδοποιίας του Α.Π.Θ.

ΜΕΝΗΙΡ - ΕΝΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΝΘΟ

Κείμενο: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡΥΣΟΥΛΗΣ

Η προϊστορική στήλη της Άκανθου, το αρχαιότερο έργο γλυπτικής της Χαλκιδικής

Το σπάνιο εύρημα που θα παρουσιάσω σε αυτό το άρθρο, αποτελεί μια μοναδική ευκαιρία για να μιλήσω για το απώτατο παρελθόν της περιοχής μας και τους πρώτους κατοίκους της. Το εύρημα μας πηγαίνει πίσω στην ιστορική περίοδο της προϊστορίας και προτού οι Έλληνες άποικοι από την Άνδρο ιδρύσουν την Άκανθο. Εύλογα λοιπόν γεννάται το ερώτημα: **Ποιοι ήταν οι πρώτοι αυτοί κάτοικοι της περιοχής μας, ποιος ο πολιτισμός τους και ο τρόπος ζωής τους;** Για την απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα, θα αξιοποιήσουμε δύο βασικές πηγές: την αρχαία ελληνική γραμματεία και τα αποτελέσματα της αρχαιολογικής έρευνας στην Ιερισσό αλλά και στην υπόλοιπη Χαλκιδική. Η σκαπάνη της αρχαιολογικής έρευνας στη Χαλκιδική έφερε στο φως τις πρώτες εγκαταστάσεις και τη δραστηριότητα των παλιότερων κατοίκων της. Οι οικισμοί που έχουν ανακαλυφθεί ως τώρα χρονολογούνται από τη νεολιθική ως και την ύστερη εποχή του σιδήρου. Ειδικά για την εποχή του σιδήρου (1050π.Χ.-670π.Χ.) φαίνεται πως στη Χαλκιδική υπήρχε ένα πυκνό δίκτυο οικισμών, οι σημαντικότεροι των οποίων ήταν τειχισμένοι. Οι κάτοικοι των οικισμών αυτών ανήκουν στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της

“Θράκης” και η κύρια ασχολία τους ήταν η μεταλλουργία (μάλιστα πολλοί σύγχρονοι ερευνητές πιστεύουν πως το τοπωνύμιο Χαλκιδική είναι κατά πολύ αρχαιότερο και συνδέεται με τη δραστηριότητα των προϊστορικών κατοίκων της και όχι με τον αποικισμό της περιοχής από τους Χαλκιδικείς). Η κεραμική που έχει ανακαλυφθεί αποδεικνύει την επιρροή και τις στενές εμπορικές σχέσεις της περιοχής με το νοτιοελλαδικό χώρο. Ένας τέτοιος οχυρωμένος προϊστορικός οικισμός θα πρέπει να υπήρχε και στην Ιερισσό. Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ένα σημαντικό αριθμό κεραμικής της εποχής του σιδήρου σε διάφορες θέσεις, τόσο στον χώρο του νεκροταφείου όσο και της αρχαίας πόλης(εικ.1). Συγκεκριμένα στην κορυφή του λόφου του παλιού χωριού, κάτω από τα θεμέλια του ιερού ναού της Θεοτόκου, ανακαλύφθηκε λιθόκτιστη κατασκευή, τμήμα ενός μάλλον αψιδωτού κτίσματος που χρονολογείται στην ύστερη εποχή του Σιδήρου. Αυτή είναι η πρώτη απόδειξη της θέσης του προϊστορικού οικισμού. Αναμφισβήτητα το εντυπωσιακότερο και σπανιότερο εύρημα που μας παρέδωσαν οι αρχαιότεροι κάτοικοι της περιοχής είναι το κεντρικό τμήμα μιας ανθρωπόμορφης μαρμάρινης

Η προϊστορική ανάγλυφη στήλη της Ακάνθου.

Κεραμική της εποχής του σιδήρου από την Ιερισσό

στήλης τύπου “Menhir” που βρέθηκε στο χώρο του νεκροταφείου (εικ.2). Η προϊστορική στήλη της Ακάνθου, το αρχαιότερο “έργο γλυπτικής” της Χαλκιδικής, εντάσσεται σε μία ειδική κατηγορία ευρημάτων, που προέρχονται από διάφορα σημεία της Μεσογειακής λεκάνης, τα Βαλκάνια και την Ν.Α. Ρωσία ως το δυτικότερο άκρο της Ευρώπης. Συσχετίζονται με την εξάπλωση της Ινδοευρωπαϊκής ομοεθνίας των λαών στη Μεσόγειο και την Ευρώπη. Ο χαρακτήρας τους και ο προορισμός τους δεν έχει προς το παρόν διευκρινισθεί με ασφάλεια. Συγγενικά ανάγλυφα έχουν ανακαλυφθεί στη Θάσο, στη Λάρισα και στη Θέρμη. Η Αρχαία ελληνική γραμματεία διασώζει μία μόνον αναφορά στους

προαποικιακούς κατοίκους της Ακάνθου, και προέρχεται από το έργο του γνωστού ιστορικού και φιλοσόφου της ρωμαϊκής περιόδου Πλούταρχου “ΑΙΤΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ”, στη μοναδική αφήγηση του για τον αποικισμό της Ακάνθου (μία πηγή με αρκετά μεγάλη χρονολογική απόσταση από τα γεγονότα που διαπραγματεύεται). Πριν όμως δούμε την αφήγηση του Πλούταρχου αξίζει να αναφέρουμε μία σημαντική πληροφορία που ενισχύει την αξιοπιστία των πληροφοριών που παίρνουμε από τον ιστορικό του πρώτου μετά Χριστόν αιώνα. Η σύγχρονη φιλολογική έρευνα δέχεται σήμερα πως βασική πηγή του έργου “Αίτια Ελληνικά” είναι μια από τις χαμένες πραγματείες του Αριστοτέλη, με το

Ο πάπυρος 131 που περιέχει το «Αθηναίων Πολιτεία».

γενικό τίτλο “ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ”, η οποία περιελάμβανε το πολίτευμα και τα πολιτικά ήθη 158 αρχαίων ελληνικών πόλεων, χωρισμένη σε ισάριθμα βιβλία, που το καθένα ανέλυε το πολίτευμα μιας πόλεως, φέροντας ως τίτλο το όνομα της πόλης στην οποία αναφέρονταν (το μόνο σωζόμενο σήμερα τμήμα αυτού του πολύτομου έργου περιέχεται σ’έναν πάπυρο που ανακαλύφθηκε το 1879 στην Αίγυπτο και φέρει τον τίτλο “ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ” εικ.3). Ενόητα συμπεραίνουμε ότι ο μεγάλος Σταγειρίτης θα πρέπει να περιέλαβε στην εκτεταμένη πραγματεία του και το πολίτευμα της, γειτονικής στη γενέτειρά του, Ακάνθου, σε ένα βιβλίο που θα έφερε τον τίτλο “ΑΚΑΝΘΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ” το οποίο και αξιοποίησε ο Πλούταρχος ως πηγή του για την συγγραφή των “Ελληνικών Αιτιών”. Έτσι η σύνδεση της πηγής με τον Αριστοτέλη την καθιστά αφενός κατά πολύ παλαιότερη και αφετέρου άκρως αξιόπιστη, μιας και λόγω της εντοπιότητάς του ο Σταγειρίτης φιλόσοφος θα πρέπει να είχε άμεση γνώση της ζωντανής παράδοσης των Ακανθίων της κλασικής περιόδου για τον αποικισμό της πόλεως τους.

Η αφήγηση σε νεοελληνική απόδοση έχει ως εξής:

Ποια είναι η ακτή του Αραίνου στη Θράκη;

Όταν οι κάτοικοι της Άνδρου και της Χαλκίδας έπλευσαν στη Θράκη για να εγκατασταθούν, κατέλαβαν από κοινού την πόλη Σάνη με προδοσία και, όταν πληροφορήθηκαν ότι οι βάρβαροι είχαν εγκαταλείψει την Άκανθο, έστειλαν δύο ανιχνευτές. Αυτοί πλησίασαν στην πόλη και αντιλήφθηκαν ότι οι εχθροί την εγκατέλειπαν. Ο ανιχνευτής που είχαν στείλει οι Χαλκιδείς έτρεξε να καταλάβει την πόλη για λογαριασμό της Χαλκίδας, ενώ ο ανιχνευτής των Ανδρείων, επειδή δεν μπορούσε να διανύσει την απόσταση τόσο γρήγορα, έρριξε το δόρυ του και, καθώς αυτό καρφώθηκε γερά στις πύλες της πόλης, είπε ότι με τη βολή του την είχε καταλάβει πρώτος για λογαριασμό των γιων των Ανδρείων. Συνέπεια τούτου ήταν να ξεσπάσει διαμάχη, αλλά χωρίς να πολεμήσουν συμφώνησαν να βάλουν δικαστές για το όλο ζήτημα τους Ερυθραίους, τους Σαμίους και τους Πάριους. Όταν όμως οι δύο πρώτοι ψήφισαν υπέρ των Ανδρείων, και οι Πάριοι υπέρ των Χαλκιδέων, οι Άνδρειοι ορκίστηκαν στην περιοχή αυτή ποτέ δεν θα έδιναν δική τους γυναίκα στους Πάριους ούτε θα έπαιρναν ποτέ από εκείνους. Για τον λόγο αυτό ονόμασαν την περιοχή ακτή του Αραίνου, ενώ προηγουμένως ονομάζονταν του Δράκοντος.

Συνθέτοντας τις σπάνιες πληροφορίες που μας παραδίδει ο Πλούταρχος και των πορισμάτων της ανασκαφικής έρευνας στη Χαλκιδική, μπορούμε να εξάγουμε τα εξής βασικά συμπεράσματα: α) Η περιοχή της Ακάνθου, πριν την έλευση των αποίκων, ονομάζονταν Ακτή του Δράκοντα και μετά Ακτή του Άραίνου και αργότερα σκέτο Ακτή. Το όνομα Δράκοντα θα μπορούσε να ήταν το όνομα του Θρακικού οικισμού του οποίου φυσική συνέχεια είναι η Άκανθος. β) Ο οικισμός διέθετε οχύρωση, όπως και άλλοι αντίστοιχοι της ίδιας περιόδου, ένδειξη της σπουδαιότητας του για την ευρύτερη περιοχή. γ) Οι κάτοικοι αποκαλούνται βάρβαροι ένας συνηθισμένος χαρακτηρισμός που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Έλληνες για τους αλλοεθνείς. Δεν θα πρέπει όμως να μας επηρεάσει αυτός ο όρος μιας και από τα παραπάνω γίνεται φανερό πως οι Θράκες της Χαλκιδικής την ύστερη εποχή του σιδήρου διέθεταν υψηλή τεχνολογία και αρκετά καλό βιοτικό επίπεδο. ■

Βιβλιογραφία:

- Πλούταρχος “Ηθικά, Αίτια Ελληνικά”.
- Μ. Παππά “Η Χαλκιδική κατά τους προϊστορικούς χρόνους”, Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 1981.
- Ε.Τρακασπούλου-Σαλακίδου “Αρχαία Άκανθος, πτυχές της ιστορίας με βάση τα αρχαιολογικά ευρήματα”, ΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ, ΑΝΔΡΟΣ 1998.

ΣΟΥΣΟΥΡΙΤΣΕΣ

Κείμενο: ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΝΤΖΟΥ

Τα κόκκινα διακοσμημένα αυγά τα συναντάμε πριν τα χρόνια του Χριστού στην αρχαία Ρώμη, την Κίνα, τη Γαλιλαία, την Περσία και την Αίγυπτο, όπου μοιράζονταν σε ανοιξιάτικες γιορτές αφού, μαζί με τα κουνέλια, αποτελούσαν αρχαίο σύμβολο της γονιμότητας.

Μετά Χριστόν, το αυγό συμβολίζει το σώμα και το αίμα του Χριστού και το βάψιμο γίνεται τη Μεγάλη Πέμπτη, την ημέρα του Μυστικού Δείπνου, όταν ο Χριστός πρόσφερε στους μαθητές του άρτο και οίνο. Παράλληλα, στην ορθόδοξη παράδοση το κόκκινο χρώμα συμβολίζει τη χαρά και την ελπίδα της αναμενόμενης Ανάστασης, ενώ το τσουγκρισμα των αυγών και το σπάσιμο του κελύφους συμβολίζει το «σπάσιμο» του τάφου του Χριστού και την Ανάστασή του.

Το βάψιμο των αυγών, σε βάθος χρόνου, εξελίχθηκε σε διακοσμητική τέχνη με τη χρήση διάφορων υλικών (μπογιές αυγών, τέμπερες, χρωματιστά νήματα, κρεμμυδόφυλλα, παντζάρια, κλπ.) και τεχνικών (ζωγραφική με πινέλο, βούτηγμα σε διάφορα χρώματα, αυτοκόλλητα, κλπ).

Ένας παραδοσιακός τρόπος βαψίματος και διακόσμησης των πασχαλινών αυγών που χρησιμοποιείται στην Ιερισσό εδώ και πολλές γενιές, είναι οι «Σουσουρίτσες», με φύλλα και άνθη της άνοιξης, που αποτυπώνονται στο κέλυφος.

Πώς θα τις φτιάξουμε:

- Βράζουμε τα αυγά σε χαμηλή θερμοκρασία για ένα τέταρτο περίπου και τα αφήνουμε κατόπιν στο νερό μέχρι να κρυσώσουν, ώστε να «σφιζούν» καλά
- Παίρνουμε φυλλαράκια και άνθη από την αυλή ή τον κήπο μας (άνηθο, μαϊντανό, μάραθο, φύλλα χρυσάνθεμου, μολόχας

ή τριανταφυλλιάς, μαργαρίτες, τριφύλλι κλπ.)

- Κόβουμε παλιά, ανοιχτόχρωμα, λεπτά καλτσόν σε κομμάτια διαστάσεων περίπου 10x10 εκ, ώστε να μπορούν να τυλιχτούν και δεθούν τα αυγά μας.
- Πάνω σε κάθε αυγό, κολλάμε ένα φύλλο ή λουλούδι και το στερεώνουμε τεντώνοντας το καλτσόν και δένοντάς το, πολύ σφιχτά, με κλωστή στην άλλη μεριά του αυγού, διαμετρικά αντίθετα με το σχέδιο.
- Βουτάμε τα αυγά στο χρώμα, σύμφωνα με τις οδηγίες της βαφής μας και, αφού βαφτούν, απομακρύνουμε γρήγορα το καλτσόν μαζί με το φύλλο, κόβοντας με ένα ψαλιδάκι.

Στα αυγά έχει αποτυπωθεί το λουλούδι μας ή το φύλλο και τα λαδώνουμε κατόπιν για να γυαλίσουν. ■

Tips

- Διαλέγουμε σκληρά άνθη και φύλλα ώστε να μην τα διαπερνά η βαφή και δεν φαίνεται έντονα το σχέδιό μας.
- Η απομάκρυνση του καλτσόν πρέπει να γίνει άμεσα, μόλις βγάλουμε το αυγό από τη μπογιά, γιατί αλλιώς το φύλλο θα ξεραθεί και θα κολλήσει στο κέλυφος.
- Για μια πιο μοντέρνα έκφραση, χρησιμοποιήστε διχτυωτό καλτσόν: *tres artistique!*

Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῆ

Κείμενο: ΣΤΑΥΡΟΣ Μ. ΣΤΑΥΡΟΥ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ ΤΑΕΚΒΟΝΔΟ ΑΝΔΡΩΝ-ΓΥΝΑΙΚΩΝ 25/26/27 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2019 ΚΛΕΙΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ ΙΕΡΙΣΣΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Η Ιερισσός φιλοξένησε στις 25/26/27 Ιανουαρίου 2019 το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα ΤΑΕ KWON DO ITF ανδρών/γυναικών 2019 με τη συμμετοχή 200 αθλητών απ' όλη την Ελλάδα. Οι αθλητές διαγωνίστηκαν σε μάχες, φόρμες (tull), τεστ δύναμης και τις εναέριες τεχνικές. Οι πρώτοι και πρώτες θα στεφαιώσουν την Εθνική Ελλάδα που θα εκπροσωπήσει τη χώρα μας στο Πανευρωπαϊκό και Παγκόσμιο Πρωτάθλημα που θα διεξαχθούν στο Ρίμινι της Ιταλίας και στη Φιλιππούπολη της Βουλγαρίας αντίστοιχα.

Η προσέλευση των αθλητών ήταν μεγάλη από όλα τα σημεία και τις περιοχές της Ελλάδας. Η διάθεσή τους για συναγωνισμό καθώς και ανταγωνισμό στα πλαίσια της διάκρισης και με στόχο μια θέση στην Εθνική μας ομάδα, έδωσε στο φίλαθλο κόσμο που παρακολούθησε τους αγώνες και τίμησε με την παρουσία του, μεγάλη ανταμοιβή αντίξια της ποιότητας των αθλητών καθώς και της συνολικής διοργάνωσης.

Ο τοπικός Σύλλογος taekwondo "Άτλας Ιερισσού" εκπροσωπήθηκε σε αυτό το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα από δύο αθλητές: την Εύη Μακρή στις φόρμες (tull) και τον Τζίτζιο Γρηγόρη στα τεστ δύναμης. Η Εύη Μακρή κατέλαβε την πρώτη Πανελλήνια (1η) θέση στις έγχρωμες ζώνες, δηλαδή την ύψιστη διάκριση με χρυσό μετάλλιο και ο Τζίτζιος Γρηγόρης ηλσαρίστηκε και αυτός στις πρώτες θέσεις της Πανελλήνιας κατάταξης κάνοντας υπερήφανους τις οικογένειές τους, εμάς, καθώς και τον άξιο προπονητή τους ΚΑΖΗΛΑ Χαράλαμπο(4 dan), ο οποίος επιτελεί σπουδαίο έργο στην Ιερισσό Χαλκιδικής στα πλαίσια του Ολυμπιακού αυτού αθλήματος. Συχαίρουμε αυτόν καθώς και τους αθλητές του για τις επιτυχίες. Οι διοργανωτές των αγώνων κατάφεραν να διοργανώσουν με πολύ μεγάλη επιτυχία ένα τόσο μεγάλο σε βεληκεές Πανελλήνιο αθλητικό γεγονός, το οποίο έλαβε μάλιστα χώρα στο τόπο μας και ανέδειξε άλλη μια φορά την προσφορά μας στον αθλητισμό και στον πολιτισμό της πατρίδος μας. Ένα μεγάλο μπράβο και ένα ευχαριστώ τους αξίζει, για την προσπάθειά τους να επαναληφθούν και άλλες φορές τέτοιου επιπέδου αγώνες.

Θερμά να ευχαριστήσουμε το δάσκαλο ταεκβοντό ΚΑΖΗΛΑ Χαράλαμπο(4 dan) του συλλόγου ταεκβοντό "Άτλας Ιερισσού" για τη συνεργασία και τις πολύτιμες πληροφορίες που μας παρέχει. Να ευχηθούμε και άλλες διακρίσεις και επιτυχίες στο σύλλογο και στους αθλητές, οι οποίες αναδεικνύουν το τόπο μας ως αθλητικό, πολιτισμικό και πολιτιστικό σημείο αναφοράς. ■

Η Εύη Μακρή με τον προπονητή της Χ. Καζήλα και την υπόλοιπη ομάδα, στην απονομή χρυσού μεταλλίου

Η αρχηγός της γυναικείας ομάδας μπάσκετ Ιερισσού, Χριστιάννα Λεμπίδα

**ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ ΚΑΛΑΘΟΣΦΑΙΡΙΣΗΣ
ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ Α΄ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ 2018-19
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗ ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΡΙΑ
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΜΠΑΣΚΕΤ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
«Σ.Κ.ΙΕΡΙΣΣΟΣ 99»**

Μεγάλη επιτυχία της Γυναικείας ομάδας μας καλαθοσφαίρισης (μπάσκετ) "Σ.Κ.ΙΕΡΙΣΣΟΣ '99", η οποία συμμετέχοντας στο Πρωτάθλημα Καλαθοσφαίρισης Α΄ κατηγορίας των γυναικών, κατέκτησε την πρώτη θέση και στέφθηκε πρωταθλήτρια Χαλκιδικής. Απέκτησε αυτόματα έτσι το δικαίωμα συμμετοχής στους αγώνες μπαράζ ανόδου για την Α2 Κατηγορία Γυναικών, οι οποίοι θα διεξαχθούν στις 26-30 Ιουνίου 2019 στη Θεσσαλονίκη.

Οι αγώνες του πρωταθλήματος που διεξήχθησαν ήταν πολύ ανταγωνιστικοί, σε καλό επίπεδο και με παρουσία ικανοποιητικού αριθμού φιλάθλων. Η ομάδα μας αν και ξεκίνησε με ήττα στα Ν. Μουδανιά από τον τοπικό Π.Ο.Μ.(61-47), αμέσως μετά όμως στο επόμενο παιχνίδι έδειξε τη δύναμη της και ποιος θα ήταν το «αφεντικό» στο Πρωτάθλημα. Δημιουργώντας ένα εκπληκτικό σερί με συνεχόμενες νίκες και φανταστικές εμφανίσεις, κατάφερε να κάμψει και τη διαφορά των 14 πόντων της ήττας από τα Μουδανιά νικώντας τον με 28 πόντους διαφορά (72-44), κατακτώντας πανάξια την πρώτη θέση στο πρωτάθλημα και να στεφθεί Πρωταθλήτρια Χαλκιδικής.

Για να κατακτήσει η «Σ.Κ.ΙΕΡΙΣΣΟΣ 99» το πρωτάθλημα κέρδισε εντός-εκτός τους Αετούς Ορμυλίας (57-28,30-55), τους Σίθωνες (35-59,55-36), ισοβαθμώντας στην πρώτη με τον Π.Ο. Μουδανιών, μάλιστα κερδίζοντάς τον πανάξια στα μεταξύ τους παιχνίδια με καλύτερη και διπλάσια διαφορά, γεμίζοντας με χαρά και υπερηφάνεια τους ανθρώπους της ομάδας, της πόλης μας καθώς και τις ίδιες.

Καλή οργάνωση με σωστή δουλειά από το διοικητικό συμβούλιο. Μελετημένη και σωστή εκγύμναση καθώς και τεχνική καθοδήγηση από το τεχνικό επιτελείο. Σωστή αφομοίωση των οδηγιών στην προπόνηση σε συνδυασμό με το ταλέντο των αθλητριών αποτέλεσαν τη βάση της επιτυχίας της κατάκτησης του Πρωταθλήματος. Για την ιστορία θα αναφερθούμε στους συντελεστές αυτής της επιτυχίας οι οποίοι/ες είναι: Χρέη προέδρου εκτελεί ο κύριος ΑΝΤΩΝΙΟΥ Αθ. ο οποίος ευρίσκεται στο χώρο της καλαθοσφαίρισης για πολλά χρόνια με μεγάλη εμπειρία και προσφορά. Το επιτυχημένο τεχνικό επιτελείο αποτελούμενο από τους κύριο ΚΟΥΛΙΑ Κων/νο (Α΄ προπονητής) και κύριο ΜΠΟΓΓΗ Σωτ. (Βοηθός προπονητού) οι οποίοι μεταλαμπαδεύουν τις γνώσεις, την όρεξη και το ήθος τους σε πολλές γενιές αθλητών από την πόλη μας πετυχαίνοντας πολλές επιτυχίες για όλες τις ομάδες μας. Οι αθλήτριες ΛΕΜΠΙΔΑ Χρ. (αρχηγός), ΜΠΑΝΤΗ Κατ., ΣΟΥΛΤΑΝΗ Θεοφ., ΝΤΟΥΖΑ Αφρ., ΤΖΕΛΙΟΥ Νικ., ΠΑΣΧΑΛΑ Λ., ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Αθ., ΣΑΡΑΚΑΤΣΙΑΝΟΥ Ο., ΜΑΓΚΑΡΗ Μ., ΙΣΑΚΙΣ Κ., ΠΡΕΝΙΑΣΙ Κ., ΣΥΚΙΩΤΗ Αθ., ΓΚΑΤΖΙΩΝΗ Ν., ΤΣΟΥΚΑΛΑ Στ., ΚΑΜΠΑΝΗ Αθ., αποτέλεσαν την επιτυχημένη ομάδα του προπονητή κυρίου ΚΟΥΛΙΑ, οι οποίες αγωνίστηκαν και θα κληθούν να αγωνιστούν στα δύσκολα παιχνίδια των μπαράζ στη Θεσσαλονίκη με τις αντίστοιχες πρωταθλήτριες ομάδες των άλλων Νομών. Εδώ θα πρέπει να κάνουμε και ιδιαίτερη αναφορά στους ανθρώπους που στη-

ρίζουν και αυτοί την προσπάθεια της ομάδας και των κοριτσιών, οι οποίοι είναι οι γονείς των αθλητριών και οι φίλαθλοι της πόλης μας που τιμούν την προσπάθεια με νηθική και υλική στήριξη. Στα πλαίσια της τιμής και της αναγνώρισης προσφοράς στο σύλλογο, σε εκδήλωση που διοργανώθηκε από την Γυναικεία ομάδα μπάσκετ τιμήθηκε η ΛΕΜΠΙΔΑ Χριστιάννα ως πολυτιμότερη παίκτρια της ομάδας για την εικοσαετία 2000 ως 2019. Τέλος να αναφέρουμε ότι μετά το Πάσχα η ομάδα των κορασίδων του «Σ.Κ.ΙΕΡΙΣΣΟΣ 99» θα υπερασπιστεί τον τίτλο της Πρωταθλήτριας Κορασίδων που κατέχει τα τελευταία χρόνια. Ευχόμαστε πάντα επιτυχίες με υγεία και καλή πρόοδο, οι οποίες προάγουν τις προσωπικότητες των αθλητών μας και τον τόπο μας στα πλαίσια του αθλητισμού και του πολιτισμού. Θερμά να ευχαριστήσουμε το δάσκαλο και προπονητή του συλλόγου μπάσκετ «Σ.Κ. ΙΕΡΙΣΣΟΣ 99» κύριο ΚΟΥΛΙΑ Κωνσταντίνο για τη συνεργασία, τις πολύτιμες πληροφορίες και τη φωτογραφία της ομάδας που μας παρέιχε. Να ευχηθούμε και άλλες διακρίσεις και επιτυχίες στο σύλλογο και στους αθλητές, οι οποίες αναδεικνύουν το τόπο μας ως αθλητικό, πολιτισμικό και πολιτιστικό κέντρο του τόπου. ■

Το κύπελλο που κατέκτησε η ομάδα στο πρωτάθλημα Χαλκιδικής 2018- 2019

Η Πρωταθλήτρια Μπάσκετ γυναικών Χαλκιδικής, 2018- 2019.

ΕΒΛΟΓΗΜΕΝΟ νηστίσιμο

Δεν είναι τυρί
είναι... ΕΒΛΟΓΗΜΕΝΟ

Πιστεύεις στα θαύματα;

Αν πιστεύεις... συμβαίνουν!

Είσαι Vegan; Νηστεύεις; Έχεις δυσανεξία στη λακτόζη και στις πρωτεΐνες γάλακτος;
Τώρα μπορείς να απολαύσεις μια νέα, ιδιαίτερα γευστική πρόταση!

Το ΕΒΛΟΓΗΜΕΝΟ λευκό νηστίσιμο!

Από 100% φυτικά συστατικά, είναι η ιδανική επιλογή για χορτοφαγικές και νηστίσιμες συνταγές.
Έχει όλη τη νοστιμιά του λευκού τυριού αλλά δεν είναι τυρί, είναι ΕΒΛΟΓΗΜΕΝΟ νηστίσιμο!

Χωρίς
Λακτόζη

Χωρίς
Καζεΐνη

Ιδανικό για
Vegan

Χωρίς
Γλουτένη

Χωρίς
Σόγια

Τώρα το
ΕΒΛΟΓΗΜΕΝΟ
νηστίσιμο και σε
Λευκό

www.evlogimeno.com

ΕΒΛΟΓΗΜΕΝΟ
νηστίσιμο